

Nyílt Lapok 2008/1
Az Echo Innovációs Műhely munkatanulmány sorozata

**Háttéranyag a Közép-Dunántúli
Ifjúsági Szolgáltatásfejlesztési Stratégiához**

© Copyright Echo Nonprofit Network, 2008

A „Nyílt Lapok” az Echo Innovációs Műhely közhasznú egyesület műhelytanulmány sorozata. Elsődleges célja, hogy közreadja azokat az elméleti és gyakorlati eredményeket, tanulmányokat, melyek az Echo Nonprofit Network projektjei során készültek és úgy gondoljuk, hogy más civil szervezetek számára is hasznosíthatók.

A műhelytanulmányok nem tudományos közlemények, eredetileg nem publikációs szándékkal készültek, hanem valamilyen kutatási vagy fejlesztési program szakértői háttéranyagként, módszertani segédleteként vagy alapozó tanulmányaként. Éppen ezért a műhelytanulmányok kéziratnak minősülnek, hivatkozni ennek figyelembevételével csak a feltüntetett szerzők, annak hiányában a tanulmányt jegyző szervezet engedélyével lehet.

A tanulmányokkal, jelentésekkel kapcsolatos megjegyzéseket, hozzászólásokat és kritikákat a szerzők és az Echo Nonprofit Network szívesen fogadja.

Ha kapcsolatba szeretne kerülni nonprofit műhelyünkkel, vagy ha tanulmánnyal kapcsolatban további információra van szüksége, kérjük írjon az info@echosurvey.hu címre vagy keressen bennünket a www.echonetork.hu honlapon található kontaktok valamelyikén.

A szerzők és az Echo Nonprofit Network a műhelytanulmány másodlagos közlésével, sokszorosításával, más tanulmányok részeként való felhasználásával kapcsolatos szerzői jogokat fenntartja magának.

„Patchwork”

**Háttéranyag a Közép-Dunántúli
Ifjúsági Szolgáltatásfejlesztési Stratégiához**

Szolgáltatásfejlesztési koncepció

- 4.0 Munkaanyag -

2008. január

**Készítette: Domokos Tamás
Ruff Tamás
Zugor Zsuzsanna**

1. Bevezetés

Szociológiai tény, hogy a 90-es évek elején Magyarországon lezajlott társadalmi és gazdasági változások bizonyos társadalmi csoportokat kedvező helyzetbe, másokat épp ellenkezőleg, hátrányos helyzetbe hoztak. Bár széles körben elterjedt az a nézet, hogy a fiatalok a rendszerváltás vesztesei közé kerültek, 18 év távlatából és az empirikus adatok fényében inkább az látszik, hogy a fiatalok élethelyzetére és kilátásaira – bármit is értsünk e csoport alatt – rendkívül differenciáltan hatott a poszt-socialista átalakulás. Mára nyilvánvalóvá vált az átalakulással járó társadalmi dezintegráció korosztályi hatása, és egyre jobban beazonosítható hogy a fiatalok mely részére az, amely versenyelőnyrel és melyik része társadalmi hátrányokkal terhelt közösségből indul el a felnőtté válás útján.

A kialakult társadalmi egyenlőtlenségek új rendszerét módosítja a hagyományos területi egyenlőtlenségek rendszere, mely legélesebben talán a Közép-Dunántúlon látható. Ebben a régióban a szocialista területfejlesztési politika a történelmileg kialakult funkcionális településszerkezetet teljesen átrendezte, s közben felszámolta a területi kiegyenlítési organikus csatornáit.

A térség társadalmi-gazdasági fenntarthatóságának és a régió jövőjének szempontjából a generációs sajátosságokon belül a fiatalok szerepét nem kell hangsúlyozni. Felismerte ezt minden eddigi állami politika az elmúlt évtizedekben is, ám korántsem volt azonos a fő motivációs bázis az ifjúsággal való foglalkozásra. A gyermekekről és a fiatalokról való állami gondoskodásnak (ha tetszik ifjúsági szolgáltatásnak) nagy hagyománya van Magyarországon. A pártállami rendszer összeomlásával azonban mindenféle korábbi ifjúságpolitikai gondolkodásmód elavulttá vált, az ifjúságpolitika jelentését, összetevőit, színtereit, intézmény és eszközrendszerét alapjaiban kellett (volna) újragondolni. Az minden esetre érezhetővé vált a rendszerváltás után, hogy az állam igyekezett kevésbé kontrollálni a fiatalokat és az ideológiai nevelés is radikálisan csökkent a pluralista társadalmi közegben, de ezzel egyidőben a rosszul értelmezett paternalista szerepvállalás nem tűnt el, sőt bizonyos ifjúsági programok tekintetében még erősödött is.

Az ezredfordulóra felerősödő regionalizmus folyamatának kibontakozásával egyidőben nyilvánvaló vált, hogy a fiatalokról való állami gondolkodás helyébe a helyi problémamegoldásnak kell lépni, de az is nyilvánvaló vált, hogy mindez meghaladja a helyi közösségek erejét s a területi hátrányok csökkentése nélkül nem is hozhat eredményt egy település sikeres ifjúsági koncepciója. Ráadásul az Európai Unió csatlakozás is hatással van régióink életére is, különös lehetőséget adva a közép-dunántúli fiatalok kezébe.

Mindez komoly kihívást jelent a régió ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetei, humán szolgáltató intézményei számára is, különösen a fiatalok esélyegyenlőségének kérdését szem előtt tartva e megváltozott versenyhelyzetben. Az új helyzetre új stratégiával, új fejlesztési, innovációs

forgatókönyvekkel kell készülnünk és időszerű, hogy átgondoljuk, hogyan pozicionáljuk régiónkat, régióink ifjúságát az Európai Unió régióinak versenyében a poszt szocialista viszonyok súlyos öröksége mellett.

Mindezen felismerések együttesen vezettek oda, hogy 2005-től a Közép-Dunántúlon tudatos fejlesztési program megvalósításán fáradoznak az ifjúsági szakértők. Első lépésben a régió részletes ifjúsági helyzetképe készült el, mely a 250 ezer fiatal jellemzőit az empirikus adatok tényszerűségével írta körül, bemutatva a megváltozott életmódjukat, demográfiai helyzetüket, társadalmi kirekesztettségük mértékét. Ezt követően 2006-ban a régió ifjúsági szolgáltatóit térképeztük fel, megismerve a kapcsolatrendszerüket épp úgy, mint működésük jellemzőit és szolgáltatási struktúráikat. 2007-re elegendő információ állt rendelkezésre ahhoz, hogy Regionális Ifjúsági Tanács kezdeményezésére meginduljon a régió ifjúsági szolgáltatásainak fejlesztését célzó stratégiai munka, mely a politikai szándék szerint igazodik a II. Nemzeti Fejlesztési Terv időszakához.

Jelen szolgáltatásfejlesztési koncepció célja a jövőbeli fejlesztési irányoknak meghatározása olyan módon, hogy figyelembe vegye az itt élő (lakó, dolgozó, tanuló) fiatalok sajátos élethelyzetükből fakadó szükségleteit, az empirikus tapasztalatokat és az ellátórendszer ágazati, szektorális és területi szerkezetét, úgy, hogy mindeközben integráló tudományos-elméleti háttérrel is felrajzol.

Ennek megfelelően az ifjúsági szolgáltatásfejlesztés regionális feladatainak meghatározásakor nem lehet megkerülni sem az ifjúsági szükségletek és szolgáltatások meghatározását, sem pedig a fiatalokról való társadalmi gondolkodás funkcionális definiálását. A feladatot nagyban nehezíti, hogy az ifjúságpolitika mint szakpolitika ún. horizontális politika, ennek megfelelően még a fiatalok életére kiható állami szolgáltatások és ellátórendszerek tekintetében is igen sok szereplős a régiós szolgáltatói paletta, hátmég a nonprofit vagy piaci szolgáltatások tekintetében.

A koncepció alkotás korai fázisában nyilvánvaló vált, hogy ha valóban modern és adekvát ifjúsági szolgáltatásokat szeretnénk látni a régióban, akkor azt úgy kell elképzelünk, mint egy színes patchwork takarót. A foltvarrásból ismert eljárás eredményeként olyan színes, ám mégis egységes és meghatározott funkcióval bíró rendszer jön létre, melynek minden eleme autonóm, önálló entitás mely széles területi hálózatban működik.

2. Elméleti keretek

A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia központi gondolata hangsúlyosan funkcionalista megközelítésű, vagyis abból indul ki, hogy mi az ifjúsági szolgáltatások elsődleges funkciója. E tekintetben a közép-dunántúli ifjúsági szolgáltatásfejlesztési koncepció válasza az, hogy az ifjúsági szolgáltatásoknak a régióban élő fiatalok felnőtté válását kell elősegíteni, vagyis a gyermeki státuszról a

felnőtkorba való átmenetet, a szülői hátszagról való leválást kell segíteni. Az ifjúsági „szolgáltatások” konkrét tárgya idővel sokat változott a fiatalok társadalmi, gazdasági helyzetének, a politikai viszonyrendszerben elfoglalt helyüknek megfelelően. A szakmai programok fiatalok legégetőbb regionális problémájának az esélyegyenlőség kérdését, az ifjúsági munkanélküliség problémáját, az önálló egzisztencia teremtéséhez elengedhetetlen első lakás megszerzését, valamint az egészségkárosító és deviáns magatartásformák háttérbe szorítását határozták meg.

Az önálló életvitel kialakítását segítő szolgáltatásokat a koncepció funkciójuk szerint öt kategóriába sorolta igazodva a Vaskovics-féle leválási modellhez

- 1) jogi értelemben vett leválás,
- 2.) anyagi függetlenedés,
- 3.) konstruktív életvezetés kialakulása,
- 4.) közös fedél alól történő leválás és mobilitás,
- 5) önálló identitástudat kialakítása (szubjektum leválása).

A stratégia másik fontos vonatkozási keretét a területi hátrányok csökkentésének dimenziója jelenti. Ennek értelmében a stratégia meghatározza azon szolgáltatások körét, melyet minden egyes településen biztosítani kell (pl. a fiatalokat érintő információhoz jutás lehetősége, internethez jutás lehetősége, prevenció programok) , azokat, amelyeket térségenként (pl. animátor), és azokat amelyeket a régióban lévő nagyvárosokban kell biztosítani (pl. diákmunka közvetítés, jogsegély szolgálat stb.) Ehhez igazodva az ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia rögzíti, hogy egy-egy ifjúsági szolgáltatáshoz való hozzájutás elérési ideje tekintetében mi a még elviselhető teher, s a jövőben ennek fényében célszerű egy-egy szolgáltatás finanszírozását átgondolni.

A regionális ifjúsági szolgáltatások szervezése tekintetében a plurális szolgáltatás-szervezés mellett érvelünk, vagyis szociális gazdaság, a magánszektor és a közszféra egyaránt szerepet kell hogy vállaljon a régió ifjúsági szolgáltatásainak működtetésében.

A legfontosabb kérdés természetesen a stratégia végrehajtásának anyagi és egyéb erőforrás igénye, fedezete. Ezzel összefüggésben az ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia előíranyozza, a kistréségi ifjúsági szolgáltató bázis szervezetek hálózatának fejlesztését, alakítását, úgylis mint az ifjúsági szolgáltatások szervezésének legfontosabb szintjét s a finanszírozás kérdésében pedig áttekintést nyújt a 2007-2013 között a régióban elérhető fejlesztési forrásokról.

3. Alapelvek

A régió ifjúsági szolgáltatásfejlesztési tervének, stratégiájának elengedhetetlen része a meglévő tapasztalatok, kutatási eredmények rendszerezését és a feladatok meghatározását segítő alapelvek meghatározása:

- a koncepcióban meghatározott kitörési pontok esetében fontos szempontnak kell lennie a területi és egyéb egyenlőtlenségekből fakadó **társadalmi hátrányok csökkentésének**
- a koncepcióban alapvető fontosságú az **együttműködés és partnerség** a fiatalok ügyében érintett és a fiatalokkal foglalkozó intézmények, szervezetek, civil közösségek között
- a stratégia hatékonyságának alapfeltétele a folyamatos **monitoring** lehetőségének megteremtése (rendszeres véleménykérés, folyamatkövetés, kutatás, adatgyűjtés stb.)
- a **fiatalokra, mint erőforrásra** kell tekinteni és nem mint problémahordozókra, nem a problémáikat kell megoldani, hanem helyzetbe kell hozni őket
- a stratégiának elsősorban **proaktív szemlélettel** kell rendelkezni, vagyis a probléma kezelése helyett a megelőzésre és szemléletformálásra kell a hangsúlyt helyezni.
- a régiós ifjúsági stratégia és annak megvalósításából fakadó feladatoknak **összhangban** kell állnia a régió általános fejlesztési programjával, a települési szintű ifjúsági stratégiákkal, a szolgáltatástervezési koncepciókkal valamint a Nemzeti Fejlesztési Terv céljaival
- a fiatalokkal való foglalkozást a régióban formális és informális **hálózati kapcsolatokon** keresztül kell megvalósítani nem pedig vertikális hierarchiába rendezett intézményrendszeren keresztül

4. Az ifjúsági szolgáltatásszervezés állami kereteinek változása

Az ifjúsági szolgáltatások tekintetében sajátos helyzetben van a Közép-Dunántúl. Bizonyos szempontokból (gazdasági, foglalkoztatottsági, infrastrukturális helyzet) az ország más régióihoz képest jobb helyzetben van, ennek ellenére a régióon belül is eltérő fejlettségű területek vannak, s számos speciális ifjúsági problémában (pl. drog, családi kapcsolatok, fogyasztói kultúra) súlyosabb a helyzet, mint az országos átlag. A régió annyira nem egységes, hogy még a megyeszékhelyek (Veszprém-Tatabánya-Székesfehérvár) által határolt háromszögön belül is kialakulhattak olyan belső periférikus kistérségek, amelyek bizonyos statisztikai mutatói az ország hátrányosabb térségeihez közelítenek. Mindezen hatások a fiatalok életkörülményeire, élethelyzetére is kihatással vannak, azaz a fiatalok életesélyei a fejlettebb Közép-Dunántúlon sem egységesek.

Másrészt a sajátos helyzet abból is adódik, hogy a hagyományos települési funkciókat a múlt század 50-es éveitől kezdődően fokozatosan átrajzolta a politika, az 1945-től megindult növekvő

várossá-nyilvánításokkal az ifjúsági szolgáltatások koncentrációja és a régió gazdasági arculatának változtatása is megkezdődött.

Harmadrészt a legfontosabb ifjúsági szolgáltatás, az oktatás tekintetében a régió oktatási infrastruktúrája hagyományosan a gyenge, nincsenek nagy múltú egyetemek, csupán egy-egy jobb egyházi oktatási intézmény jelentette az iskoláztatás fellegvárát (pl. Pápa, Esztergom).

Negyedrészt az ifjúsági szabadidős szolgáltatások a Balatonnak köszönhetően mindig is kiemelt szerephez jutottak a régióban, elég ha csak az ifjúsági táborokra, ifjúsági turizmusra vagy éppen a zánkai komplexumra gondolunk, mely egyrészt előnyt, másrészt – pl. a diszkódrogok vagy a közlekedésbiztonság miatt – hátrányként éli meg a régió.

A régió hagyományos központi területei Esztergom, Komárom, Pápa, Székesfehérvár és Veszprém voltak, sajátos funkciókkal, ebből Veszprém, Esztergom és Székesfehérvár mint hagyományos királyi városok a magyar államiség bölcsőjeként is ismert. A régió többi települése kivétel nélkül a világháború után lett várossá nyilvánítva és sokan közülük városhiányos funkcióval nyerte el a városi rangot, így ifjúsági szolgáltatástervezés szempontjából több térségi központ vagy város jelenleg csak korlátozottan felel meg.

Végezetül sajátos helyzetben van a régió a tekintetben is, hogy míg közlekedés szempontjából az egyik legkedvezőbb helyzetben lévő magyar régió, sűrű főúthálózattal rendelkezik, vasúti fővonalai jól szervezettek, és az úthálózat kiépítettsége is meghaladja az átlagot, addig a települések több mint 10 százaléka (53) zsáktelepülés s belső periferák alakultak ki a fejlett városok mellett.

4.1 Az ifjúsági szolgáltatások a rendszerváltás előtt

A fiatalokról való állami gondoskodásnak (ifjúsági szolgáltatásnak?) nagy hagyománya van Magyarországon. Ha tágan értelmezzük az állami törődést, akkor már e folyamat elemét képezi a közoktatási rendszer dualizmus-korában lendületet vett fejlődése, az állami ösztönzésű ifjúsági egyesületek megjelenése¹ vagy a szociálpolitika első intézkedései is. Ha szűken értelmezzük az ifjúságról való gondoskodás fogalmát, akkor a századforduló gyermekvédelmi intézkedéseit² tekinthetjük kiindulási pontnak, ekkor vállalta fel az állam az elhagyott gyermekek gondozását, ekkor indult fejlődésnek a gyermekmenhelyek rendszere³.

A Horthy-korszakban - a családot és a keresztény-konzervatív értékrendet középpontba állító ideológiának megfelelően - intenzívebbek lettek az állami gondoskodás korábbi formái, majd a II.

---

¹ Wlassics Gyula kultuszminiszter állami népiskolai gondnokságok részére 1901-ben kiadott utasításában az iskolák mellett létrehozandó hazafias, valláserkölcsi és a magyar nyelv ápolása céljából működő ifjúsági egyesületek megalakítását kezdeményezte.

² 1901.évi VIII. és XXI. törvénycikkeket

világháború után jelentősen megváltozott az ifjúsági gondoskodás, az ötvenes években az ifjúságpolitika legfőbb céljává az ideológiai nevelés vált. Ennek (is) köszönhető, hogy a korábbi nevelőszülői hálózat szerepét teljesen átvették az állami intézetek. A korábbi ifjúsági önszerveződésekét régiókban is felszámolták, (pl. a Országos Gyermekvédő Liga helyi szervezeteit, a Pápai, Esztergomi, Veszprémi stb. egyházi oktatási intézmények mellett működő ifjúsági szervezeteket, Székesfehérvári serkészs csapatok) sor került az Úttörőszövetség és a KISZ, mint az "egyetlen" ifjúsági szervezet megalapítására, mint a szocialista ifjúsági gondoskodás legfőbb intézményeinek létrehozására, és 1971-ben lett ifjúsági törvény is⁴, melynek a legkártékonyabb, napjainkig tartó hatása talán az, hogy a társadalom jelentős része köztük a fiatalokkal való foglalkozó szakemberek sem kivételek – a mai napig sürgetnek egyfajta „modernizált” új ifjúsági törvényt, mint a annak bármi értelme is lenne, hogy az államhatalom törvényben rögzítse mit is gondol a fiatalokról. Erről a stratégiák, az állami és a helyi közösségi szolgáltatások megszervezésének módja szól.

A szocialista társadalmi berendezkedés ifjúságpolitikája gyakorlatilag kisajátította magának az ifjúságot, s ennek előszeretettel hangot is adott, úgy fogalmaztak, hogy "minden ifjúságpolitika". Azokban a megyékben, amelyek a szocialista ipari tengelyen voltak, ez fokozattan igaz volt. Pl. az ifjúsági innováció egyik korai sikeres veszprémi szervezete, az Alkotó Ifjúság Egyesülés 50-50 százalékban az Állami Fejlesztési Bank és a KISZ kezében volt, de szintén a KISZ vagyon. A közép-dunántúli régióban az ifjúsági szövetség óriási vagyonnal rendelkezett, minden megyeszékhelyen voltak irodái, egyéb ingatlanai, de a Balaton-parton, a Velencei-tónál, a Bakonyban, a Vértesben és még számtalan helyen lévő üdülők mellett övük volt többek között az Ezeremester vállalat, az Express Utazási Iroda és az Országos Rendezvényszervező Iroda is, mely mindegyiknek volt Tatabányán, Veszprémben és Székesfehérváron megyei központja. 1988 végén és 1989 elején a KISZ több megyei bizottsága ingyen vagy névleges áron adott el a kezelésében lévő ingatlanokból (vendégház, pártház, oktatási intézmény). Az ingatlanok számos esetben különböző, erre a célra alapított társaságokhoz kerültek. Ilyen volt Veszprém megyében az Allegro és az Osszi Kft., Székesfehérváron a Komfort Plusz Kft.

Az állampárti időszakban természetesen a Közép-Dunántúl megyéiben sem lehetett önálló régiós ifjúságpolitikáról beszélni, de az átalakulásnál az az előnye megvolt a régiónak, hogy erős személyes érintettsége volt a reform KISZ-esek szerveződéseivel, így a KISZ KB Középiszkolások és Szakmunkástanulók Tanácsa (KSZTT), a Vega Szövetség, a Mikroműhely és a KISZ KB kutatócsoportjában dolgozó Pál Tamás körével. A régió ifjúsági szolgáltatásainak mai értékerendszere tekintetében ide kell visszanyúlni, a nyolcvanas évek második felében lett a központi kérdés az ember

³ 1908-ban már több mint 50.000 gyermekről gondoskodott az állam menhelyi rendszerben, s az egyre bővülő gyermekvédelmi munka koordinálására Országos Gyermekvédelmi Központot is létesítettek 1912-ben.

⁴ 1971.évi IV.törvény

és annak önrendelkezési joga ált. A fiatalokkal való foglalkozásban az ifjúsági szemléletváltásra azért volt szükség, mert az oktatásban akkor deklaráltan alattvalók tömegképzése folyt. A KISZ-iskolákban kezdődött a szemléleti átalakulás, melynek Veszprém kiemelt „gyakorlati” terepe lett. Ekkor jelentek meg pl. a Közép-Dunántúlon azok az ifjúsági tréningek, melyeken a fiatalok konfliktuskezelést és különböző tárgyalási technikákat tanultak, kapcsolatrendszerrel és érdekérvényesítő-képességekkel rendelkeztek.

1988-tól ifjúsági információs tanácsadó iroda működik a régióban, mely nemcsak a rendszerváltás után átalakult iskolai közéleti nevelés fontos szolgáltató szervezetévé vált, hanem több demokratikusan szerveződő ifjúsági és szabadidős mozgalom befogadó intézményévé vált, s mint ilyen intézmény, sokáig újszerű ifjúsági szolgáltatásokat működtetett egyre csökkenő politikai kontroll mellett.

Az állami ifjúságpolitikai feladatok ellátásának pénzügyi segítésére, az ifjúsági célú költségvetési források és egyéb pénzeszközök ösztönző kiegészítésére szolgáló, elkülönített állami pénzalap a Központi Ifjúsági Alap⁵ is rendelkezésre állt, melynek felhasználásban a közép-dunántúli régió megyei kimutatható preferenciát élveztek.

Ismert, hogy a KISZ jogutód szervezete a Demisz (Demokratikus Ifjúsági Szövetség) a kiváló utódszervezetek és az újonnan létrejötték (egyesületek, alapítványok) “kistafirungolása” után a megmaradt vagyont 1989 decemberében felajánlotta az államnak. Ez a vagyon (kb. 60 ingatlan) könyv szerinti értéke képezte a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány (NGYIA)⁶ alapítói vagyonát. Ez finanszírozási forma az ifjúsági szolgáltatásokra igazából a mai napig elérhető. Kutatási adataink alapján a régióban ma is létező ifjúsági szolgáltatások kb. egytizede ebben az időszakban, 1990 előtt indult (itt elég csak utalnunk az ifjúsági információs és tanácsadó irodák hálózatára, mely ma is működik, az átalakult diákkezdvezmények rendszerére, vagy az ifjúsági turizmust elősegítő kártyák és szolgáltatások rendszerére).

A tanácsi rendszer idején a régióban Veszprémben, Székesfehérváron és Tatabányán voltak státuszban társadalompolitikai titkárok, ifjúsági felelősök a különböző tanácsi apparátusban. Jellemző, hogy e szakemberek feladatköre nem volt tisztázva, a címkézett pénzek felhasználásában nem volt kompetenciájuk. Ugyanakkor ezek a káderek, akik előképzettségüket tekintve az ifjúsági mozgalomból (KISZ) és gyakran a pedagógiai gyakorlat felől érkeztek a közigazgatásba, tapasztalataik és kapcsolati tőkéjük segítségével hatáskör nélkül is koordinálhatták a helyi ifjúsági ügyeket. Az önkormányzati törvény életbe lépésével sorsuk bizonytalanná, funkciójuk esetlegessé, inkább személyes kapcsolatuk függvényévé vált. A rendszerváltás után kiépített önkormányzati rendszerből elég sokáig, kb. 1994-ig hiányzott az ifjúságpolitikai gondolkodásmód.

⁵ A Központi Ifjúsági Alapot a 73/1988 (X.18) MT.rendelet hozta létre.

⁶ A Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítványt az 81/1990. (IV. 27.) MT rendelet hozta létre.

4.2 Ifjúsági szolgáltatások megjelenése a helyi feladatok állami feladatok között (1990-1998)

A pártállami rendszer összeomlásával mindenféle korábbi ifjúságpolitikai gondolkodásmód elavulttá vált, az ifjúságpolitika jelentését, összetevőit, színtereit, intézmény és eszközrendszerét alapjaiban kellett (volna) újragondolni. Az minden esetre érezhetővé vált a rendszerváltás után, hogy az állam igyekezett kevésbé kontrollálni a fiatalokat és az ideológiai nevelés is radikálisan csökkent a pluralista társadalmi közegben, de ezzel egyidőben a rosszul értelmezett paternalista szerepvállalás nem tűnt el, sőt erősödött is miután szakmai anyagok tucatjai számoltak be arról, hogy az ifjúság lett/lesz a rendszerváltás nagy vesztese. Ami közel 20 év távlatából már erősen vitatható is ráadásul.

A korábbi országos ifjúságpolitikai "stratégia" már a 80-as évek ifjúsági gondjait sem tudta orvosolni, nemhogy a rendszerváltással feltörő problémahalmazokat, melyeket az ifjúság tekintetében is az önkormányzatokra hárította a kormányzat. A 90-es évek ifjúsági problémáinak kezelése teljesen új koncepciót, új ifjúságpolitikai intézményrendszert kívánt volna. A feltételes mód használata azért helyénvaló, mert a rendszerváltás utáni első szabad parlamenti választásokon győztes politikai erő nem nagyon tudott mit kezdeni ezekkel a problémákkal. A közvetlen kormányzati ifjúságpolitikai feladatok megoldására megmaradt a Központi Ifjúság Alap, a megyék és a régió városai azonban egyrészt mobilizálható ifjúsági források és szakmai kompetenciáknak egyaránt híján voltak. Másrészt az 1990-1993 közötti időszakban a régió három nagyvárosában és vonzáskörzetében, Tatabányán, Székesfehérváron és Dunaújvárosban egyaránt a legfontosabb probléma a szocialista ipari struktúra átalakítása és az ezzel járó társadalmi problémák (pl. nagyarányú munkanélküliség) kezelése volt, az ifjúsági ügyek messze alatta maradtak a helyi politikai ingerküszöbnek. Jól példázza ezt, hogy bár hiába jelentkeztek régi-új ifjúsági szervezetek, helyi szakmai csoportok az első önkormányzati ciklusban a régió városaiban az ifjúsági szolgáltatások fejlődése – források és stratégiai irányok hiányában – igen esetleges volt, s alapvetően a korlátozott kormányzati pályázati forrásokból valósulhatott meg. (P. Országos Játék Alap). Ebben az időszakban szűkültek be az ifjúsági közösségi terek, a vidéki és városi művelődési intézmények által nyújtott korosztályspecifikus programok, szolgáltatások, miközben a fiatalok által vallott és megélt értékek között a szakadék egyre mélyült. A régióban működő valamennyi ifjúsági ház megszűnt vagy átalakult, miközben alternatív ifjúsági közösségi intézmények, helyek nem jöttek létre. Több ilyen intézmény eladásra is került a régióban.

Az önkormányzati ifjúságpolitika legmagasabb szintű jogforrása az Alkotmány, amely többek közt kimondja hogy államunk különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, továbbá védelmezi az ifjúság érdekeit. Emellett számos ENSZ egyezmény (Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi

Egyezségokmánya, Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint az Oktatásban Alkalmazott Megkülönböztetés Elleni Küzdelemről Szóló Egyezmény) határoz meg olyan elveket és jogokat, amelyek érvényesüléséhez szükséges az önkormányzat támogató közege is.

Az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatban a rendszerváltás utáni második önkormányzati ciklus hozott pozitív változást a régióban. Elsőként Veszprémben, majd Dunaújvárosban és Tatabányán, aztán Székesfehérváron és a kisebb városokban pl. Ercsiben, Herenden, Zircen, Enyingen stb. is el kezdtek odafigyelni a döntéshozók az ifjúsági problémákra illetve azok települési szintű kezelésére.

Az önkormányzat ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény 1994 óta⁷ sorolja fel a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, mely feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Ismereteink szerint egyébiránt a gyermek- és ifjúsági feladatokról való gondoskodás az önkormányzatok egyetlen olyan kötelező feladata, amelynek kereteit önálló szaktörvény nem határozza meg. Ez szabályozatlanság igen megnövelte az önkormányzatok felelősségét, s többségük bár alkotott valamilyen ifjúsági cselekvési tervet vagy programot érdemi fejlesztési vagy programforrások nélkül igazából nem járultak hozzá az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatóságához pláne azok fejlesztéséhez.

A hivatkozott önkormányzati törvény 70.§-a értelmében a megyei önkormányzatnak kötelező gondoskodnia - többek közt - gyermek- és ifjúsági jogok érvényesítésével kapcsolatos feladatokról és a gyermek- és ifjúságvédelmi szakellátásról⁸. Ezekon kívül az adott önkormányzat ifjúságpolitikájának kialakításakor a gyermekvédelmi törvény⁹, és a közoktatási törvény a két legfőbb vezérlő jogszabály mind a mai napig.

A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztés szempontjából annyi hozadéka mindenképpen volt az 1994-1998 közötti időszaknak, hogy a több mint 400 települési önkormányzat közül a nagyobbak (legalább egy középfokú oktatási intézményt fenntartók) szinte kivétel nélkül felmérték és áttekintették, milyen a gyermek- és ifjúsági korosztályokhoz tartozók egyéni és kollektív helyzete az önkormányzat illetékességi területén. A helyzetleírások jellemzően csak a fennálló állapot leírását tükrözték, azt a változást már nem, amelyet egyfelől a gyermek- és ifjúsági célú vagyon (intézmények, létesítmények, támogatások stb.) felszámolódása, a rendelkezésre álló pénzeszközök megszűnése, a kedvezményrendszer szinte teljes erodálódása, a tanácsi-önkormányzati gyermek és ifjúsági ügykör

⁷ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

⁸ 1994. évi LXIII. törvény 40.§-ával megállapított szöveg.

⁹ 1997. évi XXXI. törvény gyermek védelméről és az 1993/LXXIX törvény a közoktatásról

megszűnése, másfelől az új-alakuló gyermek és ifjúsági civil szféra, az egyéni és közösségi kezdeményezések, az egyházak és felekezetek aktivitásának növekedése képviseltek.

A 90-es évek második felében részben a törvényi feladatnak megfelelően több önkormányzat kezdte meg, illetve folytatta a gyermek- és ifjúsági korosztályokhoz tartozó lakosok, az egyének számára hozzáférhető tanácsadás megszervezését életviteli, érdek- és jogérvényesítési, pályaorientációs, családalapítási, munkavállalási, mentálhigiénés, szabadidő-töltési kérdésekben elsősorban civil szervezetek közreműködésével. A régióban ma is meglévő négy Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda ebben az időszakban futott fel igazán, aztán az ezredforduló után jelentőségük a plurális szolgáltatásszervezés kialakulásával és a internet korosztályi térhódításával párhuzamosan rohamosan csökkent¹⁰.

A 90-es évek közepén a régióban Veszprémben és Tatabányán döntött úgy az önkormányzat elsőként, hogy az ifjúsági participációs és érdekkartikulációs csatornákat „felülről” létrehozott fórumok segítségével próbálja fejleszteni. Mindkét kísérlet csúfos kudarccal végződött. Az eredeti struktúra működésképtelenségének elsődleges oka magából a rendszerből fakad, illúziókra, téves helyzetképre építkezett. Ha az ifjúságpolitikát a közpolitika definíciója alapján határozzuk meg, akkor alapfeltétel kell hogy legyen a politikai közösség megléte. Azonban az ifjúság túlságosan tág és heterogén, erősen szegmentált réteg ahhoz, hogy közösséget alkossanak. A fiatalok is - csakúgy, mint a társadalom összes tagja - több szűkebb közösséget alkotnak, kisebb csoportokat, amelyek pontosabban definiált, specifikált szükségletek meghatározásával tudnak csak valós politikai közeget alkotni a közpolitika értelmében. E kísérletekben a legitimitáció is problémás, ugyanis az ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetek szövetsége, fóruma nem az érintett településen élő fiataloktól kapta a felhatalmazását, csupán a saját tagságuktól. Így a fórum által integrált "vélemény" is csupán néhány, jobb esetben néhány tucat szervezet véleménye és érthetően nem általában fiatalok érdekei szerint cselekedtek, lobbiztak, csupán a saját szervezeteik érdekében - melyek tagsága ugyan nagyrészt fiatalokból áll¹¹.

A „politikai” küzdelem szabályozottsága is kérdéses volt, hiszen a megfelelő csatornák kiépítettsége hiányos volt és még tovább nehezítette az ifjúsági érdekek érvényesülését az, hogy általában a közélet az érdekvérvényesítés leghatékonyabb csatornáival együtt átpolitizálódott, a fiatalok fejében a közéleti és politikai aktivitás ugyanabban az asszociációs mezőben szerepel, s a politikával kapcsolatos negatív attitűdök teljesen áttevődtek a közéleti aktivitásra is.

A 90-es évek végére pontosan látni lehetett a régióban, hogy a fiatalok a nonprofit szervezetek felé nyitottak, bizalommal fordulnak hozzájuk, ugyanakkor a régióban elég fejletlen a civil szféra, s az

¹⁰ Az Irodák és tanácsadó pontok közül régióban ma érdemben már csak azok működnek, melyek közvetett vagy közvetlen önkormányzati fenntartásban működnek.

¹¹ A régió fiataljainak alig 5 százaléka tagja valamilyen formális vagy informális ifjúsági szervezetnek.

érdekérvényesítő képessége a mai napig szinte nulla, a sikerek legtöbbször a személyes kapcsolatokon múlnak. Ahhoz, hogy a fiatalok érdekei felszínre kerüljenek és - elsősorban a társadalmi döntéseknél - érvényesüljenek, elengedhetetlen lett volna, hogy működjön a régió városaiban valamiféle ifjúsági lobbis. A rendszerváltás előtti reform KISZ-es tapasztalatok és a magmaradt kapcsolatok ellenére a régióban a mai napig nincs ifjúsági lobbis.

Az ifjúsági kérdéseket 1994-1998 között a legtöbb városi önkormányzat a régióban igyekezett a képviselőtestület bizottsági struktúrájában megjeleníteni, bár ez nem ment könnyen, ugyanis ha az ifjúsági ügyek bizottsági szintre kerültek (pl. ifjúsági bizottság, ifjúsági és oktatási bizottság, ifjúsági és sportbizottság, vagy ifjúsági albizottság) a jogszabályoknak megfelelően többségben kell lenni a választott önkormányzati képviselőknek, mint a "külső" szakértőknek, s ez az amúgy is kis létszámú bizottságoknál nem teszi lehetővé a megfelelő számú fiatal bizottsági munkába való bevonását¹². A tapasztalatok alapján ha az ifjúsági ügyeket önkormányzati bizottsághoz delegálják csak akkor váltja be a hozzá fűzött reményeket, ha önálló ifjúsági bizottságot hoznak létre, mert amikor "társbérletbe" kényszerültek az ifjúsági problémák pl. a sporttal vagy különösen az oktatással, mindig háttérbe szorultak az ifjúsági szolgáltatások. Az elmúlt évek szomorú tapasztalata volt, hogy az ifjúsági bizottsági működésnek hátránya, hogy alapvetően abból lesz ifjúsági ügy, amit a közgyűlés, testületi ülés oda utal, s ez gyakran nem esik egybe a valódi problémákkal.

Egy másik megoldás, amire a régiókban már korán volt példa, amikor a testület nem bizottsági formában, hanem tanácsként működteti az ifjúsági ügyek kezelésére életre hívott testületet. Ebben az esetben a bizottság munkájába - a képviselők mellett - bevonhatók az ifjúsági szakértők és az ifjúsági szervezetek képviselői egyaránt, hiszen nincs létszembeli korlát. Az ifjúsági tanács hátránya volt, hogy a képviselőtestület az ifjúsági ügyeket "átpasszolja" a tanácsnak, ugyanakkor a kvázi-bizottságként működő testületnek sem forrása, sem hatásköre, sem hivatali apparátusa nincs. Az ifjúsági problémák permanens önkormányzati jelenlétét leginkább az ifjúsági tanácsnok biztosítja, az angolszász területeken is elsősorban ez vált be, megerősítve egy társadalmasított szakértői bázissal.

Az ifjúsági problémák kezelésére hivatott önkormányzati testületekben a megfelelő hivatali háttértámogatás nélkül nem lehet dolgozni. Az elkülönített ügykezelés szükségességét érezve a régió önkormányzatai közül a nagyvárosokban ifjúsági referens státuszt teremtettek. Az ifjúsági referensi státusz változatos képet mutat. A kezdeti időkben még előfordult a főállású, kizárólag ifjúsági feladatokkal megbízott referens, de ma már jellemzően az ifjúsági referensi feladatokat más hivatali ügyekkel foglalkozó szakemberhez telepítik. Az ifjúsági referensek feladatköre azonban a mai napig nincs igazából szabályozva és tisztázva ez nagyon megnehezíti az ifjúsági szolgáltatások helyi tervezését.

A helyi ifjúsági szolgáltatásokra a forráshiánnyal küszködő önkormányzatok, intézményeik és partner szervezeteik nehezen tudják előteremteni az anyagi feltételeket. Ezen a problémán kívánt enyhíteni a kormány, amikor a Belügyminisztérium és a Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanács Titkársága a Gyermek és Ifjúsági Alapból 1994-től minden évben pályázati úton támogatta az önkormányzatok gyermek és ifjúsági feladataik hatékonyabb ellátását (többek közt ifjúságpolitikai programokra, képzésekre, referensi státuszra, helyi ifjúságkutatásra lehetett pályázni)¹³. Az önkormányzatok közül többen ifjúsági közalapítványt hoztak létre vagy ifjúsági alapot különítettek el költségvetésükben. Ám ezek együttes sem közelíti meg az ifjúsági szolgáltatások forrásigényét.

A már újra megjelent alternatív ifjúsági szervezetek munkájának állami támogatására 1990-től sor kerülhetett a társadalmi szervezetek parlamenti támogatása útján is¹⁴, ám a régió ifjúsági szolgáltatási szempontjából ennek nem volt semmi jelentősége.

1995-ben az állami ifjúsági szolgáltatások pénzügyi háttérének rendezése érdekében a parlament elfogadott egy törvényt a Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram (GYIA) létrehozásáról, valamint a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány közalapítvánnyá (NGYIK) történő átalakításáról¹⁵. Ezzel egyidőben a törvény megszüntette a Központi Ifjúsági Alapot. Ettől kezdve a GYIA lett a kormányzati ifjúsági ügy és az ifjúsági szolgáltatások támogatásának "pénzeszsákja" és ez lett a Közép-dunántúli régió ifjúsági szolgáltatónak is a központi pályázati forrása.

Az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatosan a GYIA nagyon fontos előrelépés volt, ez volt gyakorlatilag az első olyan kezdeményezés, amely a plurális ifjúsági szolgáltatások kiépüléséhez illetve annak finanszírozásához érdemben tudott hozzájárulni a régióknban. A GYIA célkitűzései közé tartozott a gyermekek és a fiatalok egészséges testi, lelki és szellemi fejlődését segítő programok támogatása, a demokrácia tanulását és gyakorlását segítő programok támogatása, az országos gyermek- és ifjúsági szervezetek, valamint a gyermek- és ifjúsági korosztályok érdekében szerepet vállal szervezetek működése és tevékenysége segítése, a települési, megyei és fővárosi önkormányzatok jogszabályban meghatározott gyermek- és ifjúságügyi feladatai támogatása, a gyermekek és a fiatalok helyzetéről és jogairól szóló tudományos kutatás és információszolgáltatás, ismeretterjesztés segítése, valamint az ifjúsági munkanélküliség megelőzését és kezelését segítő programok támogatása. Rendkívül fontos volt, hogy a GYIA pénzeinek legalább 80 százalékát pályázati úton kellett felhasználni, ami lehetővé tette, hogy alternatív ifjúsági szolgáltatások induljanak el a Közép-Dunántúlon is. A kutatási

¹² Emellett az is jellemző probléma, hogy a bizottsági helyek elosztása politikai alku eredménye

¹³ A támogatás eredményeként négy év alatt több mint ezer önkormányzat kapott - kisebb-nagyobb - központi támogatást gyermek- és ifjúsági célú törekvéseinek segítése érdekében.

¹⁴ 71/1990. (IX.25.) OGY határozat, 18/1991. (III.27.) OGY határozat, 44/1992. (VI.29.) OGY határozat, 58/1993. (VII.9.) OGY határozat, 31/1994. (IV.13.) OGY határozat, a társadalmi szervezetek költségvetési támogatásáról

¹⁵ 1995. évi LXIV. törvény

eredményeket nézve számos ma is működő ifjúsági szolgáltatást, különösen a szociális gazdaság szolgáltatói körét tekintve ennek köszönheti elindulását.

A 90-es évek végére már intézményi szinten is megjelent a készülő szemléletváltást, a fiatalokat nem felügyelni, ellenőrizni, ideológiailag nevelni, hanem nekik (is) szolgáltatni akaró állami szerepfelfogás. Ennek egyik központi eleme lett a Mobilitás Ifjúsági Szolgálat, mely a későbbi időben a decentralizáció legfontosabb intézménye lett. A sok szegmensből álló állami ifjúsági szolgáltatási intézményrendszernek hátránya is volt, átláthatatlanná tette az ifjúságpolitikai célra fordított összeget, és azok útját a korosztályi és ágazati szereplők számára, miközben elvitathatatlan érdeme volt pluralitás.

4.3 Decentralizációs folyamatok (2000-2008)

Az ifjúsági ügyek tekintetében fontos változás volt, hogy az 1998-2002 közötti kormányzati ciklusban a kormány programja szerint létrejött az Ifjúsági és Sportminisztérium (ISM). Az új kormány létrejöttével megszűnt a miniszterekből álló Gyermek és Ifjúsági Koordinációs Tanács, az állami ifjúsági szolgáltatások az Ifjúsági és Sportminisztérium felállításáig kormányülésen születtek meg. Az új minisztérium gyakorolta a Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány alapítói jogát, mely új kuratóriumot is kapott és a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram támogatási rendszerének felügyeletét. Ezen kívül ide került a kábítószerügyi tárcaközi bizottság, amely az előző kormány idején a népjóléti tárcánál volt, s a kábítószerügyeket, csakúgy mint az ifjúsági feladatokat helyettes államtitkár felügyelte. Ez a lépés utólag hasznosnak bizonyult a drogprevenációs ifjúsági szolgáltatások stabilizálása és szakmai koordinációja szempontjából. Ez utóbbi területen a régióban az ifjúsági szolgáltatások – a korlátozott források ellenére is – jó helyzetben vannak, a szolgáltatók technikai, humán és szakmai kapacitása sokat erősödött.

A régió ifjúsági szolgáltatásainak finanszírozásában és általában az ifjúsági forrásteremtésben fontos kormányzati pályázatokat 1999 tavaszán már nem a GYIA, hanem az ISM bonyolította le, részben együttműködve a Mobilitás Ifjúsági Szolgálattal. Talán a legfontosabb változás hogy a regionalitás elve alapján ekkor jött létre a hét Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda, köztük a Közép-Dunántúli RISZI is, melynek fő feladata, hogy a régión belül ifjúsági szolgáltatásokat erősítse. A decentralizált Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda látja el szűkös decentralizált ifjúsági források felosztásáért felelős Regionális Ifjúsági Tanács titkársági feladatait.

A kormányzat ifjúsági gondolkodásának alapjait ekkor már a felsőoktatási esélyegyenlőség, a fiatalok lakáshoz jutása, a fiatal családok otthonteremtése, a családtámogatás, a fiatalok kezdeményezéseinek, közösségi és az ifjúsági intézményrendszer támogatása, valamint a határon túli

magyar fiatalok kérdése jelentették, és megjelent a szándék az ifjúsági munkás képzés akkreditációjára is. Összességében az állami ifjúsági szolgáltatások hangsúlyosan a fiatalok önálló életkezdésének támogatása irányába mozdultak el – tegyük hozzá, nagyon helyesen.

A decentralizációs folyamatok régiós szinten is érezhetők, az erősödő, fejlődő kistérségekben az ifjúsági szolgáltatások szervezésére, fejlesztésére alkalmas szervezetek jöttek létre, melyek elsősorban központi vagy tárfinanszírozott és az időközben elérhetővé vált előcsatlakozási forrásoknak (Phare, Youth 2000, Mobilitás pályázatok, NCA) köszönhetően megerősödtek annyira, hogy fenntartható ifjúsági szolgáltatásokat indíthattak az ezredforduló óta. A régióban az ifjúsági információs tanácsadó irodák mellett további 5 ifjúsági információs pont indított be szolgáltatásokat.

A régiós szintű dekoncentráció mellett a humán szolgáltatások területén jelen van egyfajta kényszerű koncentráció is. A demográfiai folyamatoknak (csökkenő születésszám, alacsony termékenység, migrációs hatások) köszönhetően az alapszintű humán szolgáltatások megszervezése komoly kihívás elé állítja a kisebb településeket, melyek igyekeznek kistérségi vagy több települést átfogó szintre koncentrálni a humán szolgáltatásaikat. A közigazgatási reform tervezetei között a közszolgáltatások kistérségi szintű koncentrációja eldöntöttnek látszik, s ehhez a fiatalokat érintő szolgáltatások szempontjából is alkalmazkodni kell, vagyis minőségi ifjúsági alapszolgáltatásokat (pl. drogprevenció, munkaügyi információk stb.) a régió vidéki területein nem lehet majd települési szinten garantálni, hanem csupán térségi társulásokhoz igazodva.

2000 óta a régióban történt még fontos változás a fiatalok életében. Az egyik, hogy belépett az ifjúsági korosztályba az a generáció, amelyik számára a rendszerváltás utáni megváltozott társadalmi, gazdasági környezet, az értékpluralizmus és szabadság már alapélmény. Egyfajta sajátos kelet-európai kapitalizmus gyermekeiként mást igényelnek, várnak el felnőtt társadalomtól, mit a korábbi évek generációi. A felnőtt közösség is kénytelen szembesülni azzal, hogy a fiatalok életútja nem a korábbi szabályozott rendben halad, az átmenet egy tervezhető társadalmi környezetből történik egy bizonytalanba. Ez elbizonytalanítja az egész családot, de ez a tapasztalat egyelőre még nem tudja felülírni a hagyományos életutakra szocializáló társadalmi aktorok értékrendjét, csupán a fiatalok karrierterveinek minősítését (viselkedéskontroll) kapcsolja ki a folyamatból.

A korábbi években az internalizált társadalmi normákkal együtt a felnőtté válás idején egyfajta sajátos időrendet (életesemények egymásutánisága) is szocializáltak az emberek, melyeket átörökítették gyermekeiknek is. A poszt-szocialista átmenet azonban ezt az „időrendi kényszert” felborította, s bár a mindennapok világáról való tudás lényeges eleme az időrendiség, a mindennapok világa (empirikus tapasztalat) akár szembe is haladhatott ezzel a tudással.

Az Y-generáció színre lépése azzal is jár, hogy a hagyományos ifjúsági szolgáltatások rendszerét át kell gondolni. A régióban zajlott ifjúságkutatások¹⁶ azt jelzik a kutatók és ifjúsági szakemberek számára, hogy a hagyományos ifjúsági szolgáltatások célt tévesztenek, a mostani fiatalok szabadidős és fogyasztási preferenciái gyökerese eltér attól, amire a szolgáltatók a 90-es években fókuszáltak. Pl. a kollektív érdekartikulációs csatornák használata helyett egyéni érdekérvényesítési technikákat preferálnak, megváltozott az rekreációs célú szerhasználat, a hagyományos szórakozási formák helyett alternatív közösségi szinterek jöttek létre, egyre népszerűbbek a virtuális közösségek, ugyanakkor rendkívül megnőtt a posztadoleszcens életszakasz, határozottan megnehezült a szülőktől való leválás folyamata. A klasszikus személyes információs tanácsadási szolgáltatást az internetes tartalomszolgáltatás korában már csak igen kevesek veszik igénybe, ellenben tapasztalható hogy fogyasztói mivoltukban erősödik a kiszolgáltatottságuk.

A területi hátrányok és egyenlőtlenségek rendszere a régió belüli fiatalok esélyegyenlőségét fékezi, a „városi” és „vidéki” fiatalok elérhető életszínvonala ijesztően eltérő kezd lenni. A társadalmi hátrányok újratermelését egyelőre nem sok tényező mérsékli, sőt, inkább annak lehetünk szemtanúi, hogy a legtöbb társadalmi intézmény, kezdve az oktatással és az egészségüggyel inkább erősíti azt.

2004 óta mint az közismert, az Európai Unió csatlakozással új fejezet kezdődött Magyarországon életében és ez természetesen kihatással van régióink élére is, különös lehetőséget adva a közép-dunántúli fiatalok kezében. Mindez komoly kihívást jelent a régió ifjúsági és ifjúságsegítő szervezetei, humán szolgáltató intézményei számára is, különösen a fiatalok esélyegyenlőségének kérdését szem előtt tartva a megváltozott versenyhelyzetben. Az új helyzetre új stratégiával, új fejlesztési, innovációs forgatókönyvekkel kell készülnünk és időszerű, hogy átgondoljuk, hogyan pozícionáljuk régióinkat, régióink ifjúságát az Európai Unió régióinak versenyében. A közép-dunántúli régióban a fiatalok ugyanis már nem csak a hét magyar régió viszonyrendszerében, hanem az EU 266 régiójának rendszerében tervezhetnek. A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési koncepciónak is elsősorban az európai trendeket és a vonatkozó Európa Tanácsi és Európai Bizottsági ajánlásokat kell figyelembe vennie, annál is inkább mert Magyarországon még nincs nemzeti ifjúsági stratégia. (A gyermek és ifjúsági stratégia jelenleg tervezés alatt áll, és egyre kevésbé valószínű hogy 2008 folyamán elfogadásra kerülne).

Ha végigtekintünk az elmúlt évek ifjúsági intézkedéseinek indoklásán, a válasz egyszerű: az állam felelősséget érez a felnövekvő generációk sorsáért, hiszen a ma fiatalsága holnap az országot fogja működtetni, a ma aktívakat fogja eltartani, s egyre öregedő társadalmunkban ez komoly kérdéseket vet fel. Egy egészséges társadalomban a generációk közötti váltások zökkenőmentesek és

¹⁶ Echo Survey 1998, 2000, 2002, 2004, Ifjúság 2000,2004, Életünk fordulópontjai Demográfiai Panel Adatfelvétel 2001, 2004

természetesek. Nálunk a rendszerváltást előidéző gazdasági és politikai válság az utóbbi években oldódott, viszont a társadalmi válság fokozódni látszik. Az eddigi állami, önkormányzati és civil ifjúsági szolgáltatások és ifjúságpolitikai programok ezt a válságot próbálták oldani.

5. A szolgáltatásszervezés térszerkezeti sajátosságai a régióban

A 2005-ben elfogadott Országos Területfejlesztési Konceptió középtávú célja 2013-ig, hogy a régiókat dinamizáló fejlesztési pólusok erősödjenek és a városhálózati kapcsolatrendszer fejlődjön. A Közép-Dunántúli régióban is cél a pólusoktól távol eső térségek dinamizálására képes nagyvárosok szerepének megerősítése, az intenzívebben kooperáló kiegyensúlyozott városhálózat megteremtése érdekében.

Mivel országos cél, hogy a régiók versenyképességének erősítése érdekében a fejlesztési pólusok és a nagyobb városok hálózatos együttműködésének, valamint a városok közti közlekedési útvonalak mentén elhelyezkedő fejlesztési tengelyek erősödjenek. Várható Veszprém, de mindenképp előtt Székesfehérvár erőteljesebb fejlesztése a régió belül. A Közép-Dunántúl városhálózatának sajátos helyzetéből következően Székesfehérvár és Veszprém fejlesztési társközpontokként, Dunaújváros és Tatabánya alközpontok bevonásával szervezik meg a pólus szerepből adódó feladataikat. Az OTK szempontjából még egy fontos elem van, a régióban található a Balaton térség (Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területe) mely esetében kiemelt cél a tartós versenyképességének megteremtése a fenntartható térségi rendszer kialakításával. Alapvető cél, hogy a környezeti, a táji és kulturális értékeinek megőrzésével és ésszerű használatával, a turisztikai kínálat minőségi bővítésével, valamint az érintett intézmények, szereplők együttműködésével egy tartósan versenyképes és fenntartható térségi rendszer jöjjön létre.

Az országos területfejlesztési célrendszer szerint a Közép-Dunántúl, mint európai szinten is versenyképes régió az innováció régiójává válva magtérsgként meghatározó szerepet tölt be a hazai modernizációban. Mindez az innováció, a megújulás régió belüli kiterjesztésével, és ezáltal a régióban élők életminőségének folyamatos javításával párosul. Innovatív, olyan tudásalapú gazdaságot céloznak az aktuális fejlesztési tervek a Közép-Dunántúlnak, mely magas hozzáadott értéket produkálva szükségszerűen javítja az itt élő polgárok életminőségét is. Ennek feltételeként a szakértők azt támasztják, hogy a versenyképes társadalom tagjai hatékony partnerek legyenek a kommunikáció, a kooperáció, az új ismeretek és képességek elsajátítása, valamint mindezek alkalmazása terén, hogy a régió központi döntéshozó szervezete, a a Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács a kapcsolódó, az egyének és szervezetek számára egyaránt nyújtott szolgáltatások létrejötte és fenntartható támogatása melletti elkötelezettsége biztosítottá válják, és hogy a legkorszerűbb informatikai és technológiai eredmények elfogadottsága, "hétköznapi" alkalmazása természetes legyen.

életet végigkísérő tanulás révén. A társadalmi elfogadottság rendkívül fontos feltétele az új technológiák aktív - és attraktív - alkalmazása a közszektorban, olyan innovatív szolgáltatások támogatása, melyek az egyének és a szervezetek számára egyszerűbb és hatékonyabb hozzáférést teremtenek a döntésekhez.

A régióban 363 község, 34 város és 4 megyei jogú város található. A városi népesség aránya 57 százalék, ami jóval alacsonyabb az országos átlagnál (65%). Régió belül is van eltérés, Komárom-Esztergomban a legmagasabb (60%), és Fejér megyében a legalacsonyabb (52%), a régióban összesen 628 ezer fő a város népesség, ebből kb. 145 ezer a város lakó fiatalok száma. A legtöbb város lakó fiatal a nagyvárosok térségében él, a sorrend Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém, Dunaújváros. A kisvárosok száma a régióban az ezredforduló után érezhetően megnőtt, Balatonfűzfő (2000) Bábolna (2003), Adony, Velence, Lábatlan, Berhida, Badacsonytomaj (2004), Martonvásár (2005) s a legfiatalabb Ács (2007) városa ugyanakkor jellemzően funkcióhiányos városok, így az ifjúsági szolgáltatásszervezés területi kérdéseinek korántsem lehet rájuk úgy tekinteni, mint a régió „klasszikus” városaira.

Ezzel együtt látható, hogy az utóbbi években számos kisváros a kiegyensúlyozott életlehetőségek szempontjából még a fiatalok számára is ideális település lehet, s ezen városok a meglévő hiányzó funkciók (pl. szakközépiskola, rendőrkapitányság stb.) ellenére a területi fejlődésben a jövőben szerepet játszhatnak.

Áttekintve az elmúlt évtized várossá nyilvánításait a Közép-Dunántúlon a legtöbb esetben olyan települések nyerték el a városi rangot, mely térszerkezet szerint valamely kistérség természetes központja, és általában sokoldalú funkciókat koncentrálnak. E tekintetben az ifjúsági szolgáltatásszervezés szempontjából az a fontos, hogy ezek a kisvárosok az adott térségben a humán területen koncentrálnak a szolgáltatásokat. Az elmúlt években a régió városhiányos területeinek csökkenésével az új kisvárosok esetében elsősorban az alapfokú oktatás integrálódik s nem a középfokú vonzáskörzet a jelentős, így ezen új kisvárosok ifjúsági intézményei és szolgáltatásai is jellemzően a gyerekkorúak fókuszál mintsem az serdülőkre vagy a posztadoleszcens életszakaszban lévők. Az utóbbi négy évben városi rangot nyert települések átlagos lélekszáma nagyon kicsi, az intézményhálózatuk szűk, és inkább csak néhány településre terjed ki szerepkörük, mintsem az adott kistérségre.

A fiatalok szempontjából nem elhanyagolható szempontból a javuló gazdasági-foglalkoztatási helyzet (egy-két nagyobb, versenyképes közepes vállalkozás jelenléte, lokális munkaerőhiány) és az élénkülő gazdasági tevékenységnek köszönhetően lett város Bábolna.

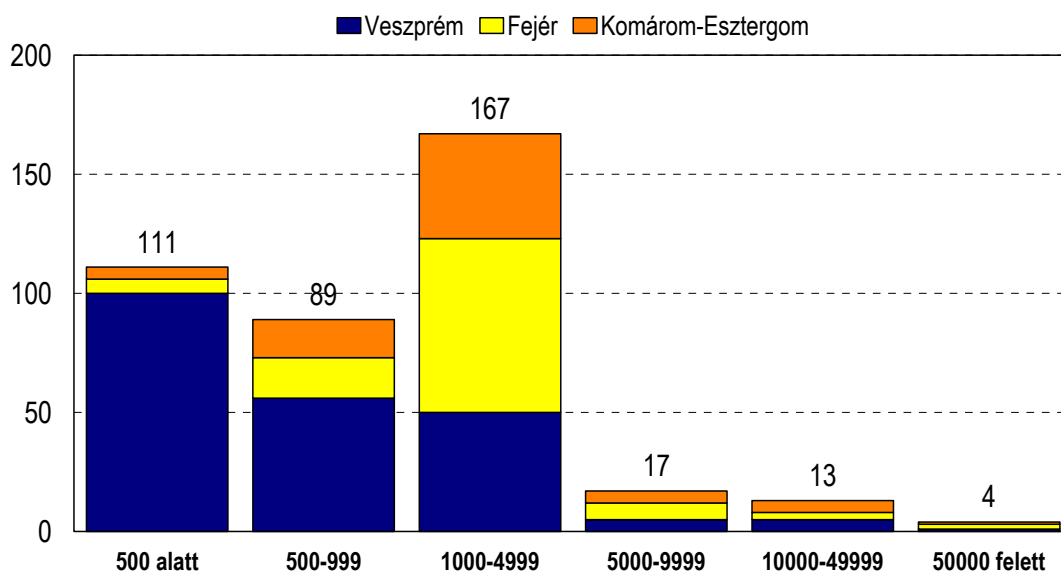
Velence esete más. A klasszikus üdülőtelepülés, mely klasszikus értelemben vett vonzáskörzettel csak korlátozottan rendelkezik, oktatási, igazgatási vagy egészségügyi szempontból pedig egyáltalán nem számít központi helynek, viszont egyedi vonzásának köszönhetően a fiatalok

kedvelt szezonális célcsoportja, így a régióban tematikus speciális ifjúsági szolgáltatások (pl. bűnmegelőzés, kulturális és turisztikai szolgáltatásfejlesztés stb.) szempontjából célszerű lesz kiemelten kezelni. Herend és Badacsonytomaj különleges „csoportot” képeznek, itt a településnév lényegében márkanévként működik, s bár e települések ismertsége széleskörű, egyelőre funkcionálisan nem nagyon lehet elképzelni a területi szerepüket a régió ifjúsági szolgáltatásszervezésében. A jövőben inkább az önálló térségi szereppel nem rendelkező, de valamelyik régiós nagyváros agglomerációs térségében lévő dinamikus fejlődő, városiasodó községekkel érdemes az ifjúsági szolgáltatásfejlesztés szempontjából kiemelten foglalkozni (pl. Nagyvázsony, Bodajk).

Mindezzel együtt a városok nagyságát tekintve a régióra inkább a kis- és a középvárosok jellemzőek. 5.000 fő alatti város néhány van (pl. Adony, Balatonfűzfő, Badacsonytomaj), és az egész régióban is csak egyetlen város éri el a százezres nagyságot, a régió központ.

Ami a településszerkezet pontos megoszlását illeti, a régióban 111 település lakossága kevesebb, mint 500 fő, további 89 település 500 és 1000 fő közé esik. Összességében 2000 fő alatti falu a régió településeinek 73 százaléka, ebből 28 százalék aprófalu. Az 500 fő alatti települések aránya Veszprém megyében kimagasló, közel 50 százalék, ellenben a régió másik két megyéjében 3-5 százalék. Ugyanakkor ezen térségekben középfalvak (1000-4999 lakos) dominálnak.

A települések méret szerinti eloszlása megyénként

forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv, 2003

A régió fiataljainak viszonylag nagy aránya él kistelepüléseken, s ez a régiós szolgáltatástervezésnél egyáltalán nem elhanyagolható szempont, különösen a település-szintű ifjúsági

alapszolgáltatások meghatározásánál kell óvatosnak és körültekintőnek lenni. Ez természetesen a másik végletnél negatív csúcspont eredményez, 50.000 fő feletti városban csak a népesség 17 százaléka él Veszprémben, míg ez az arány Komárom-Esztergomban 23 százalék és Fejériben 38 százalék (az országos arány 37 százalék).

A közép-dunántúli régióban agglomerálódó térség egyedül a Balatoni agglomerálódó térség 8 társközponttal és 44 egyéb településsel. Ezen túl a Veszprém, Székesfehérvár és Tatabánya is egy-egy funkcionális nagyvárosi településeggyüttes központja, mindösszesen 45 települést érintve¹⁷.

A településeken található ifjúsági feladatok elvégzéséhez szükséges eszközöket és humán erőforrást vizsgálva a 2005-ben készült régiós kutatásból nyerhetünk képet. Akkor megkérdeztük a települési ifjúsági referenseket, vagy ifjúsági ügyekért (is) felelős referenseket, hivatali előadókat, legvégső esetben jegyzőket, hogy a települési szintű ifjúsági infrastruktúrából mi áll rendelkezésre. E tekintetben érdemes áttekinteni a régió településeit. A több mint 400 településből alapvetően jó ifjúsági infrastruktúrával rendelkezik 9 (Székesfehérvár, Zirc, Tatabánya, Veszprém, Esztergom, Dunaújváros, Adony, Bábolna, Tata), további 37 település (Besnyő, Nyergesújfalu, Pápa, Tapolca, Balatonalmádi, Balatonfőkajár, Kisbér, Sümeg, Szabadegyháza, Tordas, Balatonfűzfő, Igar, Mezőszilas, Ács, Ajka, Balatonszőlős, Balatonvilágos, Császár, Csolnok, Gyermely, Gyúró, Herend, Kincsesbánya, Komárom, Kömlőd, Lajoskomárom, Martonvásár, Mezőszentgyörgy, Öskü, Pápakovácsi, Pázmánd, Rácalmás, Szentkirályszabadja, Taliándörögd, Tát, Ugod, Várpalota) ifjúsági infrastruktúrája szolgáltatáshiányos, közel 100 településen csak az elemi ifjúsági infrastruktúrák érhetők el, s a régióban több mint 250 településen gyakorlatilag semmilyen ifjúsági szolgáltatás nincs. A városokat érdemes külön is megnézni e tekintetben.

Város	Típusa	Infrastrukturális fejlettség ¹⁸	Jövedelem és minőségi lakókörnyezet	Városi ifjúsági infrastruktúra ¹⁹
Ács	Lokális szerepű	+	+	++
Adony	Térségi központ	+	+	+++
Ajka	Térségi központ	++	+++	++
Bábolna	Lokális szerepű	+	++	+++
Badacsonytomaj	Lokális szerepű	+	+	+
Balatonalmádi	Térségi központ	+++	++++	++
Balatonfüred	Térségi központ	+++	++++	+
Balatonfűzfő	Lokális szerepű	+	++	++
Berhida	Lokális szerepű	+	+	+
Bicske	Térségi központ	++	++	++

¹⁷ Székesfehérvár és környéke 13, Veszprém és környéke 10, Tatabánya és környéke 12 településből áll, ez utóbbi térségben két társközpont is van.

¹⁸ Beluszky Pál: A magyarországi városok versenyképessége, FVM kézirat

¹⁹ Echo Survey 2005

Devecser	Lokális szerepű	+	+++	+
Dorog	Térségi központ	+++	+	+
Dunaújváros	Alközpont	+++	++	+++
Enying	Térségi központ	+	++	+
Ercsi	Térségi központ	+	+	+
Esztergom	Térségi központ	+++	+++	+++
Gárdony	Térségi központ	+++	++++	++
Herend	Lokális szerepű	+	++	++
Kisbér	Térségi központ	++	+	++
Komárom	Térségi központ	+++	+++	++
Lábatlan	Lokális szerepű	+	+	+
Martonvásár	Lokális szerepű	+	+	++
Mór	Térségi központ	++	++	+
Nyergesújfalú	Lokális szerepű	++	++++	++
Oroszlány	Térségi központ	++	+++	+
Pápa	Térségi központ	+++	+++	++
Polgárdi	Lokális szerepű	++	+	+
Sárbogárd	Térségi központ	+	++	+
Sümege	Térségi központ	++	+++	++
Székesfehérvár	Régióközpont	++++	++++	++++
Tapolca	Térségi központ	+++	++++	++
Tata	Térségi központ	+++	++++	+++
Tatabánya	Alközpont	+++	+++	++++
Várpalota	Térségi központ	++	+	++
Velenye	Lokális szerepű	+	++	+
Veszprém	Régió társközpont	++++	++++	++++
Zirc	Térségi központ	++	++	+++

Az MTA RKK elemzése szerint a városhálózat tagozódása a tudásbázisok alapján (a magas megújuló képességű városokat nézve) Székesfehérvár jellemzően formálódó innovációs potenciállal rendelkező erős gazdasági alapokra épülő központ, míg Veszprém jelentős felsőoktatási-humán bázissal rendelkező alközpont a régióban. A legtöbb várost a régióban átlagos városi fejlettség jellemez alacsony humán bázissal (pl. Várpalota, Zirc, Mór, Kisbér) és innovációs potenciállal, kimondottan kedvezőtlen adottságú városok (Enying, Sárbogárd, Sümege) míg a prognózisok szerint vannak átmeneti helyzetű városok innovációs lehetőségekkel (Dunaújváros, Komárom, Esztergom, Tatabánya, Pápa).

6. Az ifjúsági szolgáltatások a felnőtté válás dimenziójában

Nem is olyan régen, csupán néhány nemzedékkal korábban (az ipari társadalmakban) az emberi életciklust három szakaszra lehetett bontani, az előkészületi szakaszt jelentő gyerek és fiatalokra, az aktív kereső időszakára és nyugalmi állapotot jelentő időskorra (Somlai 2002). Az előkészületi szakaszon belül el lehetett különíteni fiatalkort. Ez a felosztás némileg módosult a poszt-

indusztriális berendezkedés alatt, megjelent a fiatal és a felnőtt kor közé ékelődött fiatal felnőtt (poszt-adoleszcens) szakasz (Vaskovics 2000).

Jól ismert szociológiai tény a fiatalkor folyamatos kitolódása (Zinnecker 1982, 1992, Gábor 1993, Somlai 2002b) melynek fő oka a biológiai érés akcelerációja és az iskoláskor kiterjedése (kezdetben a középfok, később a felsőfokú oktatás expanziója). A kamaszkor meghosszabbodásának elsődleges okát a nemzetközi szakirodalom abban látja, hogy a kitolódott iskolai tanulási évek miatt tolódik a pályaválasztás és ezért halasztódik a gyermekvállalás (Hurrelmann 1994). Mára a 12-14 évig tartó gyerekkor után egy hasonló időszakú fiatalkor következik²⁰.

A fiatalkor és a felnőttkor viszonyának meghatározásakor több szerző is meghatározó jellemzőnek írja le az önálló egzisztencia kérdését. Az iparosodott társadalmakban az önálló egzisztencia teljesen egyértelmű feltétele volt ugyanis a felnőtté válásnak, és ez a tanulás lezárása után adott is volt, melyet a különköltözés, házasság, családalapítás meghatározott sorrendje követett (Somlai 2002). Ma a sorrend nem adott és nem egymást feltételezők, nem is kell összekapcsolódnuk. Van példa otthonlakó, ám a szülőknél többet kereső fiatalokra és otthonról elköltözött, de tartós anyagi függőségben élő gyermekes fiatal párokra egyaránt. (Tóth 2002). Joggal merül fel a kérdés, hogy mikor tekintjük megvalósultnak a felnőtté válást? Hol húzódik meg az ifjúsági korszak határa. „Azok a személyek nevezhetőek felnőttnek, akik elérték a nagykorúságot, saját lakásukban, önálló háztartást vezetnek, anyagilag függetlenek, szülői beleszólás nélkül hozzák meg az életútjuk szempontjából fontos döntéseiket és saját magukat képesek felnőttként elfogadni. Ha mindezen kritériumok teljesülnek, akkor feltételezhető, hogy az adott személy megfelel a felnőtti státusz követelményeinek.” (Vaskovics 2000).

A szülőktől való leválás folyamatával illetve annak dimenzióival lehet talán legjobban meghatározni a gyermek és a fiatalok és a felnőttek közötti különbségeket. Azon személyeknél, akiknél a szülőkről való leválás folyamata semmilyen dimenzióban nem indult meg gyermeki státuszról beszélhetünk. 12-13 éves korban az önálló döntést eredményező leválási folyamattal megkezdődik az ifjúkor, 14 éves korban megkezdődik a jogi értelemben vett leválás is. Majd a leválási folyamat újabb dimenziókban indul meg (pl. közös fedél alól történő leválás, anyagi - pénzügyi leválás). Ha minden dimenzióban (jogi, szubjektív, pénzügyi, önálló döntés, lakhatás) megtörtént a leválás felnőttekről beszélhetünk. A definíciós problémát fokozza, hogy a leválás folyamat jellege nem minden esetben válik teljessé (részleges leválás) és időben késleltetett módon is bekövetkezhet, valamint bizonyos szociális körülmények között bekövetkezhet egyfajta sajátos reverzibilis leválás is.

Az ifjúságról való gondolkodás alakulásának története az ifjúság modern fogalmának kialakulásával kezdődött. Az ifjúság modernizált fogalma pedig az ipari társadalom fejlődésével

²⁰ A posztadoleszcens korban lévő fiatalok sajátos kényelmi helyzetben is lehetnek, mert egyszerre élvezik a felnőtt pénzkeresés és a felnőtt szabadidő felhasználás előnyeit és a gyermeki státusz családon belüli védeltségét.

született, amikor a fiatalkor drámaian meghosszabbodott, a korai munkába állást tanulás, szabadidős tevékenységek, szabadság, felelősség nélküliség váltotta fel. "Az ifjúkornak mint várakozási időszaknak a felfogása rányomta a bélyegét a mai gondolkodásunkra is. A felnőtt társadalom igen nehezen képes a fiatalokra, mint felelősségteljes, azaz a társadalomban felelősséget, kötelezettséget vállalni tudó emberekre tekinteni."²¹

Az ifjúsági „szolgáltatások” konkrét tárgya a történelem során változott, a fiatalok társadalmi, gazdasági helyzetének, a politikai viszonyrendszerben elfoglalt helyüknek megfelelően. A rendszerváltással a magyar fiatalok legégetőbb problémájának - s ezzel az ifjúságpolitika fő témakörének - az esélyegyenlőség kérdését, az ifjúsági munkanélküliség problémáját, az önálló egzisztencia teremtéséhez elengedhetetlen első lakás megszerzését, valamint az egészségkárosító és deviáns magatartásformák háttérbe szorítását határozták meg.

A régióban az ifjúsági szolgáltatások legfontosabb feladata, hogy fiatalok felnőtté válását, önállósodását segítse elő. Ennek megfelelően a szolgáltatásfejlesztés során azokra a folyamatosan vagy időszakosan elérhető szolgáltatásokra kell a hangsúlyt helyezni melyek a gyermeki státusból a felnőttkorba való átmenetet, a leválást segítik elő meghatározott dimenziókban úgymint:

- Jogi értelemben vett leválás
- Anyagi függetlenedés
- Konstruktív életvezetés kialakulása
- Közös fedél alól történő leválás és mobilitás
- Önálló identitástudat kialakítása (szubjektum leválása)

A fentiek alapján a közép-dunántúli régió jelenlegi és elvárt ifjúsági szolgáltatásai sajátos csoportokba rendezhetők, tanulmányozásukhoz, értékelésükhöz és fejlesztésükhöz ez adhat alternatív vonatkoztatási keretet.

Ifjúsági szolgáltatások csoportja	Leírása	Példák
Jogi leválást segítő szolgáltatások	A jogi értelemben vett cselekvőképességgel kapcsolatos szolgáltatások	Pl. Gyámügyi szolgáltatások Diákjogi tanácsadás, fogyasztóvédelem
Anyagi függetlenedést segítő szolgáltatások	Az önálló gazdálkodáshoz és az ezt feltételező munkához jutást segítő szolgáltatások	Pl. Diákmunka, munkaügyi központok, álláskereső tréningek, pályorientációs szolgáltatások, foglalkoztatási információs szolgáltatások, diákkedvezmények
Konstruktív életvezetés kialakulását támogató szolgáltatások	A társadalmi norma követésének kialakulását és az egyéni életvitel stabilizálást segítő ifjúsági	Pl. drogprevenciós szolgáltatások, gyermekvédelem, sport,

²¹ Európa Tanács dokumentumai: JE-LP (92) 1 REV, Strasbourg ,1993. 4.old. (kézirat)

	szolgáltatások	életmód programok
Közös fedél alól történő leválás	Az önálló életvitel kialakításának részeként a szülőktől való különköltözést támogató szolgáltatások	Mobilitás elősegítése, első lakáshoz jutók támogatási rendszere, albérlet, kollégium és az ezzel kapcsolatos tanácsadások
Önálló identitás kialakítását segítő szolgáltatások	Az értékplurális társadalomban való eligazodást segítő szolgáltatások	PI. kulturális szolgáltatások, tehetséggondozás, iskolai szolgáltatások, nemzetközi ifjúsági cserék, ifjúsági klubok

A koncepció során kínálati oldali megközelítést alkalmazva abból indulunk ki, hogy mely szervezetek, szolgáltatók milyen ifjúsági célú célcsoport-specifikus illetve általános szolgáltatásokat nyújtanak fiataloknak és/vagy fiatalokkal közvetve vagy közvetlenül foglalkozó professzionális szakmai szervezeteknek, szolgáltatóknak illetve nem professzionális öntevékeny csoportoknak, társadalmi szervezeteknek.

A régió ifjúsági szolgáltatások feltérképezése több aspektusból és irányból is megközelíthető. Egyfelől vizsgálhatjuk a szolgáltatásokat hagyományos szektoronként, azaz az állami/önkormányzati, piaci és civil szféra képviselői által nyújtott szolgáltatásokat, másfelől áttekinthetjük ágazatonkénti szolgáltatásokat, gondolunk itt az oktatási, szociális, egészségügyi, gazdasági, stb. szempontokra. Mivel az ifjúsági szolgáltatások természetes módon nem egy jól elkülöníthető, körülhatárolható fogalmi és tartalmi csoport, ezek a szolgáltatások szinte minden szektort és ágazatot átmetszenek, gyakran csak átmeneti vagy kiegészítő jellegűek, nem is beszélve arról, hogy funkciójuk és céljaik szerint is igen heterogének. Kísérletek történnek/történtek bizonyos „vegytiszta” ifjúsági szolgáltatások létrehozására és megfogalmazására, azonban ezekre is gyakran inkább a szolgáltatók oldaláról történnek próbálkozások. Az elmúlt évek gyors technikai, információs és információtechnológiai fejlődésének köszönhetően pedig a '70-es, '80-as években kialakult elsősorban ifjúsági információs szolgáltatások nagy része részben átalakult, bővült, részben pedig céljaik átalakultak, módosultak, egyes esetekben fenntartásuk lényegtelené vált.

Az ifjúsági szolgáltatások regionális intézményrendszerénél meg kell vizsgálni, milyen ágazatok és szereplők lehetnek érintettek, ezek több esetben nem konkrét szolgáltatásokat nyújtanak, hanem koordináló, generáló és módszertani szerepet töltenek be. Ezek között kiemelkedik a Mobilitás részeként 2000-ben létrehozott regionális ifjúsági szolgáltató irodák (RISZI) hálózata. A RISZI-k vizsgálatán kívül a kutatásban az állami ifjúsági szolgáltatásokat nyújtó intézmények vizsgálata során külön kitérünk az Állami Foglalkoztatási Szolgálatra, hiszen sok olyan szolgáltatást nyújtanak, amelyek kiemelkedő fontossággal bírnak a fiatalok szempontjából, adott esetben munkavállalásukat, munkaerőpiaci esélyeiket segítik elő, valamint az állami drogvédelem szolgáltatóira is.

Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Az önkormányzatok ifjúsági feladataik finanszírozásának kérdése egyelőre rendezetlen.

Az önkormányzatok ifjúsági célú feladataikat lehetőségeiknek és költségvetésüknek megfelelő módon különböző mértékben valósítják meg. A kisebb településeken természetes módon nehezebb ilyen irányú kezdeményezéseket és feladatokat támogatni, míg a nagyobb, főleg megyei jogú városokban ezekre több humán és anyagi erőforrás áll rendelkezésre. Mivel ezekről a feladatokról nincsen semmiféle konkrét szabályozás illetve előírás, az önkormányzatok különféle ifjúsági infrastruktúrát és „intézményeket” alakítottak ki.

Ezeket funkciójuk alapján nézve négy nagyobb csoportba lehet sorolni: a települési/önkormányzati ifjúsági tervezést segítő, az önkormányzaton belül meglévő, az ifjúsági érdekérvényesítést szolgáló és az ifjúsági közösségi tereket jelentő „intézmények”.

Ifjúsági tervezést segítő „intézmények”	Önkormányzaton belüli ifjúsági "intézmények"	Ifjúsági érdekérvényesítés intézményei	Ifjúsági közösségi terek
Ifjúságkutatás	Ifjúsági bizottság	Városi diákönkormányzat	Ifjúsági közösségi terek (pl. ifjúsági klubok)
Ifjúságpolitikai koncepció	Ifjúsági tanácsnok vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselő	Ifjúsági civil szervezetek	Ifjúsági Ház (ÁMK)
Ifjúsági feladatterv/cselekvési terv	Ifjúsági referens főállásban	Ifjúsági érdekképviseleti fórum	Teleház
Ifjúsági alap, elkülönített ifjúsági célú keret	Ifjúsági referens más feladatokkal együtt látja el az ifjúsági területet		Ifjúsági fesztivál

Természetes módon ezek egy részének létrehozásában, illetve működtetésében az önkormányzat sokszor csak mint kezdeményező, támogató, konzultáló, illetve rész-finanszírozó szerepben tűnik fel, azonban ezek a szerepek igen is fontosak ahhoz, hogy létezzen a településen ilyen infrastruktúra.

Az önkormányzatok nagy része a települési ifjúsági feladataikat csak részben látják el saját intézményeken keresztül (pl. Gyermekjóléti Szolgálat, Nevelési Tanácsadó, Családsegítő Központ, stb.), gyakran ezek ellátása ún. feladatátvállalási illetve ellátási szerződések formájában történik meg,

azaz az önkormányzat szerződik egy civil vagy piaci szereplővel, hogy ő végezze el ezt a munkát, és ezért részére anyagi vagy technikai erőforrásokat biztosít saját keretéből. Kutatásunk során az önkormányzati ifjúsági szolgáltatások körébe soroltuk az önkormányzati közalapítványok és közhasznú társaságok által nyújtott ifjúsági szolgáltatásokat is, kutatásunkat rájuk is kiterjesztettük, csakúgy mint a települési illetve megyei önkormányzati intézményekre. Az adatfelvételt szakértői minta szinten kiterjesztettük a szociális és gyermekvédelmi intézményekre, kulturális és sport intézményekre, egészségügyi intézményekre de az iskolákat számosságuk miatt nem vontuk be az elemzésbe, holott kétség kívül fontos ifjúsági szolgáltatást nyújtanak.

A fejlett piacgazdaságokban a nonprofit szervezetek léte nem a hiányzó szolgáltatásokkal, hanem a szolgáltatók hiányosságaival magyarázható²². Ilyen szolgáltatónak számít az állam is, amely abban érdekelt, hogy a felnövekvő nemzedék a normák betartásával élő, törvénytisztelő és értékes állampolgára legyen a társadalomnak. Ezek a kritériumok azonban nem minden esetben érvényesek és nem is minden esetben érvényesülnek. Az állam működése mellett éppen ezért szükséges egy, az államtól független szektor, amely az állam feladatait kiegészítve, a célcsoport igényeinek alaposabb ismerete mellett olyan szolgáltatásokat nyújt, amelyek a fennálló problémákra adnak adekvát választ.

A koncepciónkban felállított elméleti keretet alapul véve azt mondhatjuk, hogy a civil szektor ifjúsági szolgáltatásai, egyéni és sajátos helyzetükből kifolyólag szinte minden területen jelen vannak. Ehhez jó összehasonlító alapot szolgáltat a Központi Statisztikai Hivatal 2003-ban készült nonprofit adatfelvétele, amelyben a civil szervezetek tevékenységi területeit gyűjtötte össze. Az egyes tevékenységi területek jól besorolhatók az egyes ifjúsági szolgáltatási csoportokba. Az is jól látszik, hogy bizonyos tevékenységi körök több területen is jelen vannak a társadalomban. A tevékenységi körök azonban nem egyenlők a szolgáltatásokkal, utóbbi egy kisebb halmaz, amelyek működésének biztosítása normatív, vagy pályázati úton történik. Ez utóbbi dimenzió a fenntarthatóság szempontjából éppen úgy érdekes, mint a szolgáltatás kialakulását vizsgálva.

A régióban a civil szektor szolgáltatásai a fentiekén túl is meglehetősen differenciáltak. Nagyon sok esetben nem beszélhetünk teljes körű, az ifjúság problémáinak minden területén megjelenő komplex szolgáltatási körről, ugyanis egyrészt (1) a szolgáltatók is erősen differenciáltak, sokszor területileg specifikusak, másrészt (2) viszont a szolgáltatások minősége és mélysége, tehát az, hogy az adott problémát milyen mértékben képes kezelni, megoldani egy bizonyos szolgáltatás, sem mindig egyforma. Éppen ezért az egyes ifjúsági civil szolgáltatások a régióban nehezen összehasonlíthatók.

Továbbá meg kell különböztetni a projekt szintű tevékenységeket az ifjúsági szolgáltatásoktól. A az ifjúsági civil szektor jellemzője, működési sajátossága az, hogy egy-egy szervezet forráshiány miatt

²² Csanády Dániel: *A civil társadalom szerkezete*. Internetes megjelenés (http://www.nonprofit.hu/files/1/6/3/163_A%20civil%20t.doc)

mindössze projektszintű, azaz eseti kínálati palettával rendelkezik, ez nem tekinthető teljes értékű szolgáltatásnak. Ugyanakkor nem szabad kizárni sem egy civil szervezetet a szolgáltatók köréből, azért mert nem rendelkezik normatív támogatással, hanem szolgáltatását folyamatosan fenntartva pályázati pénzekből tartja el magát. A régiós koncepció készítése során nem zártuk ki eleve a projekt szerű ellátási formákat, ennek az az oka, hogy finanszírozás miatt a legtöbb folyamatos ifjúsági civil szolgáltatás is csak projekt keretek között létezik vagy pályázati projektekbe integrálják.

Társadalmi szempontból a civil szektor jelentősége pont abból fakad, hogy a civil szolgáltatások érzékenyek a társadalmi problémákra, a gyors társadalmi változásokra. Azonnal reagálnak tehát az ifjúság problémáira, legyen az pl. foglalkoztatási, vagy szociális jellegű. Éppen ezért a koncepció készítése során kiemelten kezeljük az egyes civil ifjúsági szolgáltatások problémáspecifikusságát.

7. Az ifjúsági szolgáltatások általános helyzete a Közép-Dunántúlon

Az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatos tervezés során át kell tekinteni a létező szolgáltatásokat, majd a sajátosságaik rögzítésével folytatjuk végül pedig a szolgáltatásokat nyújtó szervezetek általános jellemzőivel foglalkozunk, hiszen a szolgáltatások fenntarthatósága elsősorban azon múlik, hogy az azt szervező intézmény, szervezet milyen működési feltételekkel, erőforrásokkal és kliens forgalommal rendelkezik.

A régióban elérhető ifjúsági szolgáltatások jellemzően nem különböznek az országban elérhető szolgáltatásoktól, így modellezésükre régiós kutatás híján egy 2006-ban készült országos kutatásunk tapasztalatira támaszkodunk. A szolgáltatások fajtája igen sokféle, az alábbi széles palettát ezért az elemzés céljaihoz jobban igazodó szűkebb kategóriákba vontuk össze több dimenzió mentén is.

A fiataloknak elérhető legtöbb ifjúsági szolgáltatás valamilyen képzés, tanfolyami oktatás, képességfejlesztés kategóriába sorolható, ezt követi a tábor, szervezett üdültetést biztosító szolgáltatások valamint a mentálhigiénén belül a drogprevenció. A közép dunántúli régióban a szabadidős szolgáltatások némileg felülreprezentáltak az ifjúsági kínálatban. Az is jellemző trend, hogy a szolgáltatások döntő többsége valóban szolgáltatásként, folyamatos jelleggel érhető el a fiataloknak, becslések szerint kb. negyede működik kifejezetten projekt jelleggel.

Az Nemzeti Fejlesztési Terv célrendszere alapján jelenleg a legtöbb ifjúsági szolgáltatás a fiatalok egészségi állapotának javítását célozza végső soron, ezt követi a versenyképes tudás kialakítását illetve a társadalmi összetartozást elősegítő ifjúsági szolgáltatások. Ezek mindegyike nagyjából azonos arányban képviselteti magát az ifjúsági szolgáltatási palettán, ám a foglalkoztatás bővülését és az információs társadalom kiépülését segítő szolgáltatások aránya sokkal alacsonyabb.

Ha a másik funkcionális dimenziót vizsgáljuk, akkor az ifjúsági szolgáltatások döntő többsége az önálló identitás kialakítását segíti végső soron, legalább felük tipikusan ilyen céltartalommal működik, további egyharmaduk pedig a konstruktív életvezetés kialakításához járul hozzá. Az önálló életkezdés során az anyagi függetlenedést a szolgáltatások már csupán 4-5 százaléka segíti, támogatja, míg a mobilitási törekvéseket ennél is kevesebben. Ez meglehetősen nagy aránytalanság az ifjúsági szolgáltatások jelenlegi régiós struktúrájában.

A jelenleg működő ifjúsági szolgáltatásokat az ifjúsági szolgáltatók a régióban jellemzően a rendszerváltás után indították a szervezetek, intézmények, kb. harmadukat a 1990-2000 között, minden második szolgáltatás pedig 2000 óta, vagyis a működési tapasztalat e tekintetben korlátozott. Átlagosan 9-10 év áll az ifjúsági szolgáltatások mögött, de az átlag elfedi azt, hogy a jelenleg elérhető ifjúsági szolgáltatások közül a hitéleti és a hagyományos művelődési ház jellegű szolgáltatók indították legrégebben a fiataloknak nyújtott szolgáltatásokat, a legfiatalabb szolgáltatói csoport az információs és tanácsadó szervezetek által nyújtott szolgáltatások.

Ha részleteiben nézzük az egyes szolgáltatásokat, akkor a legújabb szolgáltatások az IKT eszközökhöz való hozzáférést segítő szolgáltatások és az új típusú közösségi tér kialakítása valamint az információs pontok, illetve a csere és EVS programok kerülnek ebbe a kategóriába, egyre több új szolgáltató kezd meg működését ezeken a területeken a régióban, de a relatíve nagy szórás azt is jelzi, hogy régi szolgáltatók is jelen vannak ezen a piacon. Ha a lista másik felét tekintjük, akkor a sport, rekreáció, gyermekjóléti szolgáltatások, a táboroztatás, üdültetés, a korosztályi kulturális programok szervezése, az oktatás, képzés, a szabadidős programok, a klubélet és ifjúsági csoportok facilitálása valamint az érdekvédelemi tevékenység tekint vissza a legrégebbi múltra régióinkban.

A szolgáltatások feltételei az elmúlt években egyértelműen javuló tendenciát mutatnak. Részletiben nézve a tendenciákat a leginkább a környezetvédelmi, pályaorientációs, szervezetfejlesztő, média, közösségi tér és IKT eszköz szolgáltatások működési feltételei javultak, legkevésbé a terápiás szolgáltatások és ifjúsági szabadidős programoké. Gyakorlatilag nem változott az utóbbi években táboroztatás, üdültetés, a drogprevenciós munka és a gyermekjóléti szolgáltatások helyzete, ellenben a tehetséggondozás működési feltételei a szolgáltatói megítélés szerint romlottak. Ha ehhez hozzávesszük az adott szolgáltatást fenntartó szervezet jövőre vonatkozó várakozásait, ifjúsági szolgáltatói konjunktúra-indexét tovább árnyalódik a kép.

Azokat a szolgáltatásokat érdemes külön is megnézni, ahol az elmúlt években pozitív változást láttak a szervezetek ellenben a jövőre nézve inkább borúlátóak. Tipikusan ilyenek az információs szolgáltatást nyújtó ifjúsági szolgáltatások, a fiatalok lakhatási gondjait megoldani célzó szolgáltatások, a szervezetfejlesztés és különösen a terápiás szolgáltatások helyzete.

A Nemzeti Fejlesztési Terv célrendszere alapján nézve a tendenciákat a leginkább a foglalkoztatás bővítését és az információs társadalom kiszélesítését segítő ifjúsági szolgáltatások helyzet javult, míg legkevésbé a versenyképes tudás és az egészségi állapot javítását célzó szolgáltatásoké. A jövőre vonatkozó várakozások tekintetében ugyanez mondható el, a legkevésbé az egészségi állapot javításán fáradozó szolgáltatásokat nyújtók várnak javulást a jövőben.

A függetlenedés dimenzióját vizsgálva a jogi és anyagi leválást segítő szolgáltatások esetében érzékelhető leginkább a javulás, ám a jövőre nézve, míg az előbbiekhöz pesszimista, utóbbiakhoz optimista várakozások csatlakoznak. Az utóbbi években érezhetően nem változtak a konstruktív életvezetés kialakítását támogató szolgáltatások helyzet és kis mértékben javultak a fiatalok mobilitását elősegítő szolgáltatások valamint az önálló identitást kialakítását segítő szolgáltatások működési feltételei.

Ha a gazdasági szektort nézzük, a szociális gazdasági szektor (social economy - nonprofit szervezetek, önkéntesek, társadalmi szervezetek stb.) optimistább, mint a közszolgáltatók (public economy), annak ellenére, hogy az utóbbi években érezhetően a közszféra ifjúsági szolgáltatói által nyújtott ifjúsági szolgáltatások működési feltételei magasabb mértékben javultak, mint a szociális gazdaságban.

Az ifjúsági szolgáltatások finanszírozása fele részben többcsatornás, de sok ifjúsági szolgáltatónál egyetlen csatorna (többségében pályázat, kisebb részben normatíva) biztosítja a szolgáltatás működését. Összességében az ifjúsági szolgáltatások kb. kétharmadában jelen vannak a pályázati források, a becslések alapján egyharmaduk saját forrást is be tud vonni, s a normatíva mindössze egyötödüknél járul hozzá a fenntarthatósághoz. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a pályázati források is döntően állami támogatások az ifjúsági szolgáltatások területén.

A NFT célrendszere szerint normatívához leginkább a foglalkoztatás bővülését és a információs társadalom kiépülését segítő ifjúsági szolgáltatások jutnak, pályázati forrásból döntően a versenyképes tudás kialakítását segítő szolgáltatások (nem iskolai oktatásról van szó!) és az egészségügyi állapot javítását célzó ellátások. A függetlenedés dimenzióban a normatíva elsősorban jogi leválást és az anyagi függetlenedést segítő szolgáltatások finanszírozására tudnak igénybe venni, míg a pályázati források a mobilitási, életvezetési és identitást alakító szolgáltatásoknál dominálnak.

A szubjektív működési feltétel a foglalkozást elősegítő szolgáltatásoknál a legjobb, csakúgy mint az technikai eszközökkel való ellátottság, s a rangsor végére az egészségi állapot fejlesztése NFT cél területen működő szolgáltatások kerültek. A függetlenedés dimenziójában ismét a jogi leválást segítő szolgáltatások és az anyagi függetlenedést támogató szolgáltatások jó helyezte került megerősítésre.

Az ifjúsági szolgáltatások általános helyzetéhez hozzátartozik annak vizsgálata, hogy milyen az adott szolgáltatást nyújtó szervezet objektív és szubjektív működési feltétele. A tapasztalatok alapján a

szubjektív működési feltétel az érdekvédelmi, pályaválasztási diákmunka, klubszerű, ifjúsági csoport szerű működés esetében a legjobb (ez azért nem független a szolgáltatást szervező intézmény működési formájától sem). Míg a legrosszabb a lakhatást segítő és a terápiás ifjúsági ellátást nyújtó szolgáltatások esetében. Ugyanakkor a technikai felszereltség éppen ezen szolgáltatások esetében a legjobb, míg a rangsor végén környezetvédelmi, a tehetséggondozó, a sport és szabadidős szolgáltatók állnak. A kommunikációs csatornák közül a legszélesebb spektrumon a diákmunka, a pályaválasztás és a média szolgáltatók próbálják elérni a célcsoportot, míg a sport és rekreációs célú szolgáltatások, az IKT eszközöket biztosító szolgáltatások, a drogreprevenció illetve a tábor, üdültetés szolgáltatóinak kommunikációs csatornája a leginkább beszűkült.

Mind a szubjektív, mind pedig az objektív működési feltételek egyértelműen jobbak a közszolgáltatók által nyújtott ifjúsági szolgáltatások tekintetében, a szociális gazdaságban dolgozó ifjúsági szolgáltatók nemcsak ebben, hanem a kommunikációs csatornák használatában is lemaradásban vannak.

A régió ifjúsági szolgáltatásait nézve azoknál a szervezeteknél, a tapasztalatok szerint inkább ott alakulnak ki szakmai együttműködések, ahol megtehetik, hogy van főállású munkaerő. Most jellemzően nem nagyon vannak fix emberek, partnerek, akikkel folyamatos lehet a közös munka, s ez a jövőre vonatkozóan megfontolásra érdemes.

A régió ifjúsági szolgáltatói egyelőre nem gondolkodnak hálózat szerű együttműködésekben, nincs régió tudata sem (Pl. Királyi Régió ?) az itt élő fiataloknak és szolgáltatóiknak. Hiányoznak a valós ifjúsági igényekre reagáló szervezetek, a legtöbb szolgáltatás vagy a régióról kívülről (pl. Mobilitás, minisztériumok, EU, országos programok régiós megvalósítása) indukálódik, vagy pedig a tehetlenségi nyomtaték miatt, már régen kialakult hagyományos szolgáltatások, melynek gyakran már régen nincs célcsoportja. Az ifjúsági szolgáltatók jellemzően nem végeznek sem igényfelmérést, sem szolgáltatás monitoring rendszert nem működtetnek, de még az egyszerűbb visszacsatolások tapasztalatai sem épülnek be a szolgáltatási struktúrába, s ennek elsődleges oka az ifjúsági szolgáltatók alacsony szervezeti kultúrája. Ezzel együtt a régiós partner szervezetek száma is korlátozott, 20-30 stabilabb szolgáltatóról lehet beszélni.

8. A RISZI tevékenységei, szolgáltatásai

A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztés egyik potenciális motorja a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodája. A Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák tevékenységeiről az Ifjúsági és Sport Minisztérium az alábbi általános rendelkezéseket rendelte el: A regionális ifjúsági irodák országos hálózatát a 2/1999 (IX. 24). Ifjúsági és Sportminisztériumi (ISM) rendelet hozta létre. A Gyermek és Ifjúsági Alapprogram (GYIA) és

a regionális ifjúsági irodák működéséről rendelkező rendelet határozza meg a Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda (KD-RISZI) fő feladatait.²³

Feladatellátásának középpontjában azonos hangsúllyal van jelen a hálózati szintű fejlesztés és képzés az ifjúsági intézményrendszer szereplői (helyi ifjúsági szolgáltató irodák, ifjúsági referensek, civil ifjúsági szervezetek, ifjúságsegítő szakemberek) számára. 2007-ig ezt a folyamatot támogató pályázatkezelés is részben ide tartozott. Az iroda a régió egyetlen regionális szintű ifjúságpolitikai szereplője.

A Közép-Dunántúli RISZI 2000. február 1-én indította el szolgáltatásait veszprémi székhellyel. Már a kezdetektől sokan vitatták, hogy miért nem a régió természetes központjába, Székesfehérvárra került, s az elhelyezésére vonatkozó kérdés időről időre felmerül. Az ifjúsági szolgáltatások fejlesztése tekintetében pro és kontra érvek egyaránt felhozhatók e tekintetben, mindazonáltal a hálózat szerű szolgáltatásfejlesztés szempontjából, az, hogy a RISZI melyik NFT pólus településen (Veszprémben vagy Székesfehérváron) érhető el fizikailag alapvetően mindegynek látszik. Jelenleg a RISZI-nek otthont adó Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara a megyeszékhely belvárosában helyezkedik el. A megközelíthetőség akadály mentesítettnek mondható, akár személyes tanácsadásra is alkalmas helyiségekkel, nagy tanácsteremmel is rendelkezik, a működés szempontjából optimális.

Az Irodában tevékenykedő kollégák mindannyian legalább egy-egy humán szakterületről származó felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, s feladataikat is ennek megfelelően látják el. (szociális munkás, művelődésszervező, kommunikáció).

A hazai decentralizációs folyamatok eredményeként az iroda feladatai, lehetőségei és felelőssége is egyre bővült. A forráselosztáson túl, az ifjúság alrendszerben, regionális szintre került az információnyújtás, a tanácsadás és fejlesztése egy része is. Az Európai Bizottság Ifjúság 2000-2006, majd Youth in Action programjainak információs, kommunikációs, fejlesztő és részben monitoring feladata az elmúlt években egyre mélyebb földrajzi megosztásra került, így a Programmal kapcsolatos fejlesztő munkák egy részének is az Iroda lett a gazdája.

Az iroda előkészítő munkájának gyümölcseként a Regionális Ifjúsági Tanács, a legfontosabb regionális erőforrásgazdával a Regionális Fejlesztési Tanáccsal már ekkor és ekkor együttműködési megállapodást kötött. A megállapodás kiemelt szakmai területként jeleníti meg a programozás-területi tervezést, fejlesztési feladatok összehangolását, kölcsönös információszolgáltatást, a gazdasági,

²³ a) kezdeményezi regionális fejlesztési programok, alprogramok indítását, közreüködik tervezésükben és megvalósításukban, b) közreműködik a Gyermekek és Ifjúsági Alapprogramból támogatott, illetve felkérés alapján más projektek értékelésében, szakmai és pénzügyi ellenőrzésében, c) segíti az Európai Unió, az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek programfejlesztési és projekt-tervezési követelményeinek megismertetését és teljesítését, d) gyűjti és feldolgozza az ifjúságra vonatkozó regionális információkat, ennek érdekében kutatásokat, felméréseket kezdeményezhet, illetve támogathat, e) javaslatokat tesz a fiatalok részvételének fejlesztésére a helyi, a térségi, a regionális, a régiók közötti és az euro-regionális együttműködésekben, f) az erre a célra rendelkezésre álló pénzügyi keret terhére biztosítja a Regionális Ifjúsági Tanács működésének feltételeit, és ellátja a Regionális Ifjúsági Tanács működésével összefüggő feladatokat

pénzügyi közös tevékenységet. Az együttműködés forrás oldalának kialakítására a következő néhány évben van lehetőség, hiszen a fejlesztési tanácsok kompetenciája, önállósága, költségvetése a mostani hónapokban alakul újjá. Kiemelt szolgáltatásként a következők említhetők meg:

- Ifjúsági közösségek számára információnyújtás és tanácsadás
- Önkormányzatok számára információnyújtás és tanácsadás
- Párbeszéd programokban és érdekérvényesítési kezdeményezésekben való részvételre ösztönzés
- Euroregionális, határmenti, regionális és kistérségi együttműködések fejlesztése
- Képzések tervezése, szervezése, közvetítése
- Európai, nemzetközi ifjúsági kapcsolatok fejlesztése
- Nemzetközi partnerscsoport keresés
- Hírszolgáltatás, hírlevelek kiadása
- Módszertani kiadványok gondozása, gyűjtése

A feladatok ellátására az Iroda több partneri hálózatot hozott létre. A multiplikátor hálózat fejlesztése a Mobilitás által koordinált projekt olyan multiplikátor hálózat kiépítését tűzte ki célul, melynek tevékenysége nem korlátozódik csupán az EU Youth programhoz kapcsolódó információszolgáltatásra, hanem olyan holisztikus, rendszerszemléletű gondolkodásmódot igyekszik átadni a hálózat tagjainak, mely az ifjúságsegítői feladatokat is magában foglalja. A multiplikátorok tevékenységi területe kistérségi szintre tevődött át a regionális, illetve helyi szint helyett. Ezzel a koncepcióval igyekszünk segíteni a kistérségi koordinátori hálózattal való együttműködést. A multiplikátor hálózat tagjai az ifjúsági szolgáltatásfejlesztés fontos motorjai lehetnek a jövőben.

Az Eurodesk az Európai Bizottság támogatásával működő európai ifjúsági információ-szolgáltató hálózat, melynek az Európai Unió tagállamaiban, valamint Norvégiában, Izlandon, Liechtensteinben, Romániában és Bulgáriában több mint 700 regionális és helyi partnere van. Az ezekben az irodákban dolgozó szakemberek fiataloknak és a velük foglalkozóknak nyújtanak telefonos, e-mailes és személyes információ-szolgáltatást az európai oktatási, képzési és kulturális kérdésekről. A hálózat magyarországi koordinációját az ICSSZEM háttérintézménye, a Mobilitás végzi, a helyi hálózat szervezése pedig a regionális iroda feladata. E hálózatban tíz helyi partner közreműködésére számíthat az iroda, 2008 újpартnerek bevonása történik. Az iroda legfontosabb partnerei:

- Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium
- Közép-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanács
- Közép-dunántúli Regionális Területfejlesztési Tanács
- AGORA irodák
- Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák (HAYICO)
- Teleházak, Civil Házak, Esélyek Háza
- Gyermekkel és Ifjúsággal foglalkozó szervezetek (egyesületek, alapítványok, egyházi fenntartású ifjúsági szervezetek)
- Települési önkormányzatok, ifjúsági referensek
- Kistérségi Önkormányzati Társulások (kistérségi megbízottak és kistérségi menedzserek)

- Ifjúsági közösségek (HÖK, DÖK, GYIÖK, ifjúsági klub, cserkészcsapat, egyházi ifjúsági csoport)
- A pályázatokat értékelő szakértők
- A régió oktatási-képzési szakemberei
- Önkormányzati fenntartású intézmények (művelődési házak, ifjúsági házak, iskolák, óvodák)

Az ifjúsági célú humán erőforrások fejlesztése többoldalú, bonyolult és összetett folyamat a régióban, mely több egymással összefüggő és más-más területek által részletezendő cselekvési tervet igényel:

- Az esélyegyenlőség megteremtése
- Oktatási és szociális infrastruktúra fejlesztése
- Aktív munkaerőpiaci politikák támogatása
- Az egészségügy és szolgáltatásainak fejlesztése
- Egyének és szervezetek innovációs képességének fejlesztése

A fejlesztési lehetőségek egyenes arányosságban állnak a gazdasági környezet innováció orientáltságától, a minőségi élet feltételeinek megteremtésétől. Az innováció feltételezi az információk befogadási és feldolgozási képességének kialakítását, a társadalmi és gazdasági élet területén egyaránt. A tudásbázis kialakítása, a tanulásnak, mint egész életen át tartó tevékenység szerepének ösztönzése és szemléletmódként való felfogása hosszú távon alapozhatja meg a régió sikerét. Az újra való fogékonyság, az általánostól eltérő egyedi meglátása, létrehozása, szokatlan összefüggések észrevétele és alkalmazása azonban oly attitűd, mely nem velünk születik: kialakítható, fejleszthető, bátorítható. Az újításokkal együtt járó változás folyamat jelleget változtat meg, érdekeket sért, az erre való felkészülés, menedzselés alkalmazható, tanulható. A fejlesztési programok, fejlődés elősegítésének egyik fontos pillére a civil szféra megerősítése, szervezeti és egyéni szinten egyaránt.

A régió tágan értelmezett információs infrastruktúráját a technikai és humán erőforrások oldaláról egyaránt megmutató ellentmondásosság jellemzi. A korszerű információs struktúra hálózatának elemei megtalálhatók, de a régió fejlesztésében érintett intézmények nem használják ki teljes mértékben az ebben rejlő lehetőségeket, így nem alakult ki egy megfelelően strukturált, integrált, hálózatszerű tartalmi együttműködés. Ma még nem jellemző, hogy a meglévő adottságok, lehetőségek a mindennapok tervezési és döntéshozatali folyamataiba szervesen beépültek volna. E tekintetben kiemelendő az Európai Bizottság kezdeményezése az „e-Európa-információs társadalom mindenki javára”, az információs társadalom megalapozását és fejlesztését célzó programok ösztönzése a hazai gyakorlatban. Az információhoz jutás forrásait vizsgálva, horizontális megközelítésben tematikus megvalósítások csírái fellelhetők, azonban ezek egyedi megvalósítások, a regionális

rendszer szemléletet mellőzik, nem kellően kidolgozottak és naprakészségük is megkérdőjelezhető. Vertikális megközelítésben elmondható, hogy a NUTS II-V szintű kezdeményezések egyedileg léteznek a régióban, azonban ezek elkülönült, korlátozottan elérhető, egyedi megvalósításként értelmezhetők. A fenti ellentmondásosság feloldására elengedhetetlen egy olyan információs hálózat kialakítása, mely a régióban meglévő elemekre és kapacitásokra alapozva naprakész és operatív együttműködést biztosít a civil szféra fejlesztésében érdekelt szereplők között. A szolgáltatások irányvonalának kidolgozása során még nagyobb teret kell engedni az uniós szemléletnek és módszereknek, melyek a következő időszak gondolati tőkéjét erősen befolyásolják.

A régióépítés hosszú folyamat, az intézményrendszer mozgásteret folyamatosan bővül, s a szereplők az egyértelmű és határozott fejlesztési hatást kiváltó források kapcsán érdemleges partnert látnak az intézményben. A regionális identitás erősödik, a belső kapcsolatok terei identifikálódnak, ami összességében segíti a regionalitás érvényesülését.

Az intézményrendszer megtartása, illetve a fejlesztési célok között vázolt széleskörű elérési módok kidolgozása szükséges, hogy az EU jövőbeli forrásai fogadásának szintjei kiépüljenek. A régió jövőjét alapvetően befolyásolja, hogy az emberek felkészültek legyenek a fejlesztések befogadására, valamint a regionális identitás fokozásával a belső innovációs potenciál, mint új mozdító erő előtérbe kerüljön. Ezt egyrészt megfelelő szakmai háttér biztosításával, másrészt a régiós polgárság tudatának erősítésével lehet elérni.

A felgyorsult változások korában a szervezetek számára elengedhetetlen szükséglet, hogy az ösztársadalmi, gazdasági változásokra megfelelően reagáljanak, hisz fennmaradásuk a változások felismerésén és az új környezethez való alkalmazkodáson múlik.

A régió esetében a szervezetfejlesztés tervszerű, a régió egészére kiterjedő, szervezett törekvés mely a szervezetek hatékonyságának és életképességének növelését célozza meg. A folyamatok magukban foglalják a döntési folyamatokat, a kommunikációs rendszert, stílust, a szervezetek közötti kapcsolatokat. Ismerni kell az emberek viselkedésmódját, viszonyát, attitűdjeit, értékeit, gondolkodásmódját, vertikálisan és horizontálisan egyaránt zavartalan kommunikációs lehetőséget kell biztosítani mindenki számára.

A szervezetfejlesztés, mint átfogó cél átfedést mutat a humán erőforrás fejlesztéssel. A szakemberképzés „legalizálása” (ne csak származtatott szakma legyen az ifjúságsegítés), a civil menedzsment hangsúlyos szerepe a lehetőségek tárházát rejti magában.

A fejlesztés, kutatás és cselekvés egymással összefüggő művelet sor mely a célok, probléma meghatározások, adatgyűjtések, hipotézisek s a tervek meghatározásán túl folyamatos értékelést és visszacsatolást feltételez.

A szervezetek minőségbiztosítási feltételrendszerének kidolgozása szintén egy jövőbe mutató feladat. A vélemények ezzel kapcsolatban szélsőséges módon oszlanak meg. Az egyik oldal úgy gondolja, hogy ez egy iparból átvett fogalom, melyet a szférában nem lehet alkalmazni, legfeljebb tetőszerkezet szintjén. A másik oldal az elitizmus kialakulásától tart, mely feloldhatatlan ellentétet szülne.

9. Az ifjúsági és humánszolgáltatók interszektoriális helyzete a régióban

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet 2004 tavaszán kutatást végzett a humánszolgáltató intézmények körében az interszektoriális és ágazatközi együttműködés alternatíváiról a humán szolgáltatások terén a Közép-dunántúli régióban. Az intézményi válaszadók véleménye alapján a legnagyobb szociális problémákat öt nagy problémátípus köré lehet csoportosítani, mely problémák mindegyikének komoly kihatása van az ifjúsági szolgáltatások újragondolására is:

1. Munkanélküliség, foglalkoztatási gondok: munkahelyek hiánya, alacsony jövedelem, a fiatalok és romák foglalkoztatásának hiánya, szegénység. E problémákhoz szorosan kapcsolódnak a segélyezési rendszerből fakadó zavarok, a segélyek nem megfelelő elosztása, a támogatási rendszer nem adekvát módja.
2. Közösségi segítségnyújtási rendszer hiánya: a családosok, egyedülállók, hajléktalanok, fogyatékos emberek segítése; összetartás, összefogás hiánya.
3. A fiatalok életkezdésének segítése: gyermekek támogatása, gyermekvállalás, fiatalok lakásproblémája, szociális bérlakások hiánya, a többgyerekes családok megélhetése és az alacsony életszínvonaluk
4. Öregedő települések szociális ellátási problémái: idősek napközbeni és bentlakásos ellátása, időotthonok, klubok szervezése,
5. Szociális ellátórendszer strukturális problémái: fogyatékosok és más speciális csoportok alap- és szakellátása, a szakemberhiány, a bentlakásos intézmények férőhelyeinek alacsony száma

Az intézmények által leggyakrabban említett szociális ágazati problémák a régióban - a finanszírozási problémákat nem tekintve – a bentlakásos intézmények korlátozottsága illetve a fogyatékosok és a munkanélküliek szociális ellátásának hiányosságai. Minőségi kifogások nem jelentek meg a szociális szakemberek részéről a szociális ágazattal szemben, ellenben az egészségügyi és oktatási ágazatban az ellátási hiányosságok mellett 14-15 százalékban az ellátás minőségét hozták fel problémaként.

A szociális és ifjúsági szolgáltatásokkal összefüggő oktatási kérdések közül elsősorban az került elő, hogy az iskola nem működik szociális jelzőrendszerként (pl. gyermekvédelem, családgondozás területén), pedig információik vannak, továbbá a nevelői kompetencia hiányok egyre jobban érezhetőek a régióban felnövekvő fiataloknál különösen a fogyatékos gyermekeknél és a roma tanulóknál. A szociális ágazattal összefüggő helyi gazdasági problémák kapcsán egyhangúlag a munkahelyteremtés és a fiatalok munkaerőpiaci helyzetének problémaköre merült fel.

A problémás humán ágazati szolgáltatásokkal kapcsolatban általánosságban nem a szolgáltatás teljes hiánya merült fel problémaként (ez csak a válaszok 12-13 százalékában volt így), hanem az, hogy van ugyan szolgáltatás, de az fejlesztésre szorul, nem reflektál maradéktalanul a lakossági igényekre. Településtípus szerint nézve az adott ágazati szolgáltatás hiányosságait a községekben az oktatási, a kisvárosokban az egészségügyi, a nagyvárosokban pedig jellemzően a szociális ágazat estében mondták a legtöbben, hogy egyáltalán nincs olyan szolgáltatás, amely az általuk felvetett probléma enyhítését célozná.

Részletesen vizsgálva az egyes szociális ellátásokat, az intézmények szerint leginkább a gyermekek napközbeni ellátása és a gyermekvédelem rendszere felel meg a velük szemben támasztott követelményeknek a közép-dunántúli régióban, de a kisebbségek és az idősek ellátása valamint a családtámogatások rendszere is inkább kielégítő. Az egészségügy-egészségbiztosítás, a munkanélküliek támogatási rendszere, valamint a fogyatékosok támogatási rendszere tekintetében már erősen megoszlanak a válaszok, de abban megint egyetértés van, hogy a szenvedélybetegek és a hajléktalanok ellátása határozottan nem felel meg az igényeknek és a követelményeknek.

A szociális és különösen az ifjúsági szolgáltatások helyi vagy regionális szervezésekor ágazati szinten célszerű számolni az állami és önkormányzati intézmények mellett a másik két szektor, a nonprofit szférába tartozó civil szolgáltatók, illetve a forprofit szférába tartozó piaci alapon szervezett szolgáltatók erőforrásaival.

A régióban jelenleg működő intézmények többsége elképzelhetőnek tartja, hogy bizonyos ifjúsági és szociális szolgáltatásokat a jövőben piaci szervezetek vagy civil szervezetek nyújtsanak és ne állami vagy önkormányzati intézmények. A civil szervezetek esetében az intézmények egyötöde komolyabb kötöttségek nélkül is rábízna bizonyos szolgáltatásokat a civil szektorra, de a többség csak korlátozottan, az állami és/vagy önkormányzati intézményekkel együttműködésben tudja elképzelni a civil vagy piaci szervezetek bevonását ezen szolgáltatások biztosításába. Az intézmények egyharmada utasítja el határozottan a piaci szervezetek potenciális részvételét a szolgáltatások szervezésében és egytizedük az NGO-kat sem látná szívesen ezen a területen.

Egy másik dimenziót vizsgálva, a helyi (települési hatókörű) szervezetek kevésbé nyitottak a civilek bevonására, mint a kistérségi vagy régiós szociális szolgáltatók, s az is jellemző, hogy ahol

pezsgőbb a civil szféra élete (nagyvárosok) ott az állami és önkormányzati intézmények egyaránt nyitottabbak a másik két szektor irányába a régióban.

Az ifjúsági, szociális és más humán szükségletek kielégítésében az állami/önkormányzati intézmények, a civil szektor és a piaci szereplők egyaránt szerepet vállalnak már most is, részben átfedő, részben elkülönült szakterületeken a régióban. A humánszolgáltatások biztosításakor ugyanakkor a különböző szektorok különböző előnyökkel és hátrányokkal vesznek részt. Ha állami intézmények nyújtják az ellátást, szolgáltatást az kiszámíthatóságot, jogszerűséget és ellenőrizhetőséget hordozza magában, ugyanakkor bevallottan rugalmatlan, bürokratikus és forráshiányos. Ezek a hátrányok igazak az önkormányzati feladatellátásra is, de ez más előnyökkel párosul, a kiszámíthatóság mellett a helyismeret és a szakszerűség a fontos. A civil szervezetek szerepvállalása azzal az előnnyel jár, hogy az általuk nyújtott ifjúsági és más humán szolgáltatások rugalmasabbak, jobban figyelembe tudják venni az emberi viszonyokat miáltal közvetlenebb kapcsolatot tudnak kiépíteni a kliensekkel. Az árnyoldal ez esetben a hosszú távú fenntarthatóság bizonytalansága, a forráshiány és a vélt vagy valós partikularizmus, s ezek az egyházak által nyújtott szolgáltatások hátrányai is. Ha valamilyen ifjúságsegítő vagy szociális szolgáltatást, ellátást piaci alapokra helyezünk a régióban, annak a rugalmasságon kívül előnye a célzottabb, speciális igények kielégítésének lehetősége, de ennek természetesen ára van. A piaci szolgáltatók szakmaiságának kérdését érdekes kettősség jellemzi, egyrészt előny a magasabb színvonalú ellátás, de ugyanakkor a szakmaiság csorbulásától is tartani lehet, ha a profit szempontjai érvényesülnek.

	Legnagyobb ELŐNY	Legnagyobb HÁTRÁNY
Ha állami intézmények nyújtják	kiszámíthatóság jogszerűség ellenőrizhetőség	forráshiány rugalmatlanság bürokratikus
Ha önkormányzati intézmények nyújtják	kiszámíthatóság helyismeret szakszerűség	forráshiány rugalmatlanság bürokratikus
Ha civil szervezetek nyújtják	rugalmasság emberközpontúság közvetlen kliens kapcsolat	forráshiány hosszú távon bizonytalan partikuláris
Ha egyházak nyújtják	lelkiismeretesség emberközpontúság megbízhatóság	partikuláris forráshiány hosszú távon bizonytalan
Ha gazdasági társaságok nyújtják	magas színvonal rugalmasság célzottabb igénykielégítés	drága hosszú távon bizonytalan szakmaiság csorbulhat

Forrás: Echo Survey 2004.

Az állami és önkormányzati szociális ellátó intézményekről alkotott vélemények tanulmányozásakor feltűnő, hogy a kétféle fenntartó (állam és önkormányzat) intézményeinek szolgáltatásai között a régió szakemberei nem látnak jelentős különbséget, csak árnyalatnyi eltérés mérhető: az önkormányzati intézményeket egy kicsit rugalmasabbnak, szociálisan érzékenyebbnek, hatékonyabbnak minősítették, mint az állami intézményeket.

A civil szektor és a piaci szféra bevonása a szolgáltatások szervezésébe elősegíti a plurálisabb helyi és regionális ellátásszervezést a lakossági és azon belül az ifjúsági szükségletek kielégítése érdekében. Az ifjúsági szolgáltatások területe azonban igen sokszínű és feltételezhető, hogy a piaci vagy a civil intézmények bevonása az ellátásszervezésbe különböző módon hat az egyes területeken. A régióban működő intézmények, civil szervezetek nemcsak ebben, hanem abban is megosztottak, hogy mely szolgáltatások azok, amelyekbe egyáltalán be lehet (szabad) vonni piaci illetve civil szolgáltatókat.

Piaci és a civil szervezetek bevonásának vélt hatása a régió humánszolgáltatásaira

	CIVIL szektor bevonásának vélt hatása			PIACI szektor bevonásának vélt hatása		
	Mérleg- index pontszám	Nem tudja %	Nem lehet bevonni őket %	Mérleg- index pontszám	Nem tudja %	Nem lehet bevonni őket %
prevenációs és felvilágosító munka	87	8	2	61	22	14
utcai szociális munka	85	13	6	41	26	27
ifjúsági információs szolgáltatás	84	14	4	60	25	14
hajléktalanok ellátása	83	17	7	51	22	25
szenvédélybetegek ellátása, gondozása	83	15	11	65	24	26
fogyatékosok ellátása, gondozása	81	13	8	55	22	23
idősek házi, otthoni gondozása	80	7	4	51	17	16
idősek otthona, gondozóháza	80	12	7	63	19	12
rehabilitáció	80	16	11	75	21	18
megváltozott munkaképességűek segítése	78	8	4	77	17	12
átmeneti otthonok	76	14	11	41	24	22
fogyatékosok otthona	76	17	12	55	24	23
munkához juttatás segítése	76	14	3	79	18	10
tájékoztatás	76	7	4	59	24	11
idősek klubja	71	9	4	48	15	15
természetben nyújtott szociális ellátások	70	10	9	59	23	21
gyermek és fiatalok állami gondozása	69	21	19	37	22	37
gyermek, fiatalok pártfogói segítése, felügyelete	67	16	14	36	24	33
pszichiátriai betegek ellátása, gondozása	66	21	18	58	24	32
családsegítés, családgondozás	63	8	8	24	20	30
szociális étkeztetés	63	10	9	47	15	17

iskolán belüli szociális munka	62	19	14	28	25	35
közmunka szervezése	59	17	10	70	22	16
alacsonyküszöbű szolgáltatások	56	35	6	28	36	17
gyermekjóléti szolgáltatás	56	14	11	33	24	32
gyermekvédelem	53	17	18	29	27	35
bölcsődei ellátás	52	18	17	48	21	18
munkanélküliek ellátása	50	21	16	56	24	23
védőnői munka	43	17	31	36	25	35
pénzbeli ellátási formák, segélyezés	29	18	29	36	21	38

Forrás: Echo Survey 2004.

A civil szervezetek bevonása az adott ifjúsági vagy más humán terület szolgáltatásainak szervezésébe inkább javítana az ellátáson. Leginkább a prevenciós és felvilágosító munka, az utcai szociális munka, az ifjúsági információs szolgáltatások, a szenvedélybetegek ellátása, a hajléktalanok ellátása, a fogyatékosok gondozása, a rehabilitáció, a megváltozott munkaképességűek segítése, a tájékoztatás és a munkához juttatás segítése esetében várnának javulást a civil szervezetek bevonásától, vagyis tipikusan olyan területeken, amelyek most komoly problémákkal terheltek.

A piaci szervezetek belépését a konkrét ellátási területekre jóval többen zárnák ki a válaszadók közül, mint a civil szervezetek belépését, s a többieknél is erős a bizonytalanság a várt eredményesség tekintetében. Különösen az állami intézményeknek vannak fenntartásai ezzel kapcsolatban. Összességében talán a munkához juttatás segítésében, a megváltozott munkaképességűek segítésében, a rehabilitációban és a közmunka szervezésén javítana valamint leginkább a piaci szolgáltatók megjelenése a szférán belül. Ugyanakkor a piaci szereplők megjelenése biztosan nem javítana a gyermekek és fiatalok állami gondozásán, a gyermekek, fiatalok pártfogói segítésén, a védőnői munkán, a pénzbeli ellátási formákon, a gyermekjóléti szolgáltatásokon, a gyermekvédelem helyzetén, az iskolán belüli szociális munkán, az alacsonyküszöbű szolgáltatások és a családsegítés, családgondozás helyzetén sem.

A kapott válaszok alapján klaszter-elemzéssel három markáns attitűdöt lehet megragadni az ifjúsági és más humán szolgáltatások szervezésével kapcsolatban. A közép-dunántúli intézmények és szervezetek vezetőinek 38 százaléka azok közé tartozik, akik úgy vélik az államnak elsősorban az alapszolgáltatásokra kell helyeznie a hangsúlyt és a civil szervezeteknek ezeket kell kiegészíteni speciális szükségletű csoportoknak (elsősorban az elesettek és hátrányos helyzetűek számára) nyújtott céltzott szolgáltatásokkal. A másik klaszter elsősorban az állami szolgáltatásszervezést preferálja, sem a civil, sem a piaci szervezetek megjelenését nem nagyon támogatják. Ők alkotják a régió intézményvezetőinek 29 százalékát. A harmadik klaszterbe azok a válaszadók kerültek, akik inkább a plurális szolgáltatásszervezést preferálják, melyben a piaci, a nonprofit és az állami/önkormányzati intézményeknek egyaránt komoly szerephez juthatnak.

A plurális szolgáltatást preferálók nagyobb arányban találhatók a kistérségi és különösen a régiós szervezetek, intézmények vezetői körében, továbbá a 90-es évek közepe óta működő újabban létrejött szervezeteknél. Felülreprezentáltak az NGO-k és az állami intézmények vezetői körében is valamint a nagyvárosokban. Az állami szolgáltatásszervezést jobban preferálják a helyi szervezetek, – érthetően az önkormányzati és állami intézmények, a kisvárosi szervezetek és a 1995 előtt alapított szolgáltatók vezetői. Az állami alapszolgáltatások melletti speciális civil szolgáltatások támogatottsága a helyi (községi) és megyei szervezetek, elsősorban önkormányzati intézmények körében átlag feletti.

10. Az önkormányzati ifjúsági feladatok, feladatellátás a régióban

A közép-dunántúli régió ifjúsági szolgáltatásai koncepciója és a kitörési pontokon alapuló fejlesztési irány meghatározása egyaránt szükségessé teszik, hogy települési szintű ifjúsági intézményrendszer elemeit, fejlettségét számba vegyünk. A településeken található ifjúsági feladatok elvégzéséhez szükséges eszközöket és humánerőforrást vizsgálva, megkérdeztük a települési ifjúsági referenseket, vagy ifjúsági ügyekért (is) felelős referenseket, hivatali előadókat, legvégső esetben jegyzőket, hogy a települési szintű ifjúsági infrastruktúrából mi áll rendelkezésre. Ezek megyénkénti megoszlást és regionális összesítést az alábbi táblázat foglalja össze:

Feladat	Települések száma ahol van ilyen ifjúsági infrastruktúra			
	Fejér	Komárom-Esztergom	Veszprém	Közép-dunántúli régió
1. Ifjúságkutatás	3	3	5	11
2. Ifjúságpolitikai koncepció	9	7	14	30
3. Ifjúsági feladatterv/cselekvési terv	6	9	15	30
4. Ifjúsági bizottság	14	11	9	34
5. Ifjúsági tanácsnok vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselő	5	9	12	26
6. Ifjúsági érdekképviseleti fórum	7	9	10	26
7. Ifjúsági közösségi terek (pl. ifjúsági klubok)	43	31	116	190
8. Ifjúsági referens főállásban	1	4	14	19
9. Ifjúsági referens más feladatokkal együtt látja el az ifjúsági területet	9	9	28	46
10. Ifjúsági alap, elkülönített ifjúsági célú keret	14	8	17	39
11. Városi diákönkormányzat	33	19	34	86
12. Ifjúsági civil szervezetek	26	18	42	86
13. Ifjúsági Ház (ÁMK)	19	11	17	47
14. Teleház	16	13	16	45
15. Ifjúsági fesztivál	8	10	14	32

Forrás: Echo Survey, 2005

Kistérségi szinten elemezve az ifjúsági szolgáltatástervezés elemi infrastrukturális feltételeit, az ifjúságpolitikai koncepciók és cselekvési tervek megalkotása terén az Adonyi, Balatonalmádi és Ajkai

kistérség áll a legelöl, ezekben a kistérségekben 3-4 olyan település is van, amelyek rendelkeznek ezekkel. Az ifjúságkutatások általában nagyvárosokban voltak (Veszprém, Tatabánya, Dunaújváros, Székesfehérvár, de néhány kisebb település is végzett ilyen feladatot (Herend, Ercsi, Enying). Kilenc kistérségben volt egy településen és tizenegy olyan kistérség van a régióban, ahol még egyáltalán nem volt egy településen sem ifjúságkutatás. Az ifjúsági munka tervezése fejlesztése szempontjából a kistérségi szint csak korlátozottan tűnik elfogadhatónak a jövőre nézve, innen nézve pedig különösen fontos, hogy kistérségi szintű ifjúságkutatás egyáltalán nem zajlott a régióban.

Ifjúsági koncepció 30, ifjúsági feladat, cselekvési terv szintén 30 településen segíti az ifjúsági munkát a régióban, leginkább Komárom-Esztergom megyében. Az ifjúsági ügyek önkormányzati kezelése szempontjából a válaszadók szerint ifjúsági bizottság 34 helyen működik a régióban, Komárom-Esztergom megyében 100 önkormányzatból 14.5-nél van ilyen, Fejér megyében 13-nál. Veszprém megyében ezzel szemben csupán minden száz településre 4.1 ifjúsági bizottság jut, ami mögött nyilván az aprófalvak kis létszámú testületeiben megvalósíthatatlan differenciálódás problémája áll²⁴. Kistérségi szinten nézve az Enyingi kistérségben van a legtöbb helyen (5 településen), az esztergomiban és komáromiban 3, további hét kistérségben 2, illetve nyolc kistérségben 1 településen működik ifjúsági bizottság az önkormányzaton belül.

A helyi ifjúsági koncepció, ifjúsági stratégiák kritikai elemzése sajátos régiós helyzetet mutat, ugyanis nagyon személyhez kötött, hogy valóban megvannak-e illetve mi valósul meg ezekből a koncepciókból. 2007-ben volt egy olyan képzési program, amin civil szervezetek vettek részt s a képzés célja ifjúsági koncepciók készítése, a cél szerint régióként legalább további 8 ilyen stratégiának kellett elkészülnie, ám a program nem hozott érdemi sikert. A meglévő nagyvárosi koncepciók általában differenciáltabbak, több részre bomlanak, s az ifjúság kérdését ágazati stratégiák is érintik, viszont igaz integráló programként nem tudnak működni. Az elkészült tematikus ifjúsági koncepciók, stratégiáknak a városokban hatása, folyamánya jellemzően nincs, mert megvalósító szervezet nélkül egyrészt nincs senki, aki tudná követni és valóban kézben tudná tartani a programot, a kijelölt ifjúsági referens sem tud vele foglalkozni, mert más feladatokat kell ellátnia, s ha van is a stratégiának operatív cselekvési terve (pl. Veszprém, Székesfehérváron) ezekre azonban senki nem figyel oda. Problémás kérdés tehát, hogy mennyire lehet alapozni ezekre a stratégiákra.

Jellemző, hogy a gyakorlati problémák nehezen egyeztethetők össze a stratégiákkal. Csak egy példa, hogy a fiatalok folyamatos külföldre vándorlása – különösen a vidéki területekről - már fennálló probléma, amire pl. egyáltalán nem reagálnak ezek a programok. A problémát tovább fokozza, ezzel az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatóságát is nagyban veszélyezteti, hogy nemcsak a fiatalok, hanem az

²⁴ A pár száz lelkes települése néhány fő önkormányzatainak még a kötelező bizottságok felállítása is komoly gondot okoz.

ifjúsággal foglalkozó szakemberek körében is nagy az elvándorlás, ennek egyik célterülete az Európai Unió.

Az ifjúsági ügyek helyi szinten történő kiemelt kezelését teszi lehetővé az ifjúsági tanácsnok intézménye. Önkormányzati Ifjúsági tanácsnok 15 kistérségben működik valamelyik (általában városi) önkormányzatnál, összesen 26 településen a régióban. A legnagyobb arányban szintén Komárom-Esztergom megyében találkozhatunk velük, a települések 12 százalékán választottak a képviselők közül ifjúsági tanácsnokot, vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselőt. A másik két megyében 4-5 százalék ez az arány.

Az ifjúsági feladatok hivatalon belüli ügyintézését segíti elő az önálló, vagy más területekhez kapcsolt ifjúsági referensi pozíció. Kutatásunk szerint a régióban összesen 19 főállású, és 46 más feladattal is megbízott (kisebbségek, civil kapcsolatok, oktatás, sport) ifjúsági referens dolgozik az önkormányzatoknál. Az ifjúsági referensek többsége Veszprém megyei településen érhető el, legkisebb arányban pedig Fejér megyei önkormányzatoknál. Ifjúsági referens főállásban 11 kistérségben, míg más feladatokkal összevonva 19 kistérségben található.

Az ifjúsági feladatok finanszírozására hat kistérséget kivéve mindenhol van ifjúsági célokra elkülönített pénzügyi alappal rendelkező település, igaz ennek nagysága jelentős szóródást mutat. Összesen 39 településen van ilyen alap, legnagyobb arányban a Fejér megyei önkormányzatoknál fordul elő (13 százalékuknál van), legkisebb arányban pedig az aprófalvas településszerkezetű Veszprém megye van (7.8).

Ezzel együtt az is látható, hogy az önkormányzati döntéshozók nem értenek az ifjúsági és civil szférához, nevetséges pénzeket költenek bizonyos problémás területekre. A régió ifjúsági forrásfelvevő képességének növelése nélkül esély sincs arra, hogy az ifjúsági szolgáltatások kiteljesedjenek.

Az ifjúsági érdekképviseleti fórumok fontos intézményei lehetnek a diákönkormányzatok és a különböző ifjúsági fórumok, kerekasztalok. A régióban összesen 26 településen van valamilyen szinten működő ifjúsági érdekképviseleti fórum, mely fórumok többségének legitimitása és érdekérvényesítő képessége is igencsak korlátozott. Diákönkormányzat már jóval több helyen, 86 településen működnek, ezek közül a nagyobb városokban városi szinten is megalakult a diákönkormányzat. Ifjúsági fórumok Komáromban, diákönkormányzatok Fejér megyében vannak legnagyobb arányban, s ismét Veszprém megye települései vannak leghátrányosabb helyzetben. Ifjúsági célú civil szervezetről összesen 86 településen tudnak a polgármesteri hivatal illetékesei, e tekintetben nincs eltérés a régió megyéi között.

A fiatalok számára kialakított közösségi terek, klubok a 401 településből 190 településen elérhetők, arányait tekintve a legtöbb ilyen Veszprém megyében van (a települések 53.5 százalékán), de a másik két megyében is a települések 40-41 százalékában van ilyen. Ifjúsági ház vagy ahhoz hasonló funkciójú fiataloknak is szolgáltató települési művelődési ház (ÁMK) 47 településen van, s

mindössze négy kistérség van a régióban, ahol egyáltalán nincs ilyen intézmény. Községi pontként is funkcionáló teleház 45 van a régióban a kutatás alapján, arányait tekintve a legtöbb Komáromban, s a legkevesebb Veszprémben. Hasonló a megyék közötti sorrend az ifjúsági fesztiválok tekintetében is, összesen 32 településen számoltak be ilyen kezdeményezésről.

Összehasonlítva az ifjúsági tervezés, az önkormányzaton belüli ifjúsági struktúra, az érdekartikulációs lehetőség, valamint az ifjúsági közösségi terek indexét, azt láthatjuk, hogy a régióban összességében ez utóbbi van a legjobb helyzetben. Ezt követik az érdekartikulációs lehetőségek, majd az önkormányzaton belüli ifjúsági intézmények penetrációja következik²⁵. A legrosszabb helyzetben a régióban az ifjúsági tervezés van, ennek elemei (kutatás, koncepció, cselekvési terv, elkülönített alap) alig érhető el.

Kistérség	Ifjúsági tervezés intézményi indexe	Önkormányzaton belüli ifjúsági intézmények indexe	Ifjúsági érdekartikulációs intézményi index	Ifjúsági közösségi terek indexe
Abai	5,6	3,7	29,6	30,6
Adonyi	28,1	12,5	33,3	31,3
Bicskei	3,1	2,1	10,4	10,9
Dunaújvárosi	11,1	14,8	22,2	22,2
Enyingi	2,8	22,2	22,2	27,8
Ercsi	7,1	28,6	33,3	39,9
Gárdonyi	0,0	0,0	12,5	12,5
Móri	8,9	7,1	19,0	21,4
Sárbogárdi	7,5	3,3	30,0	22,5
Székesfehérvári	5,6	7,4	11,1	16,7
Dorogi	3,3	6,7	24,4	16,7
Esztergomi	2,8	37,0	18,5	30,6
Kisbéri	5,9	5,9	11,8	17,6
Komáromi	25,0	29,6	33,3	25,0
Oroszlányi	0,0	5,6	27,8	16,7
Tatabányai	10,0	10,0	20,0	22,5
Tatai	17,5	16,7	13,3	27,5
Ajkai	4,5	6,8	10,3	18,6
Balatonalmádi	14,6	22,2	33,3	47,9
Balatonfüredi	5,0	6,7	10,0	22,5
Pápai	2,6	6,1	10,9	19,4
Sümegi	4,8	11,1	12,7	27,4
Tapolcai	6,8	8,1	7,1	22,0
Várpalotai	12,5	16,7	11,1	25,0
Veszprémi	10,0	8,3	18,3	21,3
Zirci	5,9	21,6	23,5	33,8
Régió	6,9	10,4	16,5	22,8
Fejér	7,4	9,0	20,4	21,8
Komárom-Esztergom	8,9	14,5	20,2	21,7
Veszprém	5,9	9,7	13,2	23,7

forrás: Echo Survey, 2005

²⁵ Az egyes indexek 0-100 közötti terjedelmet vehetnek fel, attól függően, hogy az adott térségben az egyes intézmények penetrációja mekkora. Ha minden településen elérhető a térségben minden ifjúsági intézmény az index értéke 100, ha egy településen sincs az adott intézményi csoport képviselve az index értéke 0.

Azon települések közül, ahol létezik együttműködés ifjúsági szervezetekkel (kb. minden harmadik településről van szó a régióban), csupán 37 százalékban vállalnak át valamilyen önkormányzati ifjúsági feladatot civil szervezetek, ezek is elsősorban a szabadidő-szervezés, programszervezés, információszolgáltatás területén kötött együttműködésekert jelentenek. A kapott válaszokat az alábbi felsorolásban közöljük:

- Gyermekjóléti, családsegítő gondozó és támogató szolgálat
- Rendezényszervezés, kirándulás
- Programszervezés, ifjúsági cserekapcsolatok
- Drog, egészségnevelés
- Rendezvények szervezése
- Nemzetközi ifjúsági találkozó, sportnapok
- Kultúra és rend
- Tájékoztató és felvilágosítás
- Bűnmegelőzés
- Szabadidős tevékenység
- Kreativitási foglalkoztatás
- Tehetséggondozás
- Szabadidős programok szervezése
- Tanácsadás és információ
- Szabadidő, sport, felvilágosítás
- Szabadidő, életmód, hátrányos helyzetű
- Szabadidő és felvilágosítás
- Programszervezés, felvilágosítás, filmvetítés
- Szórólapterjesztés, hangverseny, rendezvények
- Kultúra, sport, természetvédelem
- Prevenációs munka, drog

Az ifjúsági civil szervezetek helyi demokráciában betöltött szerepét vizsgálva megállapítható, hogy a szervezetek a döntéshozatali folyamatokban – különös tekintettel az önkormányzat ifjúságügyi döntéseire - korlátozottan vehetnek részt. Négy település esetében van beleszólásuk a stratégiai döntéshozatalba, 45 településen szakmai tanácsokat adhatnak, melyeket a döntéshozók figyelembe vehetnek, és húsz település képviselője nyilatkozott világosan úgy, hogy ezeknek a szervezeteknek nincs igazából beleszólásuk az önkormányzat ifjúsági területeit érintő kérdésekben. Az erre a kérdésre nem válaszoló települések esetében pedig az utolsó lehetőség valószínűsíthető.

Az ifjúsági koncepcióval rendelkező önkormányzatok közül 16 esetében bevallásuk szerint évente kerül felülvizsgálatra a koncepció és annak megvalósítási folyamata, 8 település két évente, 6 pedig négy évente végzi ezt el.

Az ifjúsági célokat 97 település és 17 körjegyzőség esetében nem tudják támogatni helyi szinten,

a többi település esetében 2005-ben összesen 178 millió Ft-ot költenek az ifjúsági területre. A források 60 százaléka 200.000 Ft alatti összeget jelent éves szinten az önkormányzat büdzsájében, és a települések mindössze 17 százaléka tudja 1 millió Ft feletti összeggel támogatni az ifjúsági célokat, ifjúsági feladatok megvalósítását a régióban. A legnagyobb összeg ami előfordult 23 millió Ft volt, a régióközpont Székesfehérvár ennyit áldozott a vizsgálat évében nevesítetten az elkülönített ifjúsági alapra. A helyi szinteken megvalósuló Ifjúság 2000-2006 programokat 7 önkormányzat hivatalos partnerként, 13 pedig nem hivatalos partnerként támogatta, illetve további 5 település helyszíne volt ilyen projekteknek, de az önkormányzat nem támogatta ezeket. 185 olyan település van, ahol még nem voltak ilyen jellegű programok.

Az önkormányzatok a legtöbb esetben infrastrukturális eszközökkel tudják támogatni az ifjúsági szervezeteket, illetve programokat. Itt is elsősorban terem, számítógépek, illetve internet-elérés biztosítását kell érteni, illetve nyári időszakban tábori helyszínek biztosításával is próbálják segíteni ezeket a szervezeteket. Ahogy az fentebb is láttuk, a pénzübeli támogatások gyakran esetlegesek, illetve kisösszegűek.

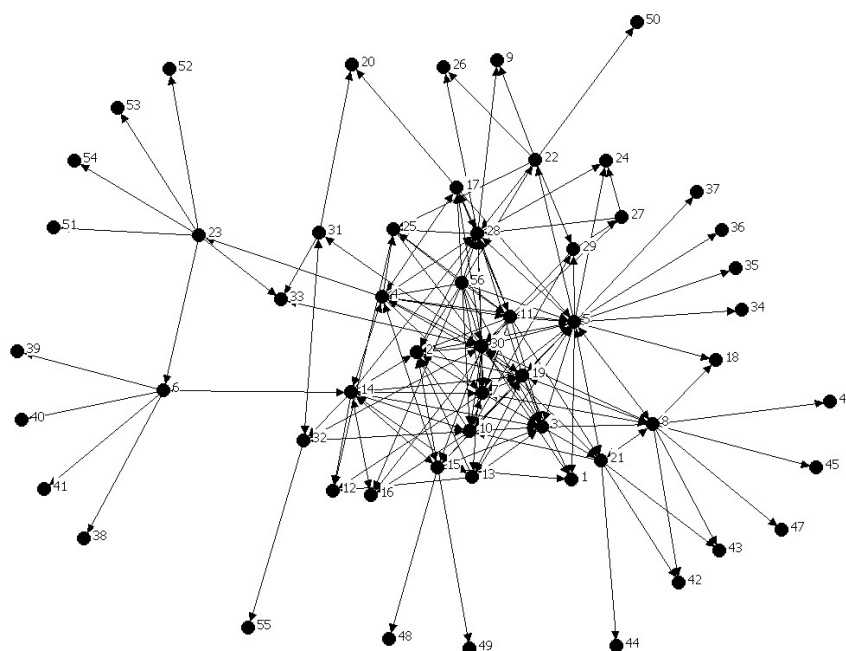
A településeken elsősorban a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazodva sportrendezvények és kulturális rendezvények állnak a fiatalok részére. Egyéb szabadidős programok, képzések a kistelepüléseken lakó fiatalok részére elérhetetlenek.

11. Ifjúsági szolgáltatók regionális kapcsolatai

A régió ifjúsági szolgáltatóinak szervezeti kapcsolathálót öt kérdés mentén vizsgáltuk, melyet kétféle kapcsolattípusra szűkíthetünk le: a szervezetek formális és informális kapcsolataira. A formális kapcsolatokat két kérdés mentén elemeztük, vizsgáltuk a közös pályázati programokban való részvételt és a közös szolgáltatás működtetését. Az informális kapcsolatok vizsgálatát is két kérdésre bontottuk, egyrészt a szakmai fejlődés zálogának nevezhető közös képzés és konferencia részvételt próbáltuk meg feltárni, másrészt pedig az egymásnak küldött információs anyagok csatornáinak feltérképezését tettük meg.

Az ábrán látható a vizsgált szervezetek kapcsolati hálója a közös pályázati programok, partnerségek alapján.

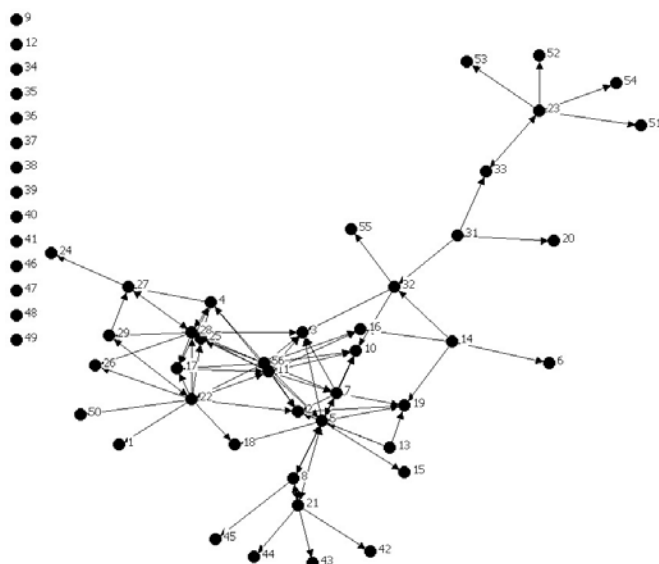

Ez elsősorban a hivatalos partneri hálózatot jeleníti meg, melyen jól látható, hogy kik a régió központi szervezetei, kik azok, akik a háló peremén helyezkednek el. A legfontosabb állami szereplő, a Közép-Dunántúli Regionális Szolgáltató Iroda (30. sorszám) központi helyet foglal el a szervezetek körében, de ugyanígy a régió több nagyobb egyesülete is.

Elkészítettük a kapcsolatháló ábráját úgy is, hogy „kivettük” a RISZI-t, mint állami szereplőt. Az erős központ így is megmarad, láthatóan közelebb kerülnek egymáshoz az addig is erősen centrális szervezetek, azonban a perifériára szorultak helyzete nem változik. Ez azt jelenti, hogy a RISZI erős központként átjárószerepet tölt be a nagy szervezetek között, bár a kapcsolatok önmagukban is léteznek. A perifériára szorult szereplők helyzetén ez nem változtat.

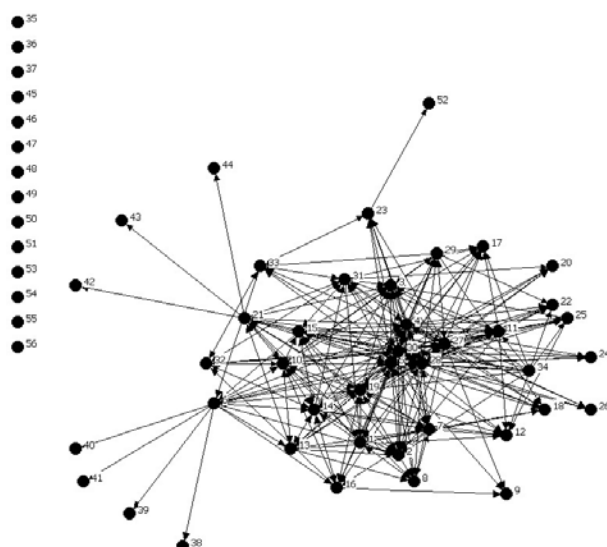
Az hálózat a hagyományos partneri kapcsolatokat jeleníti meg, melyet valamilyen formális elv alapján rögzítenek. Ez a típusú kapcsolatszervezési elv egy laza, egyenlőtlen hálót takar. Ahogy azt az ábra is jól mutatja, kialakult egy erős központ, amely sok kapcsolatot alakít ki a körülötte lévővel és van néhány kisebb, vagy az ifjúság területén nem domináns szervezet, amelyek segítségével ez a központ kapcsolódik a perifériához. Ezek a szervezetek úgynevezett átjárók, és a kapcsolatháló megtartásában fontos szerepet játszanak.

A második típusú kapcsolatháló azt mutatja, hogy kik működtetnek közösen szolgáltatásokat a régióban. Tizennégy szervezet önállóan tart fenn valamilyen szolgáltatást, nincs kapcsolatban másokkal. Jelen háló esetében is beszélhetünk egy központról, és az ahhoz kapcsolódó perifériáról, azonban ez a háló már nem olyan sűrű.

Az ifjúsági szolgáltatási kapcsolatok eloszlása egyenlőtlen, és a létrejött kapcsolatok száma is nagyon alacsony. Ez azt mutatja, hogy a közös szolgáltatásoknak egy viszonylag kis létszámú, szűk körön belül van múltja és hagyománya, sok szervezet nem él azzal a lehetőséggel, hogy szolgáltatási körét növelve partnereket bevonva működtessen ifjúsági szolgáltatásokat.

A következő kapcsolati háló már az informális hálózatot jeleníti meg, a közös szakmai képzéseken való részvételt. 14 szervezet nem része a hálónak, erre részben magyarázatot ad az, hogy ezek a szereplők az előzetes mintán túl kerültek elemzés alá. Ez a háló a kieső szereplők ellenére a korábbiakhoz képest is nagyon sűrű, látszik, hogy a régióban a képzések és konferenciák kapcsolatépítő szerepe vitathatatlan.

A kapcsolati hálók közötti összefüggések vizsgálatára végeztünk QAP (Quadratic Assignment Procedure) elemzést melynek célja az, hogy megmutassa az ugyanazon szereplőket tartalmazó

kapcsolati ábrák között van-e valamilyen összefüggés. Az összefüggés jellegét a kapcsolati hálók milyensége mutatja meg. Az 1. és 2. hálók esetében erős a korreláció. Ez azt jelenti, hogy azok a szereplők indítanak közösen szolgáltatásokat, melyeknél a pályázati programokon alapuló partneri kapcsolatokat is jelen vannak. Az első hálót a harmadik hálóval összevetve szintén erős korrelációt kapunk. Azaz a partneri kapcsolatok, nem meglepő módon valamilyen közös szakmai képzésen, konferencián alapozódtak meg, vagy az időrendet megfordítva, a szakmai munkát további szakmai képzések, konferenciák mélyítették el. Az információbázis-kapcsolatokra is ugyanezek a megállapítások érvényesek. Ezekből a korrelációs eredményekből viszont az rajzolódik ki, hogy a régió ifjúsági szolgáltatásait ugyanazok a szereplők „működtetik”, leszámítva a néhány marginális szerepet betöltő szolgáltatóról.

A kapcsolati hálók domináns szereplői mutatják meg azt, hogy milyen valójában a szerveződései el, hogyan lehet a fentiek fényében tipizálni a régió szolgáltatóit. Ennek alapján derül ki az is, hogy az állami szolgáltatók megfelelően töltik-e be szerepüket tevékenységi területükön. Az első kapcsolati hálóban vezető szerepet az állami szereplőn túl elsősorban nagyon aktív, széles körben is ismert egyesületek töltenek be. Ezek a szervezetek elsősorban az ifjúságot tekintik célcsoportjuknak, sok programot futtatnak, párhuzamosan is, partneri kapcsolataikat viszonylag széles körből merítik.

A második háló esetében, amely a közös szolgáltatásokat jeleníti meg, kizorul az állami szféra, a domináns szereplők hasonlóak, mint az első háló esetében, azonban új belépőnek tekinthető néhány olyan nagy szervezet (pl. Regionális Nagycsaládosok Egyesülete, Civil Házak stb.), amelyek célcsoportjuknak nem kimondottan az ifjúságot tekintik. Ezek a szervezetek közös szolgáltatásokat szerveznek a háló más szereplőivel, valószínűsíthetően a célcsoport elérés maximalizálása érdekében.

A harmadik háló a közös képzések, konferenciák kapcsolatait mutatja. Az index pontszámok alapján azt mondhatjuk, hogy a RISZI feladatának megfelelő szerepet tölt be, központi szereplő ebben a hálóban. A domináns ifjúsági egyesületeken kívül itt is megjelennek a nagy szövetségek, amelyek az ilyen képzések szervezőiként, házigazdáiként is működnek általában. Ezen kívül központi szerepet vett fel a hálóban néhány specifikus, kisebb egyesület ill. alapítvány is

A régióban működő nonprofit ifjúsági szolgáltatók kapcsolati hálójának tipizálását összefoglalva azt mondhatjuk, hogy az állami szereplő kivonva magát a közös szolgáltatások alól erős partnerséget épít a régióban, nagy segítséget nyújt az informális, szakmai kapcsolatok ápolásában és az információszerzésben.

Jellemző a régióra néhány jelentős ifjúsági szervezet, egyesület, melyek több éves szakmai munkájuk következtében a régió központi szereplőivé váltak mind a formális, mind az informális vizsgált dimenziókban. Sok partnerrel dolgoznak, sok programot, sok szolgáltatást működtetnek, ezáltal információs és szakmai bázisként is a régió központi szereplőinek tekinthetők.

Továbbá a régió domináns szereplőinek tekinthető néhány nagy, nem kimondottan ifjúsági célcsoporttal foglalkozó szervezet. Ők múltjuk, tevékenységük alapján nem ifjúsági szolgáltatók, szerepük mégis jelentős, hiszen szolgáltatásaikat partnerszervezeteken keresztül az ifjúságnak is elérhetővé teszik, ugyanakkor erejük, kapcsolataik segítségével információs bázisként és szakmai központként is működnek. Ezek a szervezetek kevésbé helyezik a hangsúlyt a partneri szintű együttműködésekre, azonban ezt vélhetően nem is tekintik feladatuknak.

A régió rendelkezik domináns ifjúsági szervezetekkel, amelyek több éves szakmai múltjukkal, tapasztalatukkal szakmai és információs bázisként működnek a régióban, de azt is látnunk kell, hogy mindezek ellenére a kapcsolatok egyenlőtlenül oszlanak el.

Jellemző továbbá, hogy néhány nagy költségvetésű szervezet indokolatlanul marginális pozícióba szorul. A szolgáltatások szervezésénél, partnerkeresés esetén ugyanazok a szervezetek kerülnek előtérbe, más területekről csak az igazán nagy szervezetek vonódnak be a munkába, az ő szerepük azonban még így is meghatározó. Stratégiai szempontból mindenképpen szélesebb kapcsolati háló lenne az eredményes.

Ugyanakkor jelen vannak, bár még csekély szerepet töltenek be a bázisszervezetek, melyek feladata a peremterületen lévők intenzívebb bevonása lehetne. A kapcsolatok területi eloszlását tekintve kiterjedtek, ez vélhetően az infokommunikációs eszközök penetrációjának, a régiós tudat erősödésének, illetve a különböző pályázati források ösztönző hatásának köszönhető. Ezek további erősítése még több szervezet bekapcsolódását segítené elő a régiós ifjúsági szolgáltatásfejlesztésbe.

12. Az ifjúsági szolgáltatások tervezési problémái a régióban

Az ifjúsági szolgáltatások finanszírozásában a pályázati rendszerben megvalósuló, projekt alapú szolgáltatások jelentős szereppel bírnak a régiókban. Számos olyan speciális ifjúsági szolgáltatás is azonosítható, mely kizárólag ebben a működési-finanszírozási struktúrában érhető el Magyarországon, s nyilvánvaló, hogy a Nemzeti Fejlesztési Tervhez és a Közép-Dunántúli Regionális Operatív Program prioritásaihoz való igazodással illetve az EU 2007-2013-ra vonatkozó fejlesztési célú támogatásainak köszönhetően a jövőben ezen finanszírozási forma tovább fog bővülni.

Éppen ezért az ifjúsági szolgáltatások forrás-allokációja szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható kérdés, hogy a területen működő szolgáltatók eszközárában mennyire vannak birtokában az EU források megszerzéséhez és felhasználáshoz egyaránt szüksége szolgáltatástervezés, fejlesztés és ifjúsági szolgáltatási projektek készítés, tervezési alapjaival.

Az ifjúsági szolgáltatások projekt szempontú megközelítésében a projektmenedzsment módszerei és alapozó lépései az EU – ban elfogadott módszertan szerint kell definiálnunk, így elsősorban valós szükségleten alapuló, közösségi módszereket felhasználó célorientált

projekttervezésre van szükségük az ifjúsági szolgáltatóknak. Ennek alapvető projekttervezési eszközei a problémafa, a célfa, a logframe, az indikátor rendszer, a TOR, az ex ante és ex post értékelés stb. annál is inkább mert az EU-ban a pályázati követelményrendszerhez igazítás során az Európai Bizottság 1992-ben elfogadta, hogy a PCM (projektciklus-menedzsment) legyen a projektek tervezésének és végrehajtásának fő eszköze.

A PCM alapú szolgáltatási tervezésre való áttérésnek a régió ifjúsági szolgáltatásai esetében is megvannak a nagyon fontos, nyomós indokok. Régióinkban a fiataloknak nyújtott szolgáltatások esetében gyakran nehezen követhetők vagy hiányosak, esetenként zavarosak a stratégiai keretek, jellemzően kínálat-vezérelt projektek (arra írnak szolgáltatási projektet, amire pénz van). Az ifjúsági szolgáltatások tervezését jellemzően nem előzi meg helyzetelemzés, ha van is ifjúsági célú helyzetelemzés, azok sajátosan települési szintű ifjúsági koncepciókhoz készülnek, melyekre azonban már nem épül operatív program s a konkrét „terepmunkát” végző ifjúsági szolgáltató szervezetek, intézmények pedig a legritkább esetben használják a települési helyzetképet. Jelen állapotok szerint – ha történik egyáltalán tervezés – tipikusan olyan tevékenységorientált tervezés zajlik az ifjúsági szolgáltatóknál melyek kimeneti hatásai mérhetetlenek, rövid távon gondolkodnak csupán, s nemigen illeszkedik sem horizontálisan sem pedig vertikálisan a regionális humán szolgáltató rendszerhez. Így az átfedések, dömping programok mellett hiányterületek alaknak ki, s végső soron – miután nem piaci alapú szolgáltatásokról van szó - célcsoportok igényeinek figyelmen kívül hagyása következik be.

Az ifjúsági szolgáltatásoknak ez fajta tervezési problémája a szolgáltatónál fokozza a működési, finanszírozási és más erőforrás kockázatokat, az eredményeket teljesen követhetetlenné teszi, s a forrás-allokáció stratégiai kérdése szempontjából a költségek nem állnak arányban a kapott eredményekkel, de még ez is nehezen minősíthető, hiszen pontatlanok a projektdokumentumok és a szolgáltatási nyilvántartások, kliensforgalmi adatok.

Ezzel szemben az ifjúsági szolgáltatások PCM alapú tervezésének előnye lenne a strukturált megjelenés és a kereslet-vezérelt megoldások alkalmazása. Azt nem is kell bizonygatni, hogy ez a fajta cél-orientált tervezésben a hangsúly a minőségre is áttevődik, a dokumentációs kényszer megkönnyíti a szolgáltatások standardizálást és mérhetőségét egyaránt. A PCM egyik kiemelt vezérelve a fenntarthatóságra való összpontosítás, amely az ifjúsági szolgáltatások jövője szempontjából különösen fontos, figyelembe véve az újrastrukturálódott társadalmi-gazdasági környezetet.

A jelenlegi projekttervezési eszközökről a közép-dunántúli ifjúsági szolgáltatóktól kértünk részletesebb információkat. E tekintetben az ifjúsági szolgáltatások tervezési kapacitása tekintetében fontos, hogy az ifjúsági szolgáltatók többsége alapvetően nem vett részt még olyan képzéseken, amely a projektmenedzsment, a forrásteremtés, forráskezelés, vagy a humán erőforrás gazdálkodásban

fejlesztette volna képességeiket, 60-75 százalékuk semmilyen ilyen jellegű képzésbe nem kapcsolódott be sem szervezett elméleti, sem gyakorlati, sem pedig autodidakta módon.

Részvételi arány képzési programokban a Közép-Dunántúli Régióban

	Önállóan	Képzéseken	Gyakorlati oktatáson	Nem	
<i>I. Szervezet és projektmenedzsment belül...</i>					
1. ...stratégiai tervezés	12	22	4	62	100 %
2. ...hosszú távú koncepció kidolgozása	12	19	3	66	100 %
3. ...értékelési eljárások, monitoring	8	17	3	72	100 %
<i>II. Forrásteremtés, forráskezelésen belül...</i>					
4. ...pályázati tanfolyam	17	17	2	64	100 %
5. ...EU-s forráslehetőségek ismerete	18	18	0	64	100 %
6. ...pénzügyi menedzsment	10	14	1	75	100 %
<i>III. Humánerőforrás menedzsmenten belül...</i>					
7. ...kommunikáció	14	22	2	61	100 %
8. ...konfliktus és problémakezelés	16	20	3	61	100 %
9. ...csoporthéberítés	17	21	2	60	100 %

Az alacsony kompetencia szint következtében egyáltalán nem véletlen, hogy a projekt eszközök tekintetében mind az ifjúsági szolgáltatások tervezési, mind pedig a megvalósítási szakaszban számos problémáról adnak számot az ifjúsági szolgáltatók. A célcsoportok elérésével kapcsolatos nehézségeken túl, nehéz a célcsoportot aktiválni, a partnerek a megvalósításban gyakran eltérnek a tervektől, a határidők csúsznak, sokszor az egész szolgáltató projektet „ráhagyják” a projektgazdára. Azt sem szabad elhallgatni, hogy a jelenlegi projekt szemléletű ifjúsági szolgáltatások finanszírozásában rendkívül sok gondot okoz maga az állami gépezet elsősorban azzal, hogy a projektet támogató kiíró a kötelezettségeit késve teljesíti, a támogatási szerződések rendkívül hosszadalmas átfutási időn köttetnek meg, nem egyszer a tervezett egész projekt ciklusnak már vége van, amikor sor kerül egyáltalán a szerződések megkötésére. Az elnyerhető összegekhez képest gyakran egyébként is túl bürokratikus az ügyment, merev a rendszer.

Az egész ifjúsági szolgáltató szektorra jellemző pénzügyi probléma a pénzügyi ütemezéshez és a szolgáltatás projekt előrehaladtához képest megkésített pénzügyi teljesítések, a fenntarthatóság hiánya, az állandó szervezeti likviditás problémák és a csökkentett támogatási összegek az eredetileg tervezett projekt költségvetéshez képest. Ugyanakkor nemcsak a megvalósítási, hanem már a tervezési szakaszban is érezhetők ezek a problémák, korán felmerül ugyanis az önerő biztosításának kérdése, a finanszírozás nehézsége, előfinanszírozási opciók, de nehezíti a pénzügyi fenntarthatóságot, hogy a projekt előtt (a tervezési szakaszban) nem tudnak főállású alkalmazottat felmutatni.

Az ifjúsági szolgáltatások projekttervezési kapacitásánál szólni kell a partnerség kérdéséről is. Ideális esetben az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatos partnerség értelmében a helyi, térségi szereplők együtt alakítják ki jövőképeket, annak megvalósítási programját, azok intézkedéseit, együtt

végzik az ellenőrzést és az eredmények regisztrálását. A partnerség kereteit ez esetben oly módon kellene megválasztani a tudatosan tervező ifjúsági szolgáltatóknak, hogy a végrehajtás ne vesszen el a mikrokörnyezeti problémák feltérképezésének sűrűjében, ugyanakkor a szolgáltatásfejlesztés aspektusai is szem előtt maradjanak. Ehhez leginkább a kistérségi szintű lehatárolás tűnik ésszerűnek az ifjúsági szolgáltatástervezés során, innen érkezhetnének olyan projekt-javaslatok, amelyek a települési szintű ifjúsági életminőség-javítás komplex, együttgondolkodáson alapuló eszközei lehetnek a jövőben.

A tapasztalat azonban teljesen mást mutat. Nem terjedt még el ugyanis a térségi gondolkodásmód az ifjúsági szolgáltatók körében és még mindig nem ismerték fel, hogy a partnerség az ifjúsági szolgáltatások esetében az egyik legfontosabb erőforrás.

Ha az ifjúsági szolgáltatások tervezésének eszközrendszerét regionális forrás-allokációs vonatkozású rendszerben nézzük a KDOP nem nyújt lehetőséget olyan fontos térségi problémák megoldására, mint pl. a prevenció, egészséges életmód, sport, szabadidő, rekreáció, miközben a fiatalok egészségügyi ellátása egyáltalán nem megfelelő. A 2004 óta megjelent (NFT I. és NFT II.) közép-dunántúli regionális operatív programok jellemzően „hardver” fejlesztési programjaival és prioritásaival²⁶ nem tudnak mit kezdeni az emberekre irányuló (szoftver) projekteket megvalósító ifjúsági szolgáltatók. E tekintetben inkább az Európai Regionális Fejlesztési Alapon keresztül finanszírozott TÁMOP és a TIOP lehet megközelíthető cél, de csakis átgondolt szakmai konzorciumban. Az ifjúsági szolgáltatások tipikusan emberi viszonyokat kívánnak befolyásolni, s ennyiben természetesen kevésbé egzaktul mérhető folyamatokkal dolgoznak, mint a hardver projektek. Amíg azonban a projekt geológiai feltételeit meghatározó talajnak „mindegy”, hogy mit (hidat, vagy utat) építenek rá, addig az emberek, embercsoportok, mikrotársadalmak érték- és érdekvizonyai messze erősebben korlátozzák a „rájuk építhető” objektumokat. Még ha elképzelhető volna is, hogy mérjük például az emberek teherbíró képességét, akkor sem biztos, hogy az azonos volna a teherbíró készségük szintjével. Az ifjúsági szolgáltatások esetében ez különösen fontos dimenzióvá válik tekintettel a korosztályi sajátosságokra és az igények folyamatos változására.

Az ifjúsági szolgáltatások modellezésének döntő mozzanata tehát, hogy a folyamatok és a hatásrendszerek rendkívül bonyolult rendszeréből melyik elemeket emeljük ki meghatározókként és melyeket tekintjük másodlagosaknak, esetleg elhanyagolhatóknak. Ez a súlyozás pedig mindig a

²⁶ pl. KDOP-2007-2.1.1/C. Integrált turisztikai település- vagy térségfejlesztés és tematikus fejlesztések, KDOP-2007-2.1.2. Szálláshelyek és a turisztikai termékinlátat értékét növelő egyéb szolgáltatások infrastrukturális és minőségi fejlesztése, KDOP-2007-3.1.1/A,B. Település (al)központok kialakítása és értékmegőrző rehabilitációja, KDOP-2007-3.1.1/C. Kistelepüléseken településkép javítása, KDOP-2007-3.2.1. Leromlott vagy leromlással veszélyeztetett városrészek rehabilitációja, KDOP-2007-4.1.1/A. Szennyvíz-elvezetés és -kezelés fejlesztése, KDOP-2007-4.1.1/E. Települési vízrendezés fejlesztése, KDOP-2007-5.2.1. Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése / Kistérségi járóbeteg szakellátó központok fejlesztése, alap-, járóbeteg szakellátás korszerűsítése

szolgáltatást tervező a modellezőknek az értékrendszerétől, ismereteitől, beállítottságaitól, vallott ideológiájuktól stb. is függ, azonban a partnerség központi eleme elvitathatatlan kellene, hogy legyen ezekben a projektekben. A jelenlegi ifjúsági szolgáltatók számára szükséges annak a képzésekkel, modellekkel, példákkal történő bizonyítása, hogy a tényleges, a programszerű, a konszenzuson alapuló koncepciók mentén szerveződő partnerség válhat valóban helyi erőforrássá az ifjúsági szolgáltatások tekintetében.

13. A regionális ifjúsági forrás-allokáció stratégiai kérdései

Az EU források bevonása az ifjúsági szolgáltatások finanszírozásába és az ifjúsági szolgáltatók fejlesztésébe, kapacitás bővítésébe a közép-dunántúlon alapvető feladat, hosszútávon csak ez garantálhatja az ifjúsági szolgáltatások valós igényeken alapuló fenntarthatóságát. Ismert, hogy a luxemburgi elnökség javaslatot alakított ki a Bizottság által 2004. májusában közreadott, a következő programidőszak uniós pénzfelhasználását (is) szabályozó rendelettervezetéről. Ezen javaslatok egyrészt meghatározták a tagállamok és a Bizottság rendeletalkotási kötelezettségeit, másrészt viszont maguk is közvetlenül szabályozzák a támogatások igénybevételének lehetséges területeit és mértékét. A hazai és bizottsági szabályozás elkészültéig, illetve a rendeletek elfogadásáig a rendelettervezetek ilyen típusú előírásait kell érvényesíteni az operatív programok elkészítésében. A célkitűzéseket tekintve jól ismert a „Konvergencia” célkitűzés (mely alatt az ERFA a forrásokat a fenntartható integrált regionális és helyi gazdaságfejlesztésre összpontosítja, úgy hogy mobilizálja és erősíti a belső kapacitást a regionális gazdaság modernizációját és diverzifikációját célzó programokon keresztül) valamint a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés (KMR).

A prioritás témák dimenziójának kódok szerinti áttekintése szerint 1-58-ig terjedő témák kevésbé relevánsan az ifjúsági szolgáltatások vonatkozásában, ezek a Kutatás és fejlesztés, innováció és vállalati szerepvállalás, a Közlekedés, az energia, Környezetvédelem és kockázat-megelőzés prioritás témái.

Az 59-61 témák a kultúrára vonatkoznak (kulturális örökség védelme és fejlesztése, kulturális infrastruktúra fejlesztése, segítségnyújtás kulturális szolgáltatások javításához), a 66-71-es témák, már komoly jelentőséggel bírnak a régiós ifjúsági szolgáltatások vonatkozásában is, mert a munkához való hozzáférés javítását és a fenntarthatóságot célozzák (a munkaerőpiaci intézmények megerősítése és modernizálása, aktív és preventív munkaerőpiaci politikák, az aktív időszerű és hosszantartó foglalkoztatási formákat bátorító intézkedések, önfoglalkoztatás és vállalkozás-indítás támogatása, a foglalkoztatáshoz való hozzáférés javítását, a nők fenntartható munkaerőpiaci részvételének és előmenetelének (nemi alapú megkülönböztetés csökkentését) támogatását, a munka és magánélet

összehangolását (pl. gyermek és eltartottak gondozását segítő létesítményekhez való hozzáférés), kifejezetten a bevándorlók munkaerőpiaci részvételét, így társadalmi integrációjukat erősítő akciók.).

A 72-es prioritási téma reformok megtervezése, bevezetése és végrehajtása az oktatási és képzési rendszerben a foglalkoztathatóság növelése, illetve az alap és szakképzések a munkaerőpiaci igényeknek megfelelő fejlesztése, az alkalmazottak készségeinek fejlesztése az innováció és tudás alapú gazdaságot szem előtt tartva, mely egyértelműen a humán tőke aktivitását célozza, de amennyiben az ifjúsági szolgáltatások között értelmezzük a képzési és oktatási lehetőségeket, akkor a 73-as (az egész életen át tartó képzésekben és oktatásban való részvételt növelő intézkedések, beleértve az iskolai lemorzsolódás és nem alapú megkülönböztetés csökkentését, illetve a hozzáférés javítását az alap-, a szak-, és a felsőfokú képzéshez) és 74-es (a humán potenciál fejlesztése a kutatás és innováció területén, különös tekintettel a posztgraduális tanulmányokra, a kutatók képzésére, illetve az egyetemek, kutatóközpontok és vállalatok hálózatba szervezésére) prioritás is kapcsolódik. A 75-79 pontok összefoglalóan a beruházást a szociális infrastruktúrába célozzák, ezek közül a 77-es a gyermekgondozási és a 79-es egyéb szociális infrastruktúra lehet kiemelt az ifjúsági szolgáltatások forrásanalízise szempontjából.

Az ÚMFT elsősorban fejlesztésorientált ifjúsági szolgáltatások esetében járulhat hozzá a régióban az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatóságának erősítéséhez, de csak abban az esetben, ha az ifjúsági szolgáltatók elsajátítják azokat szolgáltatástervezési és fejlesztési eszközöket, amelyeket a korábbi fejezetekben már részletesen tárgyaltunk. A 2007-2013-ra vonatkozó operatív programok közül az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatosan az ESZA finanszírozású TÁMOP és az ERFA finanszírozású TIOP lehet releváns, valamint a KDOP, abban az esetben, ha a „hardver” projektek mellett „szoftver” projekteket is céloznak majd.

A Társadalmi Megújulás Operatív Program felépítés prioritásaiban a foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése, az alkalmazkodóképesség javítása, a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek, az emberi erőforrások fejlesztése a kutatás és innováció területén, az egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás, részvétel erősítése szerepel. A TÁMOP és a KDOP prioritásainak és alprioritásainak célterületét érdemes összevetni azzal, hogyan kapcsolódnak ezek általában a regionális ifjúsági szolgáltatások fejlesztéséhez, illetve, hogy a jelenlegi ifjúsági szolgáltatóknak látható-e kapacitása a kapcsolódásra.

TÁMOP (2007-2013) Foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
3.1.1	Hatékony és korszerű foglalkoztatási szolgálat	++	+
3.1.2	Munkaerőpiaci aktivizálás, megelőzés és képzés	++	+
3.1.3	A fiatalok munkába állásának segítése	+++	++
3.1.4	Az idősebb korosztályok foglalkoztatásának elősegítése	0	0
3.1.5	A romák munkaerő-piaci részvételének növelése	++	0
3.1.6	Megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek foglalkoztatása	++	+
3.1.7	Nők és férfiak egyenlő esélyekkel a munkaerőpiacon	+	0
3.1.8	Szociális gazdaság, innovatív és helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások	++	+

TÁMOP (2007-2013) Az Alkalmazkodóképesség javítása

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
3.2.1	A gazdaság igényeihez igazodó szak- és felnőttképzés	+	+
3.2.2	Átfogó kompetenciafejlesztő felnőttoktatási és –képzési programok	+++	+
3.2.3	A hátrányos helyzetűekre irányuló képzési programok	++	+
3.2.4	A pályaorientációs, pályatanácsadási és pályakövetési szolgáltatások fejlesztése	+++	+
3.2.5	Munkahelyi képzések	0	0
3.2.6	A gazdasági szerkezetváltás előrejelzése és kezelése	0	0
3.2.7	Munkaerő-piaci rugalmasság és biztonság, a nem hagyományos foglalkoztatási formák elterjesztése	+	0
3.2.8	A partnerség erősítése a munkaerőpiac szereplői között, a társadalmi párbeszéd intézményeinek és mechanizmusainak fejlesztése, a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának fokozása	++	+
3.2.9	Civil szervezetek kapacitásainak megerősítése, a szolgáltatói szerephez való alkalmazkodásuk segítése	+++	+
3.2.10	Átlátható munkaerőpiac	+	0

TÁMOP (2007-2013) Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
--	--------------------	--	--

3.3.1	A kompetencia alapú oktatás és a korszerű pedagógiai módszerek elterjedésének támogatása a közoktatásban és a szakképzésben	+	+
3.3.2	A közoktatási és felsőoktatási intézmények művelődési, szociális, egészségnevelési és szabadidős szolgáltató szerepének erősítése, az oktatási és kulturális intézmények együttműködésének erősítése	+++	+
3.3.3	Tanulási lehetőségek bővítése, új tanulási formák elterjesztésének ösztönzése	++	0
3.3.4	A formális, nem-formális és informális rendszerek összekapcsolása	+++	+
3.3.5	Az interkulturális nevelés fejlesztése, a nemzetiségi és migráns tanulók és felnőttek beilleszkedésének támogatása	+++	++
3.3.6	Átfogó mérési, értékelési és minőségirányítási rendszerek fejlesztése	0	0
3.3.7	A pedagógusképzés megújítása, az oktatásban dolgozók továbbképzése	0	0
3.3.8	A közoktatás hatékonyságát segítő területi együttműködések támogatása	+	+
3.3.9	A hátrányos helyzetű és roma tanulók szegregációja elleni küzdelem, az integrált oktatásuk támogatása, tanulási lehetőségeik bővítése	+	0
3.3.10	A sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása	++	+
3.3.11	A kiemelkedően tehetséges hallgatók tehetségét támogató és fejlesztő, tehetséggondozó programok elterjesztése	++	+

TÁMOP (2007-2013) Az emberi erőforrások fejlesztése a kutatás és innováció területén

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
3.4.1	A felsőoktatás szerepének erősítése kutatás-fejlesztésben (kutató egyetemek, doktori és posztdoktori álláshelyek, hallgatói foglalkoztatás)	+	0
3.4.2	Vállalkozások és a felsőoktatási kutatóhelyek együttműködésének ösztönzése (kutatói mobilitás, közös programok, kutatási szolgáltatások)	0	0
3.4.3	A tudományos eredményének társadalmi ismertségének és elismerésének erősítése	+	0
3.4.4	Műszaki és természettudományos végzettséggel rendelkezők számának növelése a gazdasági szereplők aktív bevonásával	0	0
3.4.5	A felsőoktatási minőségi fejlesztése a Bolognai folyamatra tekintettel a gyakorlati oktatás és az átjárhatóság erősítésével	0	0

TÁMOP (2007-2013) Egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás, részvétel erősítése

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
3.5.1	Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok	+++	++
3.5.2	A leghátrányosabb helyzetű térségek komplex fejlesztéséhez kapcsolódó foglalkoztatási, képzési, oktatási, szociális, egészségfejlesztési elemek	+++	+
3.5.3	A halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkaerőpiaci integrációjának előmozdítása	+	0
3.5.4	Szociális szolgáltatások minőségének és hozzáférhetőségének javítása, szakemberek készségfejlesztése	++	+
3.5.5	Az akadálymentesítés szakmai hátterének biztosítása, valamint a megváltozott munkaképességűek minősítési rendszere átalakítása, a rehabilitáció szakmai feltételeinek megteremtése	0	0
3.5.6	Helyi közösségek erősítése, felkészítés az aktív állampolgárságra	+++	+
3.5.7	A diszkrimináció elleni küzdelem	+	0
3.5.8	A kulturális tőke fejlesztése a társadalmi kohézió és a kreativitás erősítése érdekében	+++	+
3.5.9	Az aktivitás növelésének elősegítését az egészségi állapot és a munkavégző képesség javítását támogató szolgáltatások fejlesztése	+	0
3.5.10	Egészségre nevelő, szemléletformáló- és életmódprogramok (lakossági szűrőprogramok és kampányok, szenvedélybetegségek megelőzési programjai)	++	++
3.5.11	Az egészségügy ágazati szerkezetátalakításának támogatása	0	0
3.5.12	Az ellátórendszer hatékony működéséhez szükséges programok	0	0
3.5.13	A fogyasztók és ellátottak védelmének megerősítése a civil szolgáltatások és érdekvédelem, ill. a hatósági és jogvédő munka támogatásával	+++	++
3.5.14	A társadalom biztonságérzetének fokozása közösségi bűnmegelőzési programokkal	++	+
3.5.15	A bűnelkövetők hatékony társadalmi visszailleszkedésének elősegítése	++	0

KDOP (2007-2013) prioritási tengelyei beavatkozási területei

	Alprioritás	Relevancia a régió ifjúsági szolgáltatásaival	Potenciális kapcsolódási szolgáltatói kapacitás
Gazdaságfejlesztés	A régió gazdasági vonzerejének növelése	0	0
	Gazdasági hálózatok és együttműködések támogatása	0	0
	A gazdaság innovációs miliójének javítása	0	0
	A képzési és tanácsadási rendszer fejlesztése	++	0
Turizmusfejlesztés	A turisztikai kínálat és fogadókészség minőségi fejlesztése	+	0
	A turizmus menedzsmentjének és marketingjének erősítése	0	0
Integrált városfejlesztés	Város- és városrész-központok értékmegőrző revitalizációja	0	0
	Leromlott vagy leromlással veszélyeztetett városrészek	0	0
	Integrált városfejlesztést megalapozó stratégiák elkészítése	0	0
Kohézió segítő infrastrukturális fejlesztés és	A foglalkoztatás növelése, a humán szférába történő beruházások ösztönzése	++	+
	Közoktatás infrastrukturális fejlesztése	0	0
	Gazdasági hálózatok és együttműködések támogatása	0	0
	Az egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztése hatékonyságának növelése	+++	+
	Intézményfejlesztés	0	0
	Környezeti értékek védelme, környezetbiztonság növelése	+	0
	Az elérhetőség fejlesztése	0	0

A Közép-Dunántúli Operatív Program prioritásai tengelyei és különösen alprogramjai nemigen kedveznek az ifjúsági szolgáltatások fejlesztésének. Igazából csak kapcsolódási pont fedezhető fel benne, az egyik A foglalkoztatás növelése, a humán szférába történő beruházások ösztönzése beavatkozási terület, mely a helyi igényeken alapulva, új munkahelyek teremtésének ösztönzésével a szociális gazdaság erősítését támogatja (Indikatív művelettípus csak a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása e dimenzióban) és az egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztése, hatékonyságának növelése beavatkozási terület. Ez utóbbi beavatkozási terület két nagy szakterület, az egészségügy és a szociális szolgáltatások területileg összehangolt fejlesztését célozza, amely egyrészt a lakossághoz közeli egészségügyi ellátások, a rehabilitáció, a prevenciók technikákhöz kapcsolódó szolgáltatások támogatása által járulhat hozzá a fiatalok egészségügyi helyzetének javulásához, másrészt a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javulását segíti elő a szociális és gyermekjóléti alapellátások infrastrukturális fejlesztése és a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása révén. E dimenzióban a támogatott projektek

várhatóan kistérségi szinten elérhető egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztése, a prevenciót előtérbe helyező minőségi szolgáltatások és az innovatív kísérleti projektek lesznek.

A humán szolgáltatások finanszírozási rendszerének, csakúgy mint általában a szolgáltatások finanszírozásának két fő összetevője van: a forrásteremtés és a források allokációja. A régióban az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatósága esetében a forrásteremtés fő kérdése, hogy mekkora források állnak rendelkezésre és kik a finanszírozók (kötségvetés? az igénybevevők? EU források?). A költségvetés szempontjából nem elhanyagolható kérdés, hogyan jönnek létre az ifjúsági szolgáltatások rendszerének működéséhez szükséges források. A tapasztalatok alapján a forrásteremtés módja alapvetően befolyásolja, hogy a fiatalok egyes csoportjai milyen mértékben viselik a szolgáltatások működtetésének anyagi terheit, továbbá az ifjúsági ellátáshoz való hozzáférés esélyeit. A források allokációjának vagyis ebben az értelemben az ifjúsági szolgáltatásokat finanszírozók és a szolgáltatók közötti kapcsolatnak a fő kérdése ugyanakkor az, hogy milyen mechanizmusokon, módszereken keresztül történik a rendelkezésre álló forrásoknak a felhasználása. Mint arra már többször utaltunk a finanszírozási módszerek az ifjúsági szolgáltatók magatartását, döntéseit jelentős mértékben befolyásolják.

A klasszikus értelemben a szolgáltatással kapcsolatos forrás-allokáció a központi támogatások normatív és egyedi formáinak meghatározása, az átengedett/megosztott központi bevételek meghatározása, a saját döntési jogú források helye az adott szolgáltatások finanszírozás rendszerében, illetve ezek megfelelő rendezése. Az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatban a jelenlegi forrás-allokáció rendkívüli összetettsége és a résztámogatások nehezen áttekinthető volta miatt pontos értéket lehetetlen megadni. Tovább bonyolítja a képet, hogy az ifjúsági szolgáltatásoknak hiányzik a pontos meghatározása, valamint az is, hogy maguk a szolgáltatók mind a szociális gazdaságban, mind a közszolgáltatók körében, mind pedig a magángazdaságban megtalálhatók.

A régiós tapasztalatok arra figyelmeztetnek, hogy az ifjúsági szolgáltatásokkal kapcsolatos támogatáspolitikai legnagyobb problémája – a helyben elérhető források alacsony szintje mellett - a résztámogatások áttekinthetetlen volta, valamint az ifjúsági szolgáltatások integrálatlansága a klasszikus szolgáltatói logikai keretek közé. A régióban a tágran értelmezett ifjúsági szolgáltatásokat nyújtóknak szinte valamennyi alszektora részesül valamilyen támogatásban, de e támogatások bizonyos szolgáltatói körök esetében (elsősorban a szociális gazdaságban tevékenykedő szolgáltatók esetében) esetlegesen, s általában késve jutnak el a címzettekhez.

További érzékelhető, komoly probléma, hogy a célorientált programok megvalósítása a mostani ifjúsági munkából gyakran hiányzik, nem épül be a forrás-allokáció gyakorlatába. Az összehangoltság hiányában az ifjúsági szolgáltatások céljai sokszor irracionálissá válnak, a lehetőségek pedig ködösen jelennek csak meg a szolgáltatástervezés stratégiai gondolkodásában.

A régióban az ifjúsági szolgáltatások forrásteremtése és a források allokációjának alapvető kérdése a közfinanszírozás illetve a magánfinanszírozás szerepe és aránya. Ez a kérdés azonban csak akkor válaszolható meg, ha elfogadásra kerül a Nemzeti Ifjúsági Stratégia, melyben az állam definiálja felelősségi körét. Ennek ismeretében lehet meghatározni azt is, hogy a régiós ifjúsági szolgáltatások közül melyek legyenek az alapvető szolgáltatások, ezek ingyenessége, „alapellátás” szerű jellege milyen legyen, illetve az állami ifjúsági alapszolgáltatások irányítása közül melyik történik majd önkormányzati és melyik kormányzati szinten történjen. Az ifjúsági szolgáltatók finanszírozása során érvényesülő elvek (teljesítményfinanszírozás vagy kapacitásokhoz kötődő bevételek, normatív támogatási modellek vagy projektfinanszírozás, ezek belső aránya), a szolgáltatási struktúra átalakítása (területi hátrányok csökkentése és az esélyegyenlőség növelése érdekében), a nonprofit, forprofit és közszolgáltatók szerepének definiálása sem megkerülhető kérdés.

Általában a társadalmi jólét szempontjából a legelőnyösebb forrás allokációs mechanizmus a szabad verseny és a hozzá kapcsolódó piac intézménye, azaz az „első legjobb” (first best) megoldás. Az ifjúsági szolgáltatások nem teljesen, illetve nem mindig ennek a piaci elvnek megfelelően működik. Az ifjúsági ellátásoknak, szolgáltatásoknak vannak olyan jellegzetességei, amelyek megkülönböztetik a hagyományos értelemben vett piaci javaktól és megkérdőjelezi a klasszikus piaci szemléletben történő gondolkodást. Ennek megfelelően a piaci folyamatokba történő központi beavatkozásra, azaz olyan forrásallokációra van szükség, amelyet már nem csak a piaci verseny szabályoz. Magyarországon az ifjúsági szolgáltatások piaca, különösen a régiós szinten jelenleg átesett a másik oldalra, olyan mértékű állami jelenlét tapasztalható a finanszírozásban, amely nem igazán indokolható mással, csak a hagyományos állami szerepvállalással. Az ifjúsági szolgáltatások finanszírozása tekintetében az államnak és a decentarizált állami források régiós felhasználást segítő intézményeknek több területről ki kellene vonulnia (pl. öncélú szabadidős programok, nyaraló táborok stb.), ám ezt csak egy átgondolt stratégiai terv részeként tehetik meg. Ettől függetlenül számos terület marad, ahol az ifjúsági szolgáltatások forrásallokációjában az államnak és dekoncentrált szervezeteinek szerepe marad.

A projekt alapú, helyi ifjúsági szolgáltatások működtetésében az állami pénzügyi források szükségessége vitathatatlan, de a nemzetközi asszisztenciával megvalósuló programok gyakran nem a pénzforrások elapadása miatt lankadnak el, hanem vagy azért, mert régióinkban az adott ifjúsági közösség nem képes hatékonyan felhasználni a külső pénzforrásokat, vagy a tervezők képtelenek hatékony társadalmi konstrukciós stratégiát megfogalmazni. Bizonyos szituációkban az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatósága tekintetében a pénz lehet a legkevésbé fontos közreható faktor a változási folyamatokban.

Végezetül szólni kell arról, hogy ma az ifjúsági szolgáltatási intézményrendszer szinte teljes mértékben a magyarországi központi költségvetési források felhasználásával működik. E támogatások

viszont esetlegesek, nagyságrendjük, sőt felhasználásuk mindig determinált, aktuális költségvetési alkuktól és régiókban markánsan perszonifikált másodlagos redisztribúciótól függ (pl. RIT, NCA, működése önkormányzati feladatátadások). Az ifjúsági szolgáltatásoknál az önerő, vagy a szolgáltatást igénybe vevő anyagi hozzájárulásának a hiánya, valamint a forrásokért folytatott esetleges kimenetelű és ciklikusságú versengés eddig úgy tűnik gyakorlatilag kizárta a hosszú távú fejlesztési és működési stratégiák kidolgozását és működtetését régiókban.

Az ifjúsági szolgáltatások hatékony forrás-allokációjához nem rendelkezik a régió megfelelő hatékonyságvizsgálattal sem a kisebb támogatásokat (PI RIT, GYIA, KAB források, HISZI program, Youthi) sem az állami szolgáltatások tekintetében (pl. munkaügyi szolgáltatás, esélyegyenlőségi programok). Miközben a magyar költségvetés sokat áldoz a fiatalokra, ifjúsági szolgáltatásokra, fiatalokat segítő támogató intézményekre nagyjából fogalmunk sincs arról, a kialakult hálózatok, rendszerek, szolgáltatások hálózata működik-e és milyen hatékonysággal hasznosulnak a költségvetési pénzek.

14. A Globális támogatások a régió ifjúsági szolgáltatásának finanszírozására

A 2000-2006 közötti EU költségvetési/programozási időszakban a támogatások folyósítása két nagy rendszer keretében zajlott, a nyílt pályázatok és a központi programok rendszerében. Ez a két „csatorna” rendszer azonban az ifjúsági szolgáltatások szempontjából nem volt túl szerencsés, mert az ifjúsági szolgáltatói kör számára a legtöbb esetben nem elérhető forrásokról volt szó. A gyakorlati élet azt mutatja, hogy a támogatások rendszerében szükség van új elemre, differenciáltabbá kell tenni a rendszert, annak érdekében, hogy az elkövetkező időszakban azon szervezetek is fejlesztési forrásokhoz jussanak, amelyek korábban nem rendelkeztek EU projekt tapasztalattal. Az újfajta tevékenységi formák, szolgáltatási struktúrák kialakulása érdekében is szükséges az adminisztrációs terhek csökkentése mellett, alacsonyabb összegű támogatásokat biztosító finanszírozási forma, magas szintű szakmai-menedzsment támogatással. Az EU tagállamaiban erre létezik bevett támogatási forma, mégpedig a globális támogatások rendszere, mely a tagállami tapasztalatok alapján a szociális, foglalkoztatási, kapacitásnövelő regionális programoknál alkalmazták sikerrel vagyis éppen azokon a területeken, amelyek az ifjúsági szolgáltatások célrendszerének és az ÚMFT prioritásainak metszéspontjában találhatók.

A globális támogatás keretében megvalósított projektek általában nem túl hosszúak, ritkán haladják meg a 12 hónapot. A KTK Irányító Hatóságnál készülő munkadokumentum szerint Magyarországon a globális támogatás, olyan eljárási típus lehetne, melynek keretében maximum 5 millió forint támogatási összeg erejéig, a Közvetítő (aki az Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és az adott globális

támogatásért felelős szakminisztérium által felállított feltétel rendszernek megfelel és jogosult a végrehajtásra) által kiírt egyszerűsített pályázati feltételek teljesítése esetén juthat a pályázó. A szakmai, pénzügyi és adminisztratív felelősséget a Közvetítő viseli.²⁷

A jelenlegi rendelet tehát lehetővé teszi, hogy az alapok egy globális támogatás (global grant) keretében kerüljenek szétosztásra. Ekkor a támogatást egy olyan közvetítő testület vagy ügynökség kapja meg, amely rendelkezik a szükséges vezetési ismeretekkel, az adott terület vonatkozásában megfelelő szakértelemmel bír és ami a nemzetközi gyakorlatban talán még fontosabb, hogy tevékenységet kizárólag az érintett régióban fejt ki. „A szervezetnek a köz érdekében kell tevékenykednie és „tekintettel kell lennie a tervezett intézkedések végrehajtása által közvetlenül érintett társadalmi-gazdasági érdekekre”. Az NFÜ által készített szakmai tervezet szerint e testületek elsősorban a helyi, regionális fejlesztési kezdeményezésekkel foglalkozó közhatóságok, RFÜ-k vagy nagyobb civil szervezetek lehetnek. Természetesen egy globális támogatás felhasználásához az EU-ban az adott tagállam jóváhagyása szükséges.

A globális támogatás módszerével már foglalkozott szakértői szinten a szegénység elleni hálózat, de arra is komoly lehetőséget teremtene, hogy a Strukturális Alapok támogatásai egyáltalán eljuthassanak az ifjúsági szolgáltatók diverzifikált csoportjaihoz és szakmai közösségeihez.

Ehhez természetesen szükséges az ifjúsági szolgáltatók projekttervezési és projektmenedzsment kapacitásának erősítése és EU konformmá tétele, és ebben az esetben a helyi ifjúsági szolgáltatások problémáit és igényeit ismerő közvetítő szervezetek tudják a legjobban kiosztani a kisebb összegű támogatásokat az egy-egy ifjúsági szolgáltatási területen dolgozó intézményeknek, szervezeteknek. Ilyen potenciális közvetítő szervezet lehetne MOISZ KD Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda, melyek valódi eredményeket tudnának elérni a helyi szinteken. Az EU-ban jól ismert sikeres példa az írországi Peace Program, melynél a Strukturális Alapok támogatásainak kifizetésekor ilyen formát választott a nemzeti fejlesztési ügynökség.

Ugyanakkor azt is tudni kell, hogy a bennük rejlő nagy lehetőségek ellenére a globális támogatások alkalmazásakor a pénzeszközök átadásából fakadó nehézségek és közvetítő szervezet ellenőrizhetőségének korlátai miatt a globális támogatásokat nagyon kevés esetben alkalmazták 2000-2006 között a Strukturális Alapok felhasználása során, a tagállamokat érthető óvatosság jellemezte.

A jelenlegi 2007-2013 közötti tervidőszakra vonatkozó rendelet feljogosítja a tagállamokat, így Magyarországot is arra, hogy egy operatív program egy adott részének irányítását és végrehajtását egy vagy több közvetítő szervezetre bízzák.

Mint az jól tudott Magyarországon a Strukturális Alapok támogatásait azok a kormányzati intézmények fizetik ki, melyek részt vesznek az operatív programok intézkedéseiben. A civil

---

²⁷ Globális támogatások 2007-2013, tervezet (NFÜ) 3 oldal.

szervezeteket nem vonják be a Strukturális Alapok támogatásainak kifizetésébe, és a készülő globális támogatással foglalkozó szakértői anyag is igen szűkszavú e téren. Ebből a szempontból tipikusan a TÁMOP egy-egy vonatkozó alprogramja lehetne globális támogatási rendszerben kiosztandó fejlesztési forrás, különösen a 2.9 (Civil szervezetek kapacitásainak megerősítése, a szolgáltatói szerephez való alkalmazkodásuk segítése) a 3.11 (A kiemelkedően tehetséges hallgatók tehetségét támogató és fejlesztő, tehetséggondozó programok elterjesztése) az 5.1. (Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok), 5.2. (A leghátrányosabb helyzetű térségek komplex fejlesztéséhez kapcsolódó foglalkoztatási, képzési, oktatási, szociális, egészségfejlesztési elemek) és az 5.6 (Helyi közösségek erősítése, felkészítés az aktív állampolgárságra) alprogramok, de gyakorlatilag bármely ifjúsági vonatkozású alprogram megszervezhető globális támogatási formán keresztül, legyen szó akár a tanulási lehetőségek bővítése, új tanulási formák elterjesztésének ösztönzése témáról, az az interkulturális nevelés fejlesztéséről, a nemzetiségi és migráns tanulók és felnőttek beilleszkedésének támogatásáról, a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatásáról vagy akár a diszkrimináció elleni küzdeletről.

Az ifjúsági szolgáltatók elméletileg – mint bármely szervezet, intézmény – az esélyegyenlőség elméleti szintjén hozzáférnek a Strukturális Alapok hoz, de ez a szociális gazdaságban tevékenykedő kisebb és az újonnan alakult ifjúsági szolgáltató szervezetek számára igen nehéz, ezért nekik a partnerség a nagyobb szervezetekkel, térségi szolgáltatókkal akár más ágazaton belül is elemi érdekük lenne. A globális támogatások rendszere e téren is hatékonyá teheti a forrás-allokációt és ebben a Mobilitás illetve a regionális irodája sikeres közvetítő lehetne, amennyiben megfelel a szakmai és adminisztratív szempontoknak.

2007-2008 évben a jogszabályok több pályázati eljárásrend alkalmazását teszik lehetővé a Regionális Fejlesztési Tanácsoknak, így a Közép-Dunántúlon is elérhető lenne, hogy jobban a pályázati kiírások támogatható tevékenységei jobban igazodjanak az ifjúsági szolgáltatók speciális helyzetéhez, másrészt megoldást jelenthetnek azokra a problémákra, amelyek korábban a pályázók részéről a leggyakrabban jelentkeztek pl. projekt-előkészítési költségek, konzorciális együttműködések fejlesztése stb. A regionális akciótervben lehetőség van egyfordulós nyílt pályázatra (a pályázók által eddig ismert pályázatos projekt kiválasztási eljárás, amely során a pályázó részletes projekt javaslatot (pályázatot) nyújt be, kétfordulós pályázatra (első fordulóban a pályázó egy tervek, engedélyek nélküli projektjavaslatot nyújt be, s a projekt kedvező elbírálása esetén kell csak a pályázónak a második fordulóra elkészítenie a részletes projekttervet, így nem terhelné jelenős előkészítési költség a forráshiányos ifjúsági szolgáltatókat), közvetett vagy támogatás globális támogatás (a támogatást nem a kedvezményezett kapja, hanem az, aki a kedvezményezett számára az szolgáltatást nyújtja) és kiemelt projektek.

15. A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia prioritásai

A koncepcióban rögzített alapelvekhez és társadalmi-gazdasági helyzethez igazodva a regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia célja, hogy biztosítsa a közép-dunántúli régióban az ifjúsági szolgáltatások fenntarthatóságát és elérhetőségét annak érdekében, hogy a fiatalok felnőtté válása könnyebb legyen. A stratégiának igazodni kell a potenciálisan elérhető regionális fejlesztési forrásokhoz, így természetesen nem tud minden ifjúsági szolgáltatási területre azonnal akcióprogrammal előállni. A 2007-2013 közötti tervidőszakban elsősorban azon ifjúsági szolgáltatások fejlesztése célszerű, amelyek konkrét feladata, hogy hozzájáruljanak a szolgáltatások igénybevételének esélyegyenlőségéhez, amelyek a fiataloknak az előttük álló lehetőségek spektrumát mutatják be és ezzel pozitív egyéni és közösségi cselekedetekre motiválják őket, fejlesztik széleskörű szaktudásukat és érzelmi intelligenciájukat. Mindennek elsődleges módszertanát a nem-formális tanulásban határozhatjuk meg.

Összegezve, a regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia:

- képet ad a fiatalok regionális helyzetéről és ez befolyásolja a régió fejlesztési irányait is
- meghatározza a fejlesztendő kulcsterületeket
- számba veszi az elérhető forrásokat

A stratégia elsősorban a fiatalokról és a fiataloknak szól, nem pedig az intézményeknek. A tervek szerint elképzeléseket, értékrendeket, eredményeket és akciókat mutat be, és demonstrálja a régió ifjúsági szolgáltatóinak szándékait arra vonatkozóan, hogy a szolgáltatási struktúrát úgy alakítsuk közös erővel, hogy a közép-dunántúli fiatalok elhelyezkedése, önálló életvitelének kialakítása, felnőtté válása könnyebb legyen. Segítse és tájékoztatást adjon a szolgáltatásokról, támogatásokról, lehetőségekről, tevékenységekről és tapasztalatokról amelyek segítik őket a személyes, szociális, érzelmi, értelmi és gyakorlati képességeik fejlesztésében, amikre szükségük van ahhoz, hogy a legjobb legyen az életük most és a jövőben.

A régiókban minden fiatalnak alapvető joga van:

- az oktatáshoz, továbbképzéshez, munkahelyi tapasztalatok szerzéséhez – az ő igényeikre szabva
- az alapvető készségekhez, ami ajtót nyit a teljes élethez és hozzájárul a sikeres társadalmi integrációhoz
- ahhoz, hogy részt vehessen önkéntes munkában és aktív állampolgár lehessen
- magas szintű, felelős és elérhető szolgáltatásokhoz és lehetőségekhez jutni

- Független, karrier-specifikus és életvezetési tanácsadáshoz, útmutatásához a segélyekről és egyéb tanácsadói szolgáltatásokhoz
- személyes támogatáshoz és tanácsadáshoz – ahol és amikor szüksége van rá és megfelelő formában – bizalmasság alapszabályain belül
- Az egészségről, a lakhatásról szóló tanácsadásra és a kezdő lépésekkel kapcsolatos információra
- Rekreatív és szociális lehetőségekről elérhető és biztonságos környezetben
- Sporthoz, művészetekhez, zenéhez és szabadidős tevékenységekhez hogy fejlődjenek a képességeik, táguljon a látókörük nemzeti és nemzetközi összefüggésben egyaránt
- Joguk van felvilágosítást kérni, szerepelni a döntéshozatalban és értesülni minden olyan dologról, ami velük kapcsolatos vagy befolyással van az életükre

Ahhoz, hogy segítsünk megvalósítani az e jogok kiterjesztését szükség van a régióban az ifjúsági szolgáltatások továbbfejlesztésére. Ezen szolgáltatások alapja a lokális közösség és az érintett ifjúsági szervezeteken, szolgáltatókon túl kulcsszereplői a helyi önkormányzatok.

A régióban végzett ifjúsági munkának a következő jellemzőkkel kell rendelkeznie:

1. önkéntes fiatalok részvétele, aktív bevonása a szolgáltatások szervezésébe
2. korszpecifikus legyen, fókuszálva a 12-25 év közötti korosztályra
3. a nem-formális oktatáshoz legyen pozitív hozzáállása
4. a „fiatalok mindenek előtt” felfogás élvezzen prioritást a munkában
5. holisztikus szemléletmóddal viszonyuljon a fiatalokhoz

A stratégia jövőképe a magas szintű ifjúsági szolgáltatásokat vizionálja, mely tisztázza a nemzeti ifjúsági stratégiához való viszonyt, támogatja ez erős regionális szervezeteket, fejleszti a helyi szervezetek közötti együttműködést, hogy biztosított legyen az elérhetőség egyenlősége ez egész Közép-Dunántúlon.

Ehhez szükséges:

- építeni a már meglévő ifjúsági szolgáltatások erősségére illetve azokat kiterjeszteni a teljes 12-25 éves korosztályra a régióban
- biztosítani, hogy az ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia kellőképpen hozzájáruljon a régió humán erőforrás-fejlesztési és szociális szolgáltatásfejlesztési programjaihoz
- a nem-formális tanulás lehetőségeinek terjesztése 12-25 év közötti fiatalok körében

- a személyes kompetencia fejlesztő ifjúsági szolgáltatások támogatása annak érdekében, hogy azok minél nagyobb hatókörben működhessenek
- bővíteni az ifjúsági szolgáltatások és az ifjúsági szolgáltatók körét annak érdekében, hogy a régió ifjúsági szolgáltatásai általános és széles körben elfogadott szolgáltatássá válhassanak azokon a területeken, amire az ifjúságnak leginkább szüksége van
- képessé kell tenni a régió ifjúságát arra, hogy a partnerként tudjanak bekapcsolódni az ifjúsági szolgáltatások és programok továbbfejlesztésébe
- bővíteni a helyi ifjúsági közösségi tereket a régióon belül
- ki kell dolgozni és standardizálni kell a régióon belül az ifjúsági szolgáltatások eredményének mérési és értékelési eszköztárát, mely a továbbfejlesztésnek épp úgy alapja lehet, mint a finanszírozási konstrukciók alakításának
- lehetővé tenni a fiatalok számára az az információ, amire éppen szükségük van ahol, helytől is időtől függetlenül elérhet legyen
- fejleszteni kell az önkéntes alapon működő ifjúsági szolgáltatásokat a professzionális és önkéntes ifjúsági munka szinergiájának növelése érdekében

A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztési stratégia a fiatalok pozitív látásmódját helyezi előtérbe hangsúlyozva, hogy mennyire fontos szerepet játszanak a helyi közösség és ezen keresztül a régió társadalmának fenntarthatóságában.

A regionális ifjúsági szolgáltatások fejlesztése nemcsak az érintett fiatalok számára jár vitathatatlan előnyökkel, de felnőtt társadalom számára is hasznos lesz, hiszen például csökkenni fog az antiszociális viselkedés, a fiatalkorúak bűnözése, mérséklődhet a vagyoni visszaélés, a fiatalság munkanélkülisége, segítséget kaphatnak a gyermekvállalási terveik realizálásához, javulhat a szegények oktatása, javul a nemi egészség stb. A fiatalokkal partnerségben megvalósuló – elsősorban preventív - megközelítés nyomán csökkenthetjük vagy elkerülhetjük a régióban felnövekvő fiatalok érzelmi, szociális és pszichikai sérüléseit, amelyek rehabilitációja egyébként sokkal tovább tart és sokkal több pénzbe is kerül, mint a hatékony és kiterjedt ifjúsági szolgáltatások szervezésén keresztüli megelőzésük.

Prioritások:

1. Önkéntesség terjesztése

Az ifjúsági területen végzett önkéntes munka az egyike azon alapvető eszközöknek melyek abban segítik a pályakezdő fiatalokat, hogy gyakorlathoz jussanak. A regionális ifjúsági szolgáltatásfejlesztés

során támogatjuk ennek az elvnek a gyakorlati megvalósítását, bízunk abban, hogy a szakképzett pályakezdők kihasználják az önkéntes munkában rejlő egyénileg és szociálisan egyaránt hasznos lehetőségeket. A fiatalok által végzett önkéntes munka (mely nem egyenlő a társadalmi munkával!) szabályrendszere, finanszírozási csatornái és munkajogi feltételei sokat javultak az utóbbi években, ám koránt sem elterjedtek a régiókn belül. Mind a fogadó szervezetek, mind a közvetítő szervezetek fejlesztésre szorulnak. Ezen túl fiatalok nagy tömegű bevonását az önkéntes munkában gátolja hogy maguk az érintett fiatalok sem ismerik ennek előnyeit és formáit. E területen is szükség van régiós szintű beavatkozásra, akcióprogramra.

2. Az ifjúsági részvétel

A részvétel az ifjúságpolitikának minding is fontos területe volt, számos ifjúsági stratégia és koncepció állítja ezt a középpontba. Ezt a megközelítést támogatják az ENSZ egyezmények épp úgy, mint a készülő nemzeti stratégia.

Az ifjúsági szolgáltatások szervezésekor a fiatalok társadalmi részvételének fokozása régióinkban is prioritást kell hogy kapjon a jövőben. E tekintetben olyan akcióprogramokra van szükség, melynek szerves alkotóelme a korosztályi részvétel, ami a fiataloknak lehetővé teszi és bátorítja őket hogy egyenlő társak, partnerek lehessenek a tanulási folyamatokban épp úgy, mint a döntéshozatali eljárásokban. Olyan programokra van szükség, melyek a fiatalokat egyrészt feljogosítja miközben segít nekik, hogy megérjék és megértsék a jogukat és felelősségüket a közösséggel szemben, amelyhez aktív állampolgárként tartoznak. Képesé kell tenni a fiatalokat, arra hogy a helyi ügyek alakításába bekapcsolódjanak.

A részvételi elv megvalósítása az ifjúsági szolgáltatások szervezésekor igényli a menedzsment szerkezetében bekövetkező változásokat épp úgy, mint a tervezési és értékelési módszerekben való megjelenését. E tekintetben az ifjúsági részvétel úgyis mint a szolgáltatást igénybe vevők integrációja a az ifjúsági szolgáltatások minőségbiztosításának is feltétele.

3. Készségfejlesztés nem-formális pedagógiai módszerekkel

Az ifjúsági szolgáltatások szervezésekor szem előtt kell tartani azokat a kompetenciákat, melyek fejlesztendők a régió fiataljai körében, elsősorban a sikeres felnőtté válás érdekében. Az önkéntesség, az ifjúsági munkásokkal való kommunikáció, a részvételi lehetőségek stb. három dimenzióban kell hogy segítsék a fiatalok önkibontakozását: a) aktív részvétel; b) kommunikációs kompetencia fejlesztés; c) érzelmi intelligencia fejlesztése.

a) Az aktív részvétel várt eredményei tartalmazzák:
teljesítmény;
pozitív hozzáállás az ifjúsági klubokhoz, szervezetekhez

részvétel ifjúsági projektekben
közösség és társadalom;
javuló egészség és szociális jólét;
már létező gyakorlati készségek fejlesztése és újak szerzése, például, a részvételük a sportban vagy
kreatív tevékenységek vagy egy ifjúsági fórum munkájában
nagyobb tudást és annak a nagyon sokféle kérdésnek a megértését, ami hat rájuk.

b) Kommunikációs készségek fejlesztésének várt eredményei tartalmazzák:

megtanulni tanulni;
csapatépítés;
idegen nyelvi kommunikáció;
feladatmegoldó készség;
döntéshozatali technikák;
rátermetté tenni olyan szolgáltatásokat és politikákat befolyásolni, amik hatással vannak az életeikre.

c) Ézelmi intelligencia fejlesztése

növelni a bizalom és „önindíték” szintjeit;
az éntudatot és önértékelést javítani;
empátia és tapintat mások iránt
tolerancia fejlesztése

Ennek a három készség területnek a kombinációja meghatározza az ifjúsági szolgáltatások hozzájárulását a fiatalok nem-formális tanulásához. Az ifjúsági munka programok a fiatalok szükségleteitől és a kezdeti helyzetüktől függően koncentrálhatnak bármelyikre vagy e közül a három téma közül mindegyikre egy adott időben a régióon belül.